

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Barbara Osvald

**Ali nogomet izgublja svoj pravi pomen
(nogomet v luči globalizacije in migracije delovne sile)**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Barbara Osvald

Mentor: doc. dr. Franc Trček

**Ali nogomet izgublja svoj pravi pomen
(nogomet v luči globalizacije in migracije delovne sile)**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

ZAHVALA

Hvala mentorju za vso pomoč, koristne napotke in prijetno sodelovanje.

*Hvala mamici in očiju za vse spodbudne besede in ker sta bila vedno ob meni,
ko sem ju potrebovala.*

Hvala babici za ljubezen in podporo.

In hvala vsem ostalim, ki so ves ta čas verjeli vame.

Hvala Mateji, Katji in Urški – za idejo o čem pisati.

Ali nogomet izgublja svoj pravi pomen (nogomet v luči globalizacije in migracije delovne sile)

Pravica do prostega pretoka delovne sile, zapisana tudi v Evropski pogodbi, je osnovno načelo pravnega reda Evropske skupnosti. Tako FIFA kot UEFA sta bili zaradi odločitve Evropskega sodišča v primeru Bosman leta 1995 prisiljeni uvesti nekaj pomembnih sprememb. Bosmanovo pravilo je zagotovo pomemben preobrat na področju trga delovne sile. Najmanj dve odločitvi sta imeli pomemben vpliv na najbolj globalen šport, nogomet. Prva je odločitev, da kvotni sistem (omejitev števila glede na nacionalnost) ni v skladu z določili Rimske pogodbe in prostega pretoka delovne sile. Druga pa, da odškodnine za igralce, ki so jim pogodbe potekle, niso legalne. Najbolj pomembna posledica te odločitve je naraščanje števila tujih igralcev, še zlasti v najmočnejših evropskih nogometnih ligah. Namen diplomskega dela je pokazati, kako je Bosmanovo pravilo vplivalo na najbolj elitno klubsko tekmovanje, UEFA Ligo prvakov, koliko tujih nogometašev je igralo v tej ligi v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07 ter kateri klubi in države so najbolj uspešni.

Ključne besede: nogomet, globalizacija, Bosmanovo pravilo, migracija delovne sile, UEFA Liga prvakov.

Does football lose its real meaning (football in aspect of globalization and labour migration)

The freedom of movement of workers, contained in the European Treaty, is one of the fundamental principles of the European Community order. Following the 1995 decision of the European Court of Justice in Bosman case, FIFA and UEFA were forced to accept some major changes. The Bosman case is definitely the biggest turning point in the area of labour market. At least two decisions have a great influence over the most globalized sport, football. One is that the quota system (national clauses) is not compatible with the Treaty of Rome and free movement of workers. The other is outlawing transfer fees for out of contract players. The most important effect of this rule is increasing of foreign players especially in major European football leagues. The purpose of this Paper is to show how the Bosman rule influenced the most elite club competition in Europe, UEFA Champions league, how many foreign players played in the League between seasons 2001/02, 2004/05 and 2006/07 and which clubs and countries are the most successful.

Key words: football, globalization, Bosman rule, labour migration, UEFA Champions league.

KAZALO

1	UVOD.....	9
2	ZGODOVINA NOGOMETA.....	12
3	NOGOMET – najbolj pomembna postranska stvar na svetu.....	20
3.1	GLOBALIZACIJA, MEDIJI IN NOGOMET	20
3.2	NOGOMET, TRG DELOVNE SILE IN MIGRACIJE	26
3.3	NOGOMET NA DRŽAVNI RAVNI.....	34
4	BOSMANOV PRIMER	36
4.1	JEAN-MARC BOSMAN – nogometaš, ki je spremenil nogomet	37
4.2	PRED BOSMANOM.....	39
4.3	POSTOPEK PRED SODIŠČEM.....	43
4.3.1	BELGIJSKO SODIŠČE.....	43
4.3.2	EVROPSKO SODIŠČE.....	45
4.4	RAZSODBA EVROPSKEGA SODIŠČA – argumenti za in proti	47
4.4.1	PROST PRETOK DELOVNE SILE.....	48
4.4.2	OMEJITEV ŠTEVILA TUJIH IGRALCEV – kvotni sistem.....	52
4.4.3	RAZSODBA	56
4.5	POSLEDICE – obdobje po Bosmanu	58
5	UEFA LIGA PRVAKOV – kako je Bosmanov primer vplival na tekmovanje	64
5.1	ZGODOVINA LIGE PRVAKOV IN SISTEM TEKMOVANJA	64
5.2	EMPIRIČNI DEL.....	68
5.2.1	UEFA LIGA PRVAKOV – osnovni podatki.....	68
5.2.2	UEFA LIGA PRVAKOV – četrtfinalisti, polfinalisti, finalisti in zmagovalci.....	81
5.2.2.1	ČETRTRFINALE	81
5.2.2.2	POLFINALE	83
5.2.2.3	FINALE.....	85
5.2.2.4	ZMAGOVALCI	86
5.2.2.5	UGOTOVITVE	89
5.2.3	UEFA LIGA PRVAKOV IN BOSMANOVO PRAVILO – tuji nogometaši	90
5.3	VPLIV BOSMANOVEGA PRAVILA?	101
6	ZAKLJUČEK – nogomet danes in v prihodnosti.....	103
7	LITERATURA.....	109

8	PRILOGE	115
	PRILOGA A: Število uvrstitev posameznih klubov v redni del UEFA Lige prvakov od sezone 1955/56 do sezone 2008/09.....	115
	PRILOGA B: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov v sezonah 1991/92, 1992/93, 1993/94, 1994/95, 1995/96.....	118
	PRILOGA C: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov v sezonah 1996/97, 1997/98, 1998/99, 1999/2000, 2000/01	119
	PRILOGA Č: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov v sezonah 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06.....	120
	PRILOGA D: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov v sezonah 1986/87, 1987/88, 1988/89, 1989/90, 1990/91, 1991/92, 1992/93, 1993/94, 1994/95, 1995/96	121
	PRILOGA E: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov v sezonah 1996/97, 1997/98, 1998/99, 1999/2000, 2000/01, 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06	123
	PRILOGA F: Število uvrstitev v četrtfinale UEFA Lige prvakov.....	124
	PRILOGA G: Število uvrstitev v polfinale UEFA Lige prvakov	127
	PRILOGA H: Število uvrstitev v finale UEFA Lige prvakov	129
	PRILOGA I: Število zmag v UEFA Lige prvakov	130
	PRILOGA J: Odstotek domačih in tujih igralcev v sezoni 2001/02.....	131
	PRILOGA K: Odstotek domačih in tujih igralcev v sezoni 2004/05	132
	PRILOGA L: Odstotek domačih in tujih igralcev v sezoni 2006/07	133
	PRILOGA M: Odstotek tujih igralcev v sezoni 2001/02 glede na to, iz katere države prihajajo	134
	PRILOGA N: Odstotek tujih igralcev v sezoni 2004/05 glede na to, iz katere države prihajajo	135
	PRILOGA O: Odstotek tujih igralcev v sezoni 2006/07 glede na to, iz katere države prihajajo	136

Kazalo slik

Slika 3.1: Globalna področja	28
Slika 3.2: Število tujih igralcev v angleški nogometni ligi od leta 1888–1999	32
Slika 5.1: Odstotek klubov, ki so se v UEFA Ligo prvakov uvrstili enkrat in več kot enkrat.....	69
Slika 5.2: Odstotek klubov, ki so se uvrstili v UEFA Ligo prvakov v določenem obdobju glede na možno število različnih klubov	72
Slika 5.3: Odstotek klubov, ki so se uvrstili v UEFA Ligo prvakov v določenem petletnem obdobju enkrat, dvakrat, trikrat, štirikrat ali petkrat.....	73
Slika 5.4: Odstotek klubov iz Anglije, Francije, Italije, Nemčije in Španije, ki so se uvrstili v UEFA Ligo prvakov v določenem petletnem obdobju	75
Slika 5.5: Odstotek klubov, ki so se uvrstili v UEFA Ligo prvakov v določenem desetletnem obdobju glede na možno število različnih klubov	76
Slika 5.6: Odstotek klubov glede na število uvrstitev	77
Slika 5.7: Odstotek klubov iz Anglije, Francije, Italije, Nemčije in Španije, ki so se UEFA Ligo prvakov uvrstili v v določenem desetletnem obdobju	78
Slika 5.8: Število uvrstitev v četrtfinale UEFA Lige prvakov.....	81
Slika 5.9: Število uvrstitev v četrtfinale UEFA Lige prvakov – države.....	82
Slika 5.10: Število uvrstitev v polfinale UEFA Lige prvakov.....	83
Slika 5.11: Število uvrstitev v polfinale UEFA Lige prvakov – države	84
Slika 5.12: Število uvrstitev v finale UEFA Lige prvakov.....	85
Slika 5.13: Število uvrstitev v finale UEFA Lige Prvakov – države	86
Slika 5.14: Število zmag - klubi	87
Slika 5.15: Število zmag - države.....	88
Slika 5.16: Domači in tuji igralci v sezoni 2001/02	92
Slika 5.17: Domači in tuji igralci v sezoni 2001/02 – odstotek klubov	93
Slika 5.18: Domači in tuji igralci v sezoni 2004/05	94
Slika 5.19: Domači in tuji igralci v sezoni 2004/05 – odstotek klubov	95
Slika 5.20: Domači in tuji igralci v sezoni 2006/07	96
Slika 5.21: Domači in tuji igralci v sezoni 2006/07 – odstotek klubov	97
Slika 5.22: Domači in tuji igralci v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07	98
Slika 5.23: Domači in tuji igralci v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07, ki prihajajo iz držav EU	99
Slika 5.24: Domači in tuji igralci v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07, ki prihajajo iz držav, ki niso članice EU	99
Slika 5.25: Domači in tuji igralci v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07, ki prihajajo iz neevropskih držav.....	100

Slika 5.26: Domači in tuji igralci v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07, ki prihajajo iz držav EU, držav nečlanic EU in neevropskih držav.....	100
---	-----

Kazalo tabel

Tabela 5.1: Število klubov, ki se uvrstijo v UEFA Ligo prvakov glede na rang države	67
Tabela 5.2: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov	70
Tabela 5.3: Število klubov iz posameznih držav, ki so se uvrstili v UEFA Ligo prvakov.....	71
Tabela 5.4: Število uvrstitev posameznih klubov v petih sezonah 1991/92, 1992/93, 1993/94, 1994/95, 1995/96.....	74
Tabela 5.5: Število uvrstitev posameznih klubov v petih sezonah 1996/97, 1997/98, 1998/99, 1999/2000, 2000/01	74
Tabela 5.6: Število uvrstitev posameznih klubov v petih sezonah 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06.....	74
Tabela 5.7: Število uvrstitev v četrtfinale UEFA Lige prvakov	82
Tabela 5.8: Število uvrstitev v polfinale UEFA Lige prvakov.....	84
Tabela 5.9: Število uvrstitev v finale UEFA Lige prvakov	85
Tabela 5.10: Zmagovalci UEFA Lige prvakov.....	87
Tabela 5.11: Najbolj uspešni klubi	89
Tabela 5.12: Najbolj uspešne države.....	89
Tabela 5.13: Klubi, ki so se v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07 uvrstili v četrtfinale, polfinale in finale.....	101

1 UVOD

Nogomet ima svoje začetke že v zelo zgodnjem obdobju človekovega razvoja. Danes je zagotovo med najbolj popularnimi športi na svetu. Ali drugače, je najbolj pomembna postranska stvar na svetu. Vendar pa tega ne gre razumeti dobesedno. Dejansko je nogomet zares uveljavljen zgolj na treh celinah: v Evropi, Srednji Ameriki in Afriki. Tudi zaradi tega se krovna nogometna organizacija (FIFA) odloča za poteze, kakršna je bila npr. dodelitev organizacije svetovnega nogometnega prvenstva leta 2002 Japonski in Južni Koreji. S tem si je na nek način želela pridobiti tudi izjemno velik in gospodarsko pomemben azijski trg.

V preteklosti je nogomet doživljal številne spremembe. Spremenila so se pravila igre, iz dokaj obrobnega športa je prišel v ospredje. Enega največjih izzivov ne le nogometu, temveč športu nasploh, pa je prineslo t. i. Bosmanovo pravilo. Leta 1995 se je z odločitvijo Evropskega sodišča zamajal nogometni svet. Ne le da je temeljil na sistemu odškodnin in vsesplošnem mnenju, da je igralec last kluba in da ta odloča o vsem, tudi ko se pogodba med igralcem in klubom izteče, ter na sistemu omejitev števila tujih igralcev v klubu, je v svetu nogometa veljalo tudi prepričanje, da zakoni zanj ne veljajo.

Posledica Bosmanovega pravila je bila sprostitev trga delovne sile in ukinitve omejitve števila tujih igralcev v klubih. Posledično se je spremenila sestava ekip. Danes je povsem običajno, da je na seznamu za določeno tekmo več tujih kot domačih nogometašev, zgodi se lahko celo, da na njem ni prav nobenega domačega igralca. To seveda ni vplivalo zgolj na igro, ampak tudi na položaj domačih igralcev. Zaradi dejstva, da ni več omejitev v številu tujih igralcev, so se izrazile težnje največjih klubov po nakupu najboljših (najdražjih) nogometašev. To je razlog za vse večje razlike med majhnimi (revnimi) in velikimi (bogatimi) klubi. Jasno je, da si lahko le redki klubi privoščijo igralce, kakršni so Lionel Messi, Ronaldinho, Kaka in drugi.

Eno najpomembnejših vsakoletnih klubskih tekmovanj v nogometu je UEFA Liga prvakov. Tekmovanje se je vseskozi spreminjalo, spreminjal se je sistem tekmovanja, število sodelujočih klubov. Začelo se je kot tekmovanje klubov, ki so bili v svojih državah prvaki (zmagovalci nacionalnih lig). Danes v skupinskem delu tekmovanja sodeluje 32 klubov. In če je na začetku obstajalo igranje na izpadanje, je današnji sistem tekmovanja vseeno bolj pisan na kožo velikim klubom.

Ideja za diplomsko nalogo izvira iz seminarske naloge Ali nogomet izgublja svoj pravi pomen¹? Da razširim to temo, sem se odločila zato, ker me zanima kako lahko prakse na določenih področjih vplivajo tudi na področje, ki ga običajno vidimo v popolnoma drugačni luči. Nogomet večini predstavlja zabavo, a po drugi strani neposredno vpletenim pomeni njihovo delo. Primer Bosman je sprožil proces, ki je pripeljal do tega, da so morale nogometne institucije priznati načelo prostega pretoka delovne sile. To pa je omogočilo velike spremembe v nogometu in športu nasploh.

Na začetku bom opisala zgodovino nogometa in njegov razvoj; od igre, ki skorajda ni imela pravil, do današnje različice, ki si je brez določenih pravil sploh ne bi mogli predstavljati.

Pomemben vpliv na nogomet so imeli predvsem mediji in globalizacija. Danes si praktično ničesar ne moremo zamisliti brez medijev. Podrejeno jim je praktično vse. Ni naključje, da se nogometne tekme igrajo ravno na določen dan in ob določeni uri. Pomembni so tudi sponzorji, opremljevalci ekip in drugi. Ta vidik nogometa bom skušala predstaviti v nadaljevanju diplomske naloge.

V tretjem delu se bom osredotočila na Bosmanovo pravilo. Predstavila bom ozadje problema, kdo je bil J. M. Bosman in zakaj je do tožbe sploh prišlo, kako

---

¹ Seminarsko nalogo Ali nogomet izgublja svoj pravi pomen? smo skupaj z Matejo Zalar, Urško Sreš in Katarino Kadak napisale v sklopu predmeta Indikatorji družbenega razvoja, v študijskem letu 2005/06.

je potekal postopek in kakšna je bila razsodba. Ker je imela odločitev sodišča velike posledice, bom predstavila tako dobre kot slabe vplive te odločitve.

V empiričnem delu diplomske naloge bom najprej od začetka do danes predstavila UEFA Ligo prvakov. Na začetku se bom osredotočila na osnovne značilnosti tekmovanja in se kasneje posvetila predvsem njegovemu zaključnemu delu: četrtfinalu, polfinalu in finalu. Glede na uspešnost klubov bom skušala ugotoviti, ali obstaja skupina klubov, ki izstopa. Nadaljevala bom z analizo treh sezon UEFA Lige prvakov: 2001/02, 2004/05 in 2006/07. Za vse klube, ki so tekmovali v teh sezonah, bom pogledala, koliko tujih in koliko domačih igralcev je zanje igralo in ali se je to število v tem obdobju spreminjalo (od leta 2001 do 2007).

Končala bom s pogledom v prihodnost. Kaj lahko pričakujemo, katere spremembe se lahko uvedejo? Ali je kakšna možnost, da se ponovno uvedejo omejitve glede števila tujih igralcev?

Osnovna hipoteza diplomske naloge je, da je Bosmanovo pravilo vplivalo na število tujih igralcev v klubih ter da je poglobilo razlike med elitnimi in drugimi klubi.

2 ZGODOVINA NOGOMETA

Nogomet so izumili na Kitajskem, Rimljani in Grki so ga prevzeli, Britanci pa popularizirali (Macdonald 1977, 9).

Podobna igra, kot jo spremljamo danes, se je najprej pojavila na Kitajskem. V obdobju neolitika so igrali s kamnito žogo. V drugem in tretjem stoletju pred našim štetjem, v času dinastije Han, so igrali igro z imenom *tsu'chu*. Tsu pomeni udariti z nogo, chu pa je žoga (Plešec in Daupona 2002, 21) – če besedi povežemo, dobimo besedno zvezo brcati žogo. Pravila te igre so bila podobna današnjim. Uporabljali so usnjeno žogo, napolnjeno s perjem in človeškimi lasmi. Igralcem je bilo dovoljeno uporabljati vse dele telesa, le uporaba rok je bila prepovedana. V vsaki ekipi je bilo po šest igralcev, ki so skušali žogo spraviti v pet metrov visok gol. To je bila igra, ki so jo igrali carski vojaki (z namenom, da izboljšajo svojo gibčnost), šele kasneje so jo začeli igrati tudi navadni ljudje.

Podobno igro kot Kitajci so igrali tudi Japonci. Imenovali so jo *kemari*. Kemari je imel v japonski družbi obredno vlogo, pri čemer ni šlo za tekmovanje ali boj za posedovanje žoge. Igralci so si med seboj podajali žogo in si pri tem prizadevali, da jim žoga ne bi padla na tla.

Nogomet so igrali tudi v Južni Ameriki in Mezopotamiji. Indijanci na območju današnjega Čila so igrali igro z imenom *pilimatum*. Vsako pleme je imelo žogo iz drugačnega materiala – lesa, kamna, kože. V Patagoniji so igrali *tchoekah*.

V Južno Ameriko so nogomet pripeljali angleški mornarji v drugi polovici 18. stoletja (Vasle 2002, 18). V prostem času so se podili za napihnjenim mehurjem, pri tem pa so jih opazovali tamkajšnji domačini. K popolni uveljavitvi športa je kasneje pripomogla železnica, pri gradnji katere so imeli pomembno vlogo prav Angleži. Angleški priseljenci so nogometne klube sprva ustanavljali za Angleže. Tako je bil nogomet na začetku igra, ki je bila rezervirana za visoki

razred belcev (privilegij). Bil je šport gospodov, ki pa je zelo hitro prišel v nižji sloj, s tem pa se je število tistih, ki so ta šport igrali, zelo povečalo. Večje zanimanje za nogomet gre pripisati povečanju prostega časa oz. skrajšanju delovnega časa na dvanajst in kasneje na enajst ur tistim, ki so bili zaposleni v industriji (Macdonald 1977, 19). Na začetku je bil pomemben kot rekreacija, bil pa je tudi dokaj poceni: potreboval si le čevlje in žogo.

V Severni Ameriki so igro imenovali *pasuckquakkohowag*. Pri ljudstvih, kot so bili Maji in Azteki, je imela igra, podobna nogometu, predvsem obredno vlogo. Šlo naj bi za zmago sonca nad temo, žogo pa so skušali spraviti skozi kamniti obroč. Njihova igra se je imenovala *ulama*.

Stari Grki so igrali *eposcyros*, Rimljani pa *harpastum*, ki naj bi se razvil prav iz grškega *eposcyrosa* in je bil kombinacija nogometa in rokometu. Sama igra je bila zelo surova in ostra.

V 13. stoletju so nogomet začeli igrati pogosteje, predvsem na škotskem in angleškem podeželju.

V Italiji so igrali t. i. *calcio*, ki je bil veliko bolj organiziran od angleške različice igre, v Franciji pa *soule*.

Nogomet je bil na samem začetku v primerjavi z današnjim manj organiziran, veliko bolj nasilen in spontan. Igra je bila agresivna in kruta, dovoljeno je bilo praktično vse, tudi brcanje. Nikjer v pravilih ni bilo določeno število igralcev. Pravila so predstavljali dogovori obeh nasprotnikov, za dosego zadetka pa je bilo dovoljeno praktično vse (zaradi tega je bilo tudi veliko poškodb). Značilna za nogomet poznega srednjega veka je bila homogena socialna struktura moštev; tako so bili nasprotniki vas proti drugi vasi, mesto proti drugemu mestu, pripadniki enega poklica proti pripadnikom drugega poklica. Nogomet je tako odseval odnose v tedanji družbi (združevanje ljudi v klane, cehe), igral pa se je na trgih, ulicah in poljih. Za ta čas so bili značilni izgredi, igralo je tudi po 1000

igralcev, brez kakršnih koli pravil. Poškodbe, pretepi in nesreče so bili stalni spremljevalci, prisotno je bilo celo orožje. V mestu Ashbournu se npr. še vedno odvijajo takšne predstave. Igro igrajo v času pusta.

Na začetku 17. stoletja so v Italiji igrali igro, imenovano calcio. V vsaki ekipi je bilo po petnajst igralcev, ki so imeli tudi določeno pozicijo: pet igralcev je bilo v голу, štirje v obrambi, štirje v sredini, dva v napadu in eden v konici. Zlasti pomembne za italijanski nogomet so Firenze (Calcio fiorentino), kjer so nogomet igrali že leta 1490 (Vasle 2002, 16). Imeli so posebna oblačila zelene in rdeče barve, kar je bilo verjetno tudi prvič v zgodovini nogometa, da so se moštva na igrišču ločevala glede na barvo dresa (Macdonald 1977, 10). Moštva so takrat štela od dvajset do štirideset igralcev. Igrati so smeli le aristokrati. Značilno za igro je bilo, da so bilo gledalci strogo ločeni od igrišča in da so imeli igralci točno določene vloge (napadalci, branilci, krilci in uničevalci). Značilni pa so bili tudi pretepi.

Britanija je zibelka modernega nogometa – nogometu so dali strukturo, kljub temu da so ga ravno tu velikokrat prepovedali. Leta 1313 je nogomet prepovedal kralj Edvard II. in igro dopustil le za praznike in na pustni torek. Igranje nogometa je s kraljevsko odredbo leta 1355 prav tako prepovedal tudi Kralj Edvard III. Prepovedal je igranje tenisa, nogometa in na splošno vseh iger, v katerih so uporabljali žogo ali pa lopar, češ da spodbujajo nepokorščino kralju in da so nemoralne.

V različnih obdobjih so bili nogometu tudi različno naklonjeni. Prepovedovali so ga iz različnih razlogov: bodisi zaradi same krutosti igre, ker so mu pripisovali nemoralnost, ali pa iz vojaških razlogov. V obdobju vojne med Francijo in Anglijo, med letoma 1338 in 1453, je bil razlog prepovedi v mnenju vodilnih, da vojaki po nepotrebnem zapravljajo čas za zabavo, namesto da bi trenirali vojne veščine.

17. stoletje je bilo za nogomet vse prej kot lahko. Vrstile so se različne prepovedi. V času puritanizma so vsako dejanje užitka videli kot greh. Prepovedano je bilo igranje nogometa na ulicah, videli so ga kot vulgarnega, grobega, pogosto so ga omejevali zgolj na praznike, kakršen je bil pustni torek (Macdonald 1977, 9).

V 19. stoletju so se začele spremembe. Na začetku stoletja se je v britanskih šolah igrala igra, ki je združevala prvine nogometa in ragbija. Igralci so lahko uporabljali tako noge kot roke, ni bilo točno določenega števila igralcev, določena ni bila niti širina gola. Vsaka šola je imela tudi svoja pravila, o katerih so se pogovarjali pred začetkom vsake tekme. Kasneje so v britanskih šolah korenito spremenili moralno vzgojo in s tem postavili pomemben mejnik v razumevanju nogometa. Kljub oznaki ljudskosti so nogomet v tistem času igrali na najbolj uglednih univerzah v Britaniji, kot sta Oxford in Cambridge, a so ga sčasoma spremenili (predvsem pravila) in igra je postala sredstvo izobrazbe oziroma del izobraževanja, saj so ravno v nogometu videli možnost za izboljšanje le-te. Eden prvih, ki je v nogometu videl možnost dopolnitve izobraževanja, je bil ravnatelj ene najbolj znanih angleških šol, Rugby. Bil je eden tistih, ki se je zanimal za fizično in moralno vzgojo in spodbujal igranje nogometa in drugih športov kot bolj primerne od hazardiranja in lova (Macdonald 1977, 9). Sledile so mu tudi druge angleške šole, kot so Eton, Winchester, Charterhouse in Harrow. Vsaka od teh šol je gojila svojo različico igre z veliko različnimi pravili. Harrow je bil npr. tisti, ki je postavil osnovo modernemu nogometu. V njegovih pravilih prvič zasledimo pojme, kot je prepovedani položaj, prvič se je število igralcev ene ekipe omejilo na enajst in prvič se pojavijo dresi (črno-beli). Nogomet naj bi tako spodbujal sodelovanje, zvestobo, podrejanje. Vendar je za to obdobje še vedno značilno, da so različne univerze imele različna pravila. Nekateri, kot so Charterhouse, Westminster, Eton in Harrow, so dajale prednost preigravanju, spet druge kot npr. Chettenham in Rugby pa bolj robustni igri, v kateri so dovolili nošenje žoge (uporabo rok).

Do ustanavljanja nogometnih klubov je prihajalo predvsem v industrijskih mestih na severu. Prvi nogometni klub so s pomočjo industrialcev in trgovcev ustanovili v Britaniji leta 1854. Imenoval se je Sheffield FC. Dvaindvajset let kasneje se pojavijo prvi plačani igralci.

26. oktobra 1863 je enajst klubov in šol poslalo svoje predstavnike v Freemasonovo taverno na ulici Great Queen. Njihova naloga je bila določiti osnovna pravila igre. Takrat je prišlo do popolne institucionalizacije tega športa. Sestanek, ki je trajal šest tednov, označuje tudi ustanovitev prve nogometne zveze na svetu FAE (*Football Association of England*) v Londonu. Na tem sestanku so bili tudi predstavniki ragbija, in čeprav so se dokaj hitro strinjali z ustanovitvijo zveze, so se pojavili problemi. Že na petem sestanku, 8. decembra 1863, je prišlo do večjih nasprotovanj. Predstavniki ragbija so na novo nastalo organizacijo zapustili, ker se niso strinjali s prevladujočim mnenjem o prepovedi spotikanj, brcanja igralcev in nošenja žoge. Na nasprotnih straneh sta si takrat stala James Frederick Alcock, predstavnik Forest kluba, ki je zagovarjal prepoved brcanja igralcev, in Francis Campbell, ki mu je pri tem nasprotoval. Ko so glasovali, so predstavniki nogometa s 13 : 4 premagali predstavnike ragbija. S tem sta se nogomet in ragbi tudi dokončno razšla (ragbi zveza je bila ustanovljena leta 1871), rojen pa je bil moderni nogomet.

Glavni razlog za razkol med ragbijem in nogometom ni bilo nošenje žoge, ampak vprašanje grobe igre (grobega brcanja nasprotnikov), ki je v ragbiju dovoljeno (Macdonald 1977, 9). Pravila igre, ki so jih takrat sprejeli, so ostala bolj ali manj nespremenjena vse do danes. Prvič so npr. določili velikost in težo žoge. Nogomet ni bil več tako agresiven, pa tudi pravila so se bolj uskladila. Igrati so ga začeli vsi: izobraženi, neizobraženi; pripadniki nižjega, srednjega in višjega razreda. Po osmih letih od ustanovitve je imela Angleška nogometna zveza med svojimi člani že 50 klubov. Istega leta, 1871, se je začelo tudi prvo nogometno tekmovanje – *FA club*, katerega prvi zmagovalec je bil klub Wanderers, ki je z 1 : 0 premagal klub Royal Engineers.

Leta 1871 je takratni predsednik Angleške nogometne zveze predlagal, da bi klubi, ki so člani zveze, med seboj lahko igrali v t. i. *Challenge Cupu*. To je bilo za nogomet nekaj povsem novega. Vse do leta 1871 so se namreč tekme organizirale po naključju. Prvič so bile za zmagovalce predvidene tudi nagrade. Čeprav je imelo v tistem času status članov zveze okoli petdeset klubov, pa se je tovrstnega tekmovanja v prvi izvedbi udeležilo le petnajst klubov (Macdonald 1977, 12). Prvi zmagovalec je bil klub Wonderers.

Prva mednarodna tekma se je odigrala 30. novembra 1872 med Anglijo in Škotsko. Pravzaprav med Anglijo in najstarejšim škotskim nogometnim klubom Queen's Park, saj je bila Škotska nogometna zveza ustanovljena šele deset let kasneje. Tekma se je končala z neodločenim izidom, brez golov.

Leta 1875 so ustanovili zvezo Walesa in leta 1880 še Irsko nogometno zvezo. Ko se je nogomet, tudi po zaslugi Britancev, začel širiti drugam, so tudi druge države začele ustanavljati svoje nogometne zveze. Med prvimi so bile: Nizozemska in Danska (1889), Nova Zelandija (1891), Argentina (1893), Čile (1895), Švica in Belgija (1895), Italija (1898), Nemčija in Urugvaj (1900), Madžarska (1901) ter Finska (1907).

Nogomet, kakršnega poznamo danes, se je oblikoval leta 1877 (Plešec in Daupona 2002, 21).

Vse od leta 1885 pa govorimo o profesionalnem nogometu. Pojavljati so se začeli plačani nogometaši. Nogomet je vse bolj začel postajati tudi vir zaslužka. Od leta 1891 so tekme začeli soditi nevtralni sodniki (prej so bili to razsodniki, ki so jih določala nasprotujoča moštva). Ti so bili najprej zunaj terena, nato pa znotraj. Leta 1895 so se določila popolnoma nova nogometna pravila, ki so ostala skoraj nespremenjena vse do danes.

Vse do druge svetovne vojne je bil nogomet tako rekoč v lasti delavskega razreda, nižjega, a najbolj množičnega sloja prebivalstva. Bil je predvsem

rekreativna dejavnost za fizične delavce, trgovce, inženirje. Ti so pripomogli tudi h kasnejši profesionalizaciji nogometa, za katerega je značilno prehajanje delovne sile preko mednarodnih meja (Magee in Sugden 2002, 427).

21. marca leta 1904 je bila v Parizu ustanovljena Mednarodna nogometna organizacija FIFA (Federation Internationale de Futbol Association). FIFA je pravna oseba švicarskega prava. To je bil med drugim tudi neuspeli poizkus Britanije, da bi sama popolnoma vplivala na razvoj svetovnega nogometa. Ustanoviteljice so bile evropske države: Francija, Belgija, Danska, Nizozemska, Španija, Švedska in Švica. Glavna naloga na novo nastale organizacije je bila priprava prvega svetovnega nogometnega prvenstva (Vasle 2002, 29), kar se je zgodilo šele po 26 letih. Razlog je bil predvsem v vojnah. Prvo svetovno prvenstvo v nogometu so tako leta 1930 izvedli v Urugvaju, prvi svetovni prvak pa je postala prav državna reprezentanca gostiteljev. Poleg organizacije svetovnega prvenstva je bil cilj ob ustanovitvi FIFA tudi združitev nacionalnih nogometnih zvez v enotno organizacijo. FIFA skrbi za promocijo nogometa, nadzira nogometne zveze in preprečuje kršitve statuta in pravil FIFA ter rešuje spore, ki nastajajo med različnimi nogometnimi organizacijami. FIFA organizira nogomet na svetovnem nivoju (klubski tekmovanja, svetovno prvenstvo). Kasneje so se pridružile tudi Nemčija, Avstrija, Italija in Madžarska. Med letoma 1909 in 1913 postanejo članice tudi prve neevropske države: Južna Afrika, Argentina, Čile in ZDA. Danes je to najpomembnejša mednarodna nogometna organizacija in šteje 208 članic. Razdeljena je na šest konfederacij: Azijska nogometna zveza (AFC²), Afriška nogometna zveza (CAF³), Nogometna zveza Severne, Srednje Amerike in Karibov (CONCACAF⁴), Južnoameriška nogometna zveza (CONMEBOL⁵), Oceanska nogometna zveza (OFC⁶) in Evropska nogometna zveza (UEFA⁷).

---

² Asian Football Confederation

³ Confédération Africaine de Football

⁴ Confederation of North, Central American and Caribbean Association Football

⁵ Confederación Sudamericana de Fútbol

⁶ Oceania Football Confederation

⁷ Union des Associations Européennes de Football

Evropa je 15. junija 1954 dobila svojo nogometno zvezo UEFA (*The Union des Associations Europeennes de Football*). Ustanovljena je bila v Švici v mestu Basel in danes šteje 53 članic. Prav tako kot FIFA je tudi UEFA pravna oseba švicarskega prava in obe sta vezani na švicarske zakone. S tem se je srečalo tudi Evropsko sodišče pravde pri umestitvi same organizacije (McArdle 2000, 46). Pomembno je bilo tudi to, da Švica ni članica Evropske unije. UEFA je konfederacija in sodi pod okrilje Svetovne nogometne zveze (FIFA), kar pomeni, da so njene aktivnosti podrejene statutu in pravilom FIFA. Nogomet organizira na evropskem nivoju, zadolžena je za organizacijo evropskih klubskih tekmovanj in evropskega nogometnega prvenstva.

3 NOGOMET – najbolj pomembna postranska stvar na svetu

Nogomet med množico športov zagotovo izstopa. Večina drugih športov je v ospredju zgolj vsaka štiri leta, ko gre za velike športne dogodke, kakršni so evropsko in svetovno prvenstvo ali olimpijske igre. Po drugi strani pa množice nogometnih privržencev po svetu vsako leto spremljajo najboljša državna prvenstva (npr. italijansko, špansko, angleško), in to ne le v tistih državah, kjer se odvijajo. Podobno velja za najprestižnejše klubsko nogometno tekmovanje UEFA Ligo prvakov. K temu sta veliko pripomogla proces globalizacije in razvoj tehnologije, saj si lahko kjer koli po svetu na različne načine ogledaš katero koli tekmo v neposrednem prenosu (preko televizije, interneta).

Pomemben vidik nogometa je tudi njegova delovna sila – nogometaši. Vedno večja odprtost trga delovne sile tudi na področju športa je prinesla veliko sprememb. Evropski nogomet je danes prepreden z nogometaši z drugih celin, ogromno evropskih nogometašev ne igra v svojih državah. Tujci so v evropski nogomet vnesli drugačen stil igre, pa tudi otežili možnost zaposlitve domačim igralcem. Vse to se odraža v državnih reprezentancah. Res je, da je FIFA z različnimi ukrepi (npr. da lahko igralec v svoji karieri igra le za eno državo) skušala preprečiti, da bi reprezentance postale podobne klubom, pa današnje reprezentance vendarle sestavljajo tudi tujci. To je posledica migracij v preteklosti (npr. iz bivših kolonij, zaradi političnih ali ekonomskih razlogov), danes pa vedno bolj tudi zaradi lažje pridobitve tujega državljanstva.

3.1 GLOBALIZACIJA, MEDIJI IN NOGOMET

Proces globalizacije je del vsakdanjega življenja in različno vpliva na pomembne vidike družbene realnosti. Vpliv globalizacije na družbo lahko razumemo tako v globalnem (svetovnem) kot regionalnem (lokalnem) smislu. Po eni strani gre za vse večjo enakost (vsem so dostopni proizvodi istih blagovnih znamk, gledamo zelo podobne programe, v različnih kulturah se prepletajo prvine drugih kultur). Po drugi strani pa nastajajo vse večje razlike

(vedno bolj je pomembna nacionalna pripadnost, vse večje so težnje po drugačnosti). Globalizacijo lahko razumemo kot večjo ekonomsko, politično, tehnološko in komunikativno povezanost. Je proces, ki je v ospredje prišel v 20. stoletju in ki sistematično briše lokalne posebnosti in neizbežno pelje v skupno, globalno kulturo (Rowe 2003, 282).

Šport je pomemben "pomočnik" globalizacije. Ne le da je zanimiv za širšo javnost in medije, ampak povezuje družbo s tisto panogo, ki je s procesom globalizacije najbolj povezana – ekonomijo. Veliki športni dogodki omogočajo, da so blagovne znamke, kot so Nike, Addidas, Yahoo!, McDonald's, Philips, Fujifilm, Fly Emirates in druge, prisotne skoraj povsod po svetu. Oglaševanje preko nogometa je pomembno predvsem zaradi tega, ker je to šport množic in zanimiv za vse družbene razrede (Soederman in Dolles 2005, 16). Na ta način je na milijone ljudi izpostavljenih isti stvari ob istem času (Rowe 2003, 284). To je tudi razlog za vse večje izkoriščanje športa v različne namene (oglaševalske, politične).

Za globalizacijo so pomembni pretok denarja, delovne sile in kulture (Ben-Porat in Ben-Porat 2004, 422). To velja tudi za nogomet. Pretok denarja se v nogometu kaže v obliki investicij (vlaganje v različne objekte, nakupi igralcev, denar sponzorjev). Pretok delovne sile se izraža v uvozu in izvozu igralcev (prestopi). Nanj je v veliki meri vplival Bosmanov primer. Pretok kulture je viden v vse večjem mešanju kulturnih elementov, v obnašanju navijačev, v pomenu t. i. svetovnih ikon (kot je npr. David Beckham), kulturnih simbolov in ideologij.

Največji športni dogodki že sami po sebi privlačijo množice. Ni pomembno, za katero športno panogo gre; svetovna, evropska prvenstva, olimpijske igre, prestižne tekme in dvoboji so najbolj gledane in spremljane prireditve po svetu. Največji športni dogodki so hkrati zelo pomembni tudi za prireditelje. Tovrstni dogodki namreč lahko pomenijo velik zaslužek, kar velja predvsem v zadnjih letih.

Nogomet s tega vidika prav nič ne zaostaja. Je najbolj globalen šport, predvsem, ko globalizacijo opredelimo kot možnost prehajanja najboljših igralcev med klubi in državami (Milanovic 2005, 830). Vpliva na milijone ljudi. Nogometne tekme si tako v živo kot preko televizijskih prenosov in interneta ogleda ogromno ljudi po vsem svetu. Ni pomembno, za katero prvenstvo gre (angleško, italijansko, špansko ali južnoameriško), gledalci lahko praktično vse pomembne tekme spremljajo v neposrednem prenosu. To, kar je bilo včasih praktično nemogoče, je danes nekaj povsem normalnega.

Nogomet odraža prevlado zahodnoevropskih držav (Magee in Sugden 2002, 426). To velja vse od 15. stoletja, ko so bile prav države zahodne Evrope največje kolonialne sile. Poleg ekonomskih in tržnih povezav med zahodno Evropo in ostalim svetom je bilo pomembno tudi uveljavljanje norm in vrednot zahoda. Kot pomembna karakteristika prevlade zahoda (t. i. vesternizacije) se je pokazal šport, predvsem nogomet.

Nobeno naključje ni bilo, da se je nogomet sprva razvil ravno v Veliki Britaniji. Država, kjer se je najprej razvila industrija in z njo povezan proces urbanizacije, je v 60. letih 19. stoletja sprejela nekaj ključnih pravil igre. Uvedba pravil, tekmovanj in ustanovitev organizacije (zveze) je odločilno vplivala na kasnejšo globalizacijo nogometa (Magee in Sugden 2002, 426). Pomen industrializacije in urbanizacije je razviden tudi v tem, da se je nogomet najbolj uveljavil ravno v tovrstnih državah: Nemčiji, Italiji, Španiji, Franciji, na Nizozemskem in v Rusiji.

Nogomet je šport, v katerem se pretaka ogromno denarja; milijonske pogodbe in odškodnine za igralce, sponzorski denar, denar za pravice TV-prenosov, vložen denar v športne objekte (stadione). Številke so ogromne, to pa je tudi razlog, da je nogomet vedno bolj pomemben ne le s športnega, temveč tudi ekonomskega in družbenega vidika.

Nogometne tekme so danes medijski dogodki. Večina ljudi tekme spremlja preko televizijskih prenosov, vse to pa omogoča vedno bolj zmogljiva

tehnologija. Klubi ogromno denarja zaslužijo preko prodaje "svojih" izdelkov, predvsem navijaških rekvizitov, dresov, kopic, šalov in drugih izdelkov, ki nosijo logotip kluba.

Že od samega začetka ima nogomet v sebi prvine ritualnosti. Skozi nogomet ljudje izražajo svoja čustva, zato skozi dvoboj dveh nogometnih moštev velikokrat pridejo do izraza zgodovinska dejstva in različni spori. Marsikatera tekma ni le športni spektakel, v katerem se 22 igralcev podi za usnjeno žogo, ampak veliko več. Nogomet je bil in je še danes v veliko primerih najbolj primeren šport za izražanje političnih ciljev (Butler v Soederman in Dolles 2005, 5). To se npr. pokaže, ko se na tekmi srečata Real Sociedad, ponos t. i. baskovske države, in Real Madrid, predstavnik "španske krone". Pomembna je tudi politična pripadnost. Če si v preteklosti podpiral generala Franka, si navijal za Real Madrid, če si bil proti njemu, pa za katalonski klub Barcelono. Politični nesporazumi so še vedno v ospredju tudi, ko igrata Anglija in Argentina (vojna za Falklandsko otočje).

Vse večjega pomena globalnega trga se zavedajo tudi klubi sami. Za današnje klube velja, da jim nogomet v prvi vrsti pomeni posel. Za to obstaja veliko argumentov: popularnost nogometa, veliko število privrženecv, nepredvidljivost rezultatov, etnična, družbena ter ekonomska mešanica igralcev (Soederman in Dolles 2005, 3). Nogomet je pomemben tudi zaradi tega, ker gre za mednarodni posel. Prestopi igralcev ne potekajo le znotraj ene države, ampak mnogokrat med državami, celinami. Profesionalne nogometne lige, evropsko ter svetovno prvenstvo so dogodki, ki jih spremljajo ljudje po vsem svetu. Nogomet kot ekonomska dejavnost se je predvsem uveljavil v tistih državah, ki ga promovirajo kot nacionalni šport. Danes v nogometu šteje maksimiziranje dobička, uspeh na igrišču pa je v ozadju.

Nogometni klubi so danes tržno usmerjeni. Delnice Manchester Uniteda FC kotirajo na Londonski borzi (večinski lastniki so Američani), nogometni klub Chelsea FC je v rokah ruskega oligarha Romana Abramoviča. Nekateri klubi

imajo svoje lastne televizijske kanale (npr. Manchester United FC, Chelsea FC, FC Juventus, AC Milan, Internazionale Milano FC, FC Barcelona). Za veliko klubov lahko rečemo, da se obnašajo kot velika podjetja, igralci so njihovo premoženje, navijači njihove stranke, oddaljeni kraji pa njihovi trgi.

Še pred nekaj leti je bila glavni kazalec uspešnosti kluba njegova predstava na igrišču (Soederman in Dolles 2005, 19). Danes je vse podrejeno čim večjemu zaslužku. Klub lahko le z denarjem plača najboljše igralce, ti privlačijo množice na stadione, jih prepričajo, da je vredno kupiti kar koli klubskega.

Nogometni klubi so postali blagovne znamke, ki jih poznajo po vsem svetu. Pomemben je vstop na mednarodni trg, predvsem z namenom povečati dobiček (Soederman in Dolles 2005, 8). Klubi v ta namen izkoriščajo vse možne marketinške prijeme: pomembna je izbira dobavitelja opreme, prisotnost na borzah, povezovanje s klubi iz drugih držav, nakupi nogometašev, turneje po različnih državah (tudi celinah). Drese v barvah kakega evropskega kluba lahko najdemo na Japonskem, Kitajskem ali pa v raznih begunskih taboriščih po svetu. Klubom je prihod televizije, predvsem satelitske, omogočil neomejene možnosti oglaševanja njihovih izdelkov in širitev njihovega trga. Naložba španskega kluba Real Madrida CF v angleško nogometno ikono, Davida Beckhama, se v tej luči vidi popolnoma drugače kot s povsem nogometnega vidika (prestop je bil vreden okoli 35 milijonov evrov). Beckham je sicer dober igralec, a v primerjavi z nekaterimi, ki so že bili v klubu, nič posebnega. Pomembnejši je zaradi tega, ker je ikona, ker je čeden in predvsem ker je medijsko prepoznaven. Real Madrid CF je predvsem z njim osvojil Kitajsko, Japonsko in jugovzhodno Azijo. Njegove nogometne predstave se ne morejo kosati s tistimi, ki jih uprizorijo Zinedine Zidane, Luis Figo, Raul, Ronaldo, Roberto Carlos in drugi. A po drugi strani je klub prodal veliko več dresov z napisom Beckham kot pa s katerim koli drugim napisom. Glavni razlog tega prestopa je bil dobiček, ki ga je klub dobil s prodajo raznih "izdelkov Beckham". Nogomet tako ni zgolj pomemben družbeni fenomen, igra je postala pomemben posel, pri katerem lahko veliko pridobiš ali izgubiš.

Tako kot si posamezni klubi prizadevajo osvojiti tuje trge, to poskuša tudi svetovna nogometna organizacija FIFA. Leta 2002 se je eno najbolj gledanih tekmovanj na svetu – svetovno prvenstvo v nogometu – odvijalo v Aziji, v Koreji in na Japonskem. Šlo je za očiten korak h globalizaciji nogometa in poskus uveljavljanja le-tega tudi tam, kjer nogomet ni šport številka ena. To je bila predvsem strateška odločitev, ki je evropskim klubom med drugim omogočila uveljavitev na azijskem trgu (Soederman in Dolles 2005, 21). To je bilo tudi prvo prvenstvo na azijskih tleh in prvo, katerega prirediteljici sta bili dve državi (Horne in Manzenreiter 2004, 187). Ne glede na to, da sta imeli v tem primeru obe državi gostiteljici velike izgube, pa so nekatera nacionalna podjetja ustvarjala dobičke. JVC je npr. prodajo satelitskih televizij povečal kar za 70 % (Horne in Manzenreiter 2004, 193). Prvenstvo pa je med drugim pokazalo, da so državne meje lahko včasih tudi nepomembne. Ne glede na vse je bila prireditev svetovnega nogometnega prvenstva na azijski celini predvsem strateška odločitev. FIFA je namreč s tem želela doseči širitev nogometa na še neizkoriščen azijski trg (Soederman in Dolles 2005, 21). S tem pa se je pot na azijski trg utrla tudi evropskim klubom (Manchester United FC naj bi tako v Aziji imel po nekaterih podatkih več kot 20 milijonov privržencev).

Evropsko prvenstvo v Koreji in na Japonskem je med drugim pokazalo tudi na pomen nogometa v potrošniški družbi. Oglaševanje skozi največje športne dogodke je le ena lastnost globalnega trga. V tem smislu so pomembna zlasti tri tržišča: ameriško, evropsko in japonsko. Svetovno prvenstvo leta 2002 je imelo 15 uradnih sponzorjev, 14 jih je prihajalo ravno iz teh treh območij (šest iz ZDA, dva iz Evrope in šest iz Japonske) (Rowe 2003, 287).

Da bi evropski klubi uspeli na oddaljenih prizoriščih, kupujejo tuje igralce (iz Japonske, Kitajske). Vendar pa se pripadnost klubu vseeno močno razlikuje. Na domačem terenu je pomembna predvsem doživljenjska zvestoba klubu, medtem ko se drugod navijači bolj identificirajo zgolj s posameznikom, kot je npr. David Beckham. Dejstvo je, da si take baze navijačev, kot jo imajo določeni (največji) klubi doma, drugod po svetu vseeno ne morejo ustvariti. Ogromno

tistih na Japonskem, ki so navijali za Manchester United FC, je po prestopu Davida Beckhama začelo navijati za Real Madrid FC.

Privrženci različnih klubov pogosto preko klubov izražajo tudi svojo identiteto.

Tako kot se velika podjetja med seboj povezujejo, se med seboj povezujejo tudi veliki klubi. G-14 je organizacija vodilnih evropskih klubov, ustanovljena septembra 2000, ki jo danes sestavlja osemnajst evropskih klubov: AC Milan (Italija), AFC Ajax (Nizozemska), Borussia Dortmund (Nemčija), FC Barcelona (Španija), FC Bayern München (Nemčija), FC Internazionale Milano (Italija), Futebol Clube do Porto (Portugalska), Juventus FC (Italija), Liverpool FC (Anglija), Manchester United FC (Anglija), Olympique de Marseille (Francija), Paris Saint-Germain (Francija), PSV (Nizozemska) in Real Madrid Club de Fútbol (Španija). Leta 2002 so se pridružili še: Arsenal FC (Anglija), Bayer 04 Leverkusen (Nemčija), Olympique Lyonnais (Francija) in Valencia Club de Fútbol (Španija). Klubi prihajajo zgolj iz sedmih evropskih držav: Anglije (3), Francije (3), Italije (3), Nemčije (3), Nizozemske (2), Portugalske (1) in Španije (3), kar potrjuje dejstvo, da imajo te države primat na področju evropskega klubskega nogometa. Ti klubi sestavljajo tudi elitno skupino evropskih nogometnih klubov. Vse skupaj pa na las spominja na povezavo G-8, osem najbolj razvitih in najbogatejših držav na svetu.

Za svoje cilje si je organizacija zadala izboljšati sodelovanje med klubi, med klubi in vodilnimi nogometnimi organizacijami (FIFA, UEFA) ter stanje v profesionalnem nogometu.

3.2 NOGOMET, TRG DELOVNE SILE IN MIGRACIJE

Ljudje se iz različnih razlogov že od nekdaj selijo. Do prvega večjega vala preseljevanj je prišlo v obdobju med 1860 in 1914 (Taylor 2007, 6). V tako imenovanem obdobju "Big migration" se je na zahod preselilo okoli 52 milijonov Evropejcev. Med obema vojnoma se je število preseljevanj zmanjšalo. To gre

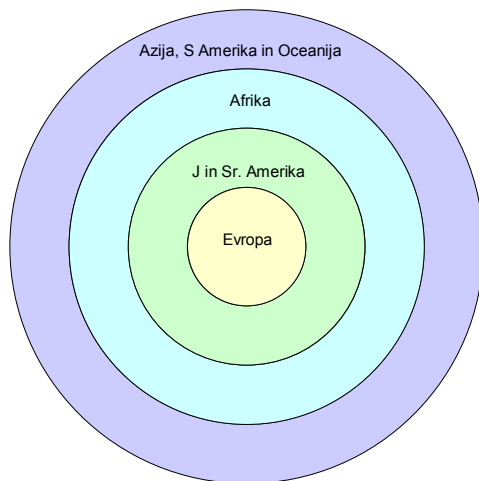
pripisati večjemu nadzoru nad vstopi in izstopi iz države, temu, da so nekatere države uvedle kvote, sprejeti so bili različni meddržavni sporazumi, za prestop meje so bili potrebni potni listi, vize in delovna dovoljenja. Vse to je pomenilo konec prostega preseljevanja. Po drugi svetovni vojni se je število preseljevanj znova povečalo.

Migracije so pomemben dejavnik tudi v športu. Športniki niso le ekonomski migranti, pač pa kot npr. trdita McGuire in Pearton (v Gardiner in Welch 2000, 108), njihove migracije zajemajo tudi politične, zgodovinske, družbene in kulturne dejavnike. Na migracije poleg vseh teh dejavnikov vplivajo še omejitve, ki jih uveljavljajo posamezne države, ter ureditve nacionalnih in mednarodnih nogometnih zvez (Taylor 2007, 6). Tudi nogomet se ni izognil delovnim dovoljenjem in zelenim kartam. V veliki meri se globalizacija nogometa kaže ravno na področju trga delovne sile.

Za migracije so najbolj pomembni trije dejavniki: ekonomski, kulturni in institucionalni oziroma strukturni (Taylor 2007, 8). Med njimi so najpomembnejši ekonomski. V ekonomskem smislu migracije običajno potekajo iz obrobja k središču (model center – periferija). Tako migracije nogometašev potekajo iz Afrike in Latinske Amerike v Evropo, iz južne Evrope v zahodno. Ekonomske in finančne krize so tiste, ki delavca silijo v bogatejše predele.

Jonathan Magee in John Sugden sta svoj model migracij oblikovala s pomočjo systemske teorije (v Taylor 2007, 3). Uporabila sta Wallersteinovo teorijo, ki temelji na razlikovanju med štirimi sektorji (globalnimi področji): 1. jedro, 2. semiperiferija, 3. obrobje in 4. zunanje območje (Magee in Sugden 2002, 427). Organizirani so v koncentričnih krogih. Jedro je v središču kot ekonomsko najbolj razvito področje, nato pa si sledijo manj razvita področja. Jedro predstavlja Evropa, semiperiferijo Južna in Srednja Amerika, obrobje Afrika, zunanje območje pa Azija, Oceanija in Severna Amerika (glej sliko 3.1).

Slika 3.1: Globalna področja

Po njunem mnenju migracijski tokovi nogometne delovne sile potekajo od periferije k jedru oziroma k tistim nogometnim ligam, ki imajo boljši finančni položaj. Da so migracije na področju športa nekoliko drugačne, kaže dejstvo, da center ni tam, kjer ga je predvidela sistemska teorija, po kateri sta (ekonomski) center Severna Amerika pa tudi Japonska, državi, ki v nogometu (še) nista pomembni. V nogometnem smislu sodita le na obrobje. Po drugi strani pa Brazilija, Argentina in Nigerija predstavljajo center nogometnega sveta. Mnogo bogatih severnoevropskih držav je bilo v preteklosti izvoznic in ne uvoznic nogometne delovne sile (Taylor 2007, 9). Razlaga migracij glede na sistemska teorijo pa ima pomanjkljivost v tem, da zanemarja družbene vidike (jezik, kulturo, veroizpoved). Veliko argentinskih in brazilskih priseljencev v Evropi ima italijanske korenine. Večina južnoameriških nogometašev je na začetku 21. stoletja igralo v Španiji, Italiji in na Portugalskem. Kolonialne povezave so se pokazale tudi v primeru migracije afriških nogometašev, ki so v Francijo prihajali predvsem iz Alžirije, Maroka in Tunizije.

Evropa predstavlja jedro razvoja profesionalnega nogometa (Magee in Sugden 2002, 427). To izvira predvsem iz dejstva, da so evropske lige najmočnejše,

imajo največje število gledalcev, igralci imajo visoke plače, veliko pa je tudi kvalitetnih igralcev. Na samem vrhu sta italijanska in španska liga, vse bolj pa se jima približujejo angleška, nemška, francoska in nizozemska liga.

Maguire je razvil posebno tipologijo nogometnih migrantov (Magee in Sugden 2002, 429). Loči med plačanci (*mercenary*), kolonisti (*settler*), ambiciozneži (*ambitionist*), izgnanci (*exile*), svetovljani (*nomadic cosmopolitan*) in izključenimi (*expelled*). Plačanec je motiviran z zaslužkom, razlog njegove selitve je predvsem ekonomske narave. Zanj je nogomet služba, denar pa glavni motiv za selitev. Za koloniste je denar drugotnega pomena. V novi državi navadno ostanejo daljše obdobje. Ambiciozneži so tisti, ki imajo veliko željo uspeti v profesionalnem nogometu. Državo izberejo glede na to, kje si bolj želijo igrati, predvsem pa je pomembna kvaliteta nogometne lige v državi. Izgnanci so tisti, ki so morali zapustiti svojo državo iz osebnih ali političnih razlogov. Primer so npr. nogometaši iz bivše Jugoslavije, ki jih je v selitev prisilila politična nestabilnost v njihovih državah (Slaven Bilić, Saša Ilić). Nema lokrat tudi opozarjajo na stanje v svojih državah. Zelo velik poudarek dajejo nacionalnim vrednotam (igranje za državno reprezentanco). Svetovljani si želijo spoznati druge države in kulture, zlasti velike svetovne prestolnice. Izključeni so tisti, ki jih v selitev prisili odnos z nacionalno zvezo (različni spori). K tej tipologiji danes lahko dodamo še kategorijo zvezdnika (*celebrity superstar*). Prestopi tovrstnih igralcev so omejeni na klube, ki ustrezajo njihovem zvezdniškemu statusu (David Beckham).

Med institucionalne oziroma strukturne dejavnike lahko uvrstimo vlogo vlade, krajevnih oblasti, državnih nogometnih zvez in nadzor nad preseljevanjem (Taylor 2007, 11). V Angliji so leta 1931 uvedli pravilo, da so morali tuji igralci vsaj dve leti prebivati v državi, kar je bil pogoj, da so lahko igrali na pomembnih tekmah. Leta 1933 so v Nemčiji pod vladavino Hitlerja prepovedali igrati vsem tujcem. Francoska nogometna zveza je leta 1932 sprejela pravilo, ki je klubom omogočilo, da na vsako tekmo uvrstijo do pet tujih igralcev. Italija je tujcem

igranje prepovedala, dovolila pa zgolj tistim z dvojnimi državljanstvom iz Južne Amerike. Kasneje je to pravilo spremenila in zgolj omejila število tujih igralcev.

Do prvih večjih migracij na področju športa je prišlo med Škotsko in Anglijo med letoma 1946 in 1981 (Gardiner in Welch 2000, 108). V prvih petdesetih letih obstoja Francoske nogometne zveze je v francoski profesionalni ligi igralo okoli 20 % tujcev, ki so prihajali predvsem iz Britanije, Avstrije, Madžarske, Češkoslovaške, Španije in Argentine (Gardiner in Welch 2000, 109). Število migracij se je povečalo zlasti v drugi polovici 20. stoletja kot posledica nekdanjih kolonialnih povezav. Ekipe nekdanjih velikih kolonialnih sil kot npr. Anglije, Francije in Nizozemske so danes mešanica igralcev različnih ras in barv. V Franciji je veliko senegalskih, v Španiji in Italiji pa južnoameriških nogometašev.

Največje evropske klube so ustanovili tujci, v največ primerih Britanci. Za prve klube je bila značilna mešanica različnih narodov. Ko so leta 1908 ustanovili nogometni klub Bari (Italija), so moštvo sestavljali igralci iz Švice, Nemčije, Avstrije, Francije, Španije, Britanije in Italije. Enako je veljalo tudi za Torino, Milan in Inter.

Nogometni klub FC Barcelono je leta 1899 ustanovil Švicar Hans Gamper. Moštvo so skoraj v celoti sestavljali tujci, ki so prihajali iz Britanije, Švice, Nemčije in Avstrije. Barvi, ki danes predstavljata nogometni klub, rdeča in modra, sta dejansko barvi zastave kantona, iz katerega prihaja ustanovitelj. Šele kasneje je klub postal katalonski simbol. Temu trendu se ni izognila niti Nemčija, čeprav je za njo veljalo, da so bili tujci manj prisotni kot v južnem delu Evrope.

S koncem hladne vojne, padcem komunističnega režima in posledično odprtjem državnih meja se je povečalo število nogometašev, ki so prišli iz vzhodne v zahodno Evropo (Taylor 2007, 12).

Veliko vlogo pri migracijah na področju športa je imela tudi odločitev sodišča v primeru Bosman leta 1995. Posledica je bila internacionalizacija evropskega ligaškega nogometa. Povečalo se je število migracij v Evropski uniji. Del gre pripisati ukinitvam odškodnin (za igralce, ki jim je potekla pogodba), kar je bilo dobro tako za klube kot igralce (Gardiner in Welch 2000, 114). Klubom ni bilo več treba v vsakem primeru plačati odškodnine, igralcem pa so se na ta račun povečale plače. Del povečanja števila migracij pa gre pripisati tujim trenerjem (kot npr. Arsenu Wengerju, Louisu van Gaalu, Franku Rijkaardu, Joséju Mourinhi in drugim), ki so iz prejšnjih klubov pripeljali nekatere igralce. Na število migracij so vplivali tudi televizijski prenosi, oglaševanje, sponzorji ter vedno večji profesionalizem v vodenju nogometa. Bosmanovo pravilo je pomembno predvsem zato, ker je nogometašem zagotovilo enake pravice, kot jih imajo delavci v Evropski uniji (Taylor 2007, 12).

Svoboda gibanja delovne sile je ena od štirih svoboščin, ki jih opredeljuje Evropska pogodba (poleg prostega pretoka denarja, storitev in blaga). Običajne ovire pri tej svoboščini so jezik in kulturne razlike med institucijami, ki so povezane z zaposlovanjem (npr. socialna politika) (Dabscheck 2003, 90). To je med drugim tudi razlog za večjo mobilnost delavcev v Ameriki kot pa v Evropi.

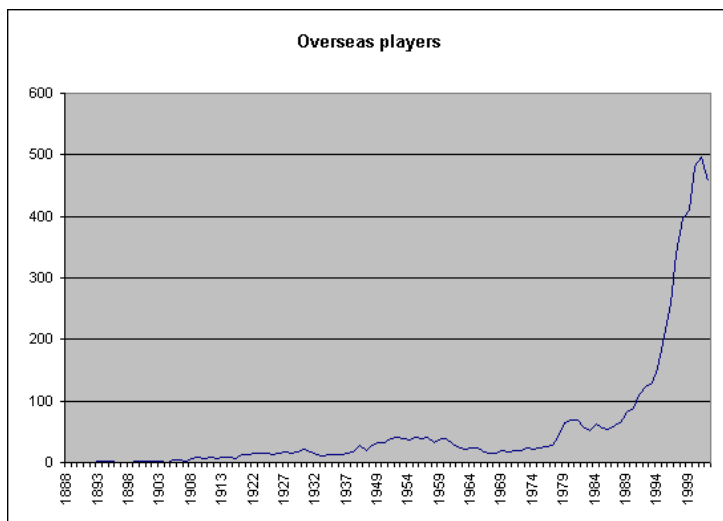
Stopnja mobilnosti delovne sile, zlasti po letu 1995 (Bosman), je dokaj visoka. Temu v prid govorijo podatki o sestavah ekip v evropskih klubih. Nemalokrat se je izkazalo, da je nogomet področje, kjer je mobilnost delovne sile večja kot pa pretok denarja. Razlog je v tem, da klubi ne morejo iskati cenejše delovne sile, pa tudi ne postavljati svojih baz v državah v razvoju, kar lahko počnejo nekatera največja podjetja.

Pravila zaposlovanja v športu, za razliko od drugih delovnih področjih, temeljijo na prestopih (transferjih) in sistemu odškodnin. Ta pravila so dolgo časa omejevala prosto gibanje igralcev iz kluba v klub brez predhodne odobritve kluba. Odškodnina se je zahtevala v primeru predčasne prekinitve pogodbe in

vse do leta 1995 tudi v primeru, ko je igralcu pogodba potekla (Dabscheck 2003, 91).

Danes je v evropskih nogometnih ligah ogromno tujcev. V sezoni 1999/2000 je bilo v italijanski nogometni ligi okoli 33 % tujih igralcev, v nemški in španski okoli 40 %, v francoski pa 23 %. Z največjim porastom tujih igralcev se je soočila angleška liga (Magee in Sugden 2002, 422). V *Premiere Division* je v sezoni 1999/2000 igralo okoli 45 % tujih nogometašev. Na spodnji sliki (glej sliko 3.2) je prikazano, kako se je gibalo število tujih igralcev v angleški nogometni ligi od leta 1888 do 1999.

Slika 3.2: Število tujih igralcev v angleški nogometni ligi od leta 1888–1999

Vir: <http://allfootballers.com/statsc.php?bid=charts>

Danes je za največje nogometne klube v Evropi značilno, da imajo v svojih vrstah veliko tujcev in da število le-teh včasih celo presega število domačih igralcev. Primer tega je npr. londonski klub Arsenal FC. Ne samo, da je glavni trener kluba Francoz (Arsene Wenger), ampak je tudi njegova tipična začetna enajsterica sestavljena le iz dveh domačih (angleških) nogometašev, vsi ostali so tujci. Ko je Arsenal pred več kot 15 leti osvojil prvenstvo, je bil v njegovi ekipi le en tujec (Šved). Leta 1993 je strateg Manchester Uniteda FC sestavil moštvo, v katerem sta bila le dva, ki nista prihajala z Otoka (Eric Cantona in Peter Schmeitzel), v sezoni 2006/07 je sestava istega stratega popolnoma drugačna;

v njej je kar 16 tujih igralcev. V sezoni 1999/2000 (UEFA Liga prvakov) je bil v sestavi Chelsea FC le en Anglež. Podobno velja za večino evropskih klubov.

Zaradi vse te mešanice različnih slogov se je spremenila predvsem igra klubskega nogometa. In za klube je to nekaj pozitivnega. Z globalizacijo in migracijami so tako evropski nogometni klubi pridobili lastnosti brazilskega in afriškega nogometa. Zaradi dejstva, da vse več domačih igralcev igra v tujih ligah, pa to raznolikost slogov zdaj vedno bolj pridobivajo tudi državne reprezentance.

Vendar pa je s prihodom tujih igralcev v evropske klube prišel tudi problem. Vse več je takih navijačev, ki jih moti dejstvo, da v "njihovih" klubih igrajo drugačni; igralci, ki pripadajo drugim rasam, etničnim skupinam. Vse večkrat se pojavlja tudi vprašanje, kako humana je dejansko "prodaja" igralcev in kakšne so njihove pravice. V vse slabšem položaju so tudi domači igralci, saj se s prihodom tujcev povečuje konkurenca.

Za nogometni trg delovne sile je značilna negotovost, saj se kariere nogometaša ne da vnaprej predvideti. Osnovne značilnosti so nestabilnost in kratka doba (v primerjavi z drugimi poklici). Igralci se morajo vedno znova soočiti z negotovostjo trga, omejitvami pogodb, dotokom nove delovne sile iz drugih držav in z grožnjo poškodbe (Roderick 2006, 246). Nogometaš je lahko uspešen, lahko pa ga ustavi dolgotrajna poškodba, njegova predstava na igrišču vpliva na njegov položaj na trgu delovne sile. Pogosto se igralca ocenjuje preko zadnje odigrane tekme; če je bila ta dobra, je dober, če je bila slaba, je slab. Na trgu delovne sile vladata velika konkurenca in tekmovalnost. Vse to je prišlo še bolj do izraza, ko se je ta trg bistveno bolj sprostil, za kar je odgovorna predvsem odločitev sodišča v primeru Bosman. Zelo pomembna lastnost dela nogometaša je timsko delo. Nogometaš igra v ekipi, v prvo enajsterico pa ga trener uvrsti glede na njegove predstave tako na tekmah kot na treningih. Na igrišču mora sodelovati z drugimi desetimi igralci, po drugi strani pa se v času treningov in priprav sooča z dejstvom, da so ravno ti njegovi

tekmeci (Roderick 2006, 251). Nenehno so pod pritiskom, da morajo biti dobri, drugače jih lahko hitro zamenjajo drugi.

Ne glede na vse to pa klubi še vedno ostajajo "nacionalne znamke". Tega dejstva ne moreta spremeniti ne sestava moštva (igralci) ne strokovno vodstvo (trenerji). Nenazadnje se igralci vedno znova vračajo "domov" in predstavljajo svojo državo na tekmovanjih, kakršna so evropska in svetovna prvenstva ter olimpijske igre (Rowe 2003, 286).

3.3 NOGOMET NA DRŽAVNI RAVNI

Proces globalizacije je v veliki meri vplival tudi na spremembo v dojemanju nacionalnosti. Kljub temu da danes v nogometu prevladujejo nacionalna čustva, zlasti ko gre za tekme na mednarodni ravni, izstopa dejstvo, da so nacionalne ekipe po večini sestavljene iz zelo različnih posameznikov. Za današnje reprezentance je značilno, da so etnično zelo raznolike. Nekateri igralci imajo svoje korenine v povsem drugih državah, spet drugi so si pridobili državljanstvo države, za katero nastopajo. S tega vidika niti ni presenetljivo, da le bežen pogled npr. na francosko nogometno reprezentanco, pri tistih, ki jim je nacionalnost zelo pomembna, izzove pomisleke, podobne tistim, ki ji je izrekel sicer eden izmed radikalnejših francoskih nacionalistov, Jean Marie Le Pen, da to ni francoska ekipa. Nosilec le-te je bil na zadnjih treh svetovnih prvenstvih sicer Francoz, a rojen v Alžiriji, Zinedine Zidane. Takšnih je v francoski reprezentanci veliko. Tako kot v francoski reprezentanci je veliko igralcev iz nekdanjih kolonij tudi v reprezentancah Nizozemske in Anglije. Glavni zvezdnik švedske reprezentance zadnjih nekaj let je zagotovo Zlatan Ibrahimović (mati je Hrvačica, oče Bosanec). Igra nemške reprezentance temelji na nogometaših poljskega rodu (Miroslavu Kloseju in Lucasu Podolskem), Portugalci imajo Deca (Brazilija), Hrvati Eduarda da Silvo (Brazilija). Pa vendar je treba poudariti dejstvo, da so ti nogometaši sami izbrali, za katero reprezentanco bodo igrali in izbrali so si ravno te, kar pa je navsezadnje pohvalno.

Etnična raznolikost reprezentanc je razlog, da lahko na dogodke, kakršno je evropsko nogometno prvenstvo, gledamo kot na globalne dogodke, v katerih nastopajo ne le predstavniki stare celine, ampak tudi drugih kontinentov.

Pravila FIFA, krovne mednarodne nogometne organizacije, v določeni meri vendarle vplivajo na sestavo nacionalnih ekip. Igralec lahko zaigra za katero koli nacionalno ekipo mlajših članov (do 21 let) in potem za neko drugo člansko reprezentanco. Tu pa se vse konča. Prehod iz ene v drugo člansko reprezentanco ni mogoč. Ko nogometaš enkrat zaigra za določeno reprezentanco, vse do konca svoje kariere ne more več zaigrati za nobeno drugo državno reprezentanco (Milanovic 2005, 833). Samo tisti, ki so rojeni v določeni državi, lahko igrajo za to državo. Ko nogometaš pridobi državljanstvo kake druge države, lahko, če mu to ponudijo in če prej še ni igral za kako reprezentanco, zaigra za državo, katere državljanstvo je pridobil. To pravilo je bilo sprejeto v poznih 60. letih z namenom preprečiti, da bi državne reprezentance postale podobne klubom.

4 BOSMANOV PRIMER

Z vse večjo profesionalizacijo in komercializacijo športa je prišlo tudi do večje potrebe po pravni ureditvi. Sponzorstvo in televizija sta povečali ekonomski pomen športnih dogodkov. Športne organizacije in klubi danes med seboj ne tekmujejo zgolj za člane in gledalce, pač pa predvsem za denar (Vieweg 2000, 83). Prehod iz amaterskega v profesionalni šport je nakazal razvoj trga delovne sile tudi na športnem področju. Vse to je pomenilo ne samo, da se je šport moral ukloniti pravilom, ki veljajo na ekonomskem področju, ampak se jim tudi ni mogel izogniti (Vieweg 2000, 84).

Že pred letom 1995 je Evropsko sodišče sprejelo vrsto odločitev, ki so imele velik vpliv na organizacijo športa. Pomembni sta zlasti dve: odločitev v primeru Walrave in Koch (1974) ter v primeru Dona in Montero (1976). Prva je odmevala na področju kolesarstva. V posebni kolesarski disciplini sta bila Walrave in Koch tako imenovana "*pacemakerja*". Na sodišču sta nastopila proti trem kolesarskim zvezam: nizozemski, španski in mednarodni (UCI⁸), češ da so pravila, ki določajo, da morata biti na svetovnem prvenstvu kolesar in pacemaker iz iste države, diskriminatorna. V tem primeru je sodišče odločalo, kdaj veljajo zakoni Evropske skupnosti tudi na področju športa. Razlaga sodišča je bila, da to velja v primeru, ko lahko športno dejavnost uvrstimo med ekonomske dejavnosti. To velja za razmerja med športniki (v tem primeru so bili obravnavani kot delavci) in športnimi organizacijami (delodajalci), v kolikor gre za namen pridobivanja dobička (nagrade, plače). V tem primeru diskriminacija na osnovi nacionalnosti ni dovoljena (dovoljena je zgolj, kadar gre za športni interes) (de La Rochefoucauld 2002, 5–6). Druga odločitev se je dotaknila nogometa. Pod vprašaj je postavila tedaj veljavno pravilo v italijanskem nogometu, da lahko na tekmah italijanske lige igrajo le tisti nogometaši (profesionalni oz. polprofesionalni), ki imajo licenco italijanske nogometne zveze, le-to pa so si lahko pridobili zgolj državljani Republike Italije. Sodišče Evropske skupnosti (ECJ) je odločilo, da pravila niso v skladu s prepovedjo

---

⁸ Union Cycliste Internationale

diskriminacije na osnovi nacionalnosti, kar velja tudi za področje športa, ter da sodi profesionalni (in polprofesionalni) nogomet na področje ekonomske dejavnosti, kar pomeni, da je podrejen zakonom skupnosti (de La Rochefoucauld 2002, 7).

Primer Jeana-Marca Bosmana velja za najpomembnejši primer na področju oblikovanja delovnih praks, ki veljajo v evropskem nogometu od leta 1990 naprej (McArdle 2000, 42). Sodišče je presojalo veljavnost tedanjih pravil v zvezi s prestopi nogometašev in kvotnim sistemom, s katerim se je omejevalo število tujih igralcev v klubu. Primer je imel velik vpliv na evropske nogometne organizacije in je neposredno vplival tudi na delovanje UEFA ter FIFA in na tekmovanja pod njunim okriljem kljub dejstvu, da sta bili organizaciji ustanovljeni v državi, ki ni članica Evropske unije – Švici.

Migracije so pomemben vidik nogometa in športa nasploh. Tu ne gre zgolj za ekonomske dejavnike, ampak tudi za politične, zgodovinsko-geografske, družbene in kulturne (Gardiner in Welch 2000, 108). Motivi športnikov, ki so pogost vzrok migracij, so želja po uspehu in večji dobiček. Že na samem začetku je bila glavna karakteristika nogometnih migracij politična povezanost (npr. držav z nekdanjimi kolonijami in podobno). V Angliji je tako igralo veliko škotskih nogometašev, v Franciji senegalskih in v Španiji ter Italiji južnoameriških.

4.1 JEAN-MARC BOSMAN – nogometaš, ki je spremenil nogomet

Jean-Marc Bosman je bil belgijski poklicni nogometaš. Svoje današnje slave si ni pridobil na nogometnih zelenicah, temveč s sodnimi postopki, ki so dodobra pretresli pravila, ki urejajo razmerja v poklicnem športu. Razlog je bil tudi v velikem medijskem zanimanju, ki ga je bil deležen sam primer. Za to sta bila vsaj dva razloga. Prvi je ta, da je sodba posegla v prestopna pravila poklicnih igralcev ter v pravilo o največjem številu tujcev, ki lahko igrajo za posamezen klub. S tem se je povečala možnost prestopov igralcev, posredno pa je to

vplivalo tako na sestavo moštev kot na izid tekmovanj (Ilešič 1997, I). Drugi razlog je v tem, da je sodba dokončno ovrгла tezo, da v športu veljajo drugačna pravila in da ne sodi pod splošna načela pravnega reda.

Leta 1986 je Bosman podpisal pogodbo z belgijskim prvoligaškim nogometnim klubom (Royal de) Standard Liege (Dabscheck 2003, 91). Dve leti kasneje (leta 1988) je prestopil v belgijski klub Royal Football Club de Liege (R.F.C. de Liege), s katerim je podpisal dvoletno pogodbo za 120.000,00 belgijskih frankov (McArdle 2000, 43). Ko mu je pogodba po dveh letih potekla (30. junija 1990), mu je klub 21. aprila 1990 ponudil podaljšanje pogodbe za eno leto in najmanjše možno plačilo 30.000,00 belgijskih frankov mesečno (kar je bilo le 25 % plače, ki mu je bila zagotovljena s prejšnjo pogodbo). To je bila minimalna plačapo takratnih pravilih belgijske nogometne zveze. Manjše plačilo je bilo razlog, da je Bosman ponudbo zavrnil. S tem je bil uvrščen na seznam igralcev, ki so med 1. in 31. majem na voljo drugim klubom za prisilen prestop (prestopni seznam). V prestopnem obdobju so za Bosmana po posebni formuli izračunali najvišjo možno odškodnino, ki bi jo moral plačati klub, če bi želel igralca dobiti. Glede na to formulo je najvišja možna odškodnina, ki bi jo lahko klub zahteval za Bosmana, znašala 11.743.000,00 belgijskih frankov (McArdle 2000, 45). Pri izračunu sta bili upoštevani starost in dotedanja plača igralca (glede na pogodbo).

Bosman se je, ker zanj zaradi višine odškodnine ni pokazal zanimanja noben klub, sam začel pogajati s francoskim drugoligašem Union Sportive du Littoral de Dunkerque (USL Dunkerque) za znatno nižjo odškodnino, kot jo je zanj zahteval R.F.C. de Liege, kljub temu da mu je pogodba potekla. Zaposlil se je za mesečno plačo 100.000,00 belgijskih frankov in prestopno premijo, ki je znašala okoli 900.000,00 belgijskih frankov (Zadeva C-415/93⁹, 30. tč.).

27. julija je bila med kluboma (R.F.C. de Liegom in USL Dunkerqom) sklenjena pogodba o začasnem prestopu. Določena je bila tudi odškodnina, ki je znašala

---

⁹ C-415/93 je zaporedna številka sodbe Evropskega sodišča z dne 15. december 1995.

1,2 milijona belgijskih frankov in bi jih USL Dunkerque plačal, ko bi francoska nogometna zveza (FFF¹⁰) od belgijske dobila prestopni certifikat, ki je bil obvezen pri mednarodnih prestopih. V pogodbi je bilo določeno tudi, da ima USL Dunkerque možnost, da Bosmana dokončno odkupi, če R.F.C. de Liegu po enem letu plača še 4.800.000,00 belgijskih frankov. Vendar pa R.F.C. de Liege od belgijske nogometne zveze zaradi strahu, da USL Dunkerque ne bo mogel plačati odškodnine, ni zahteval izpisnice (certifikata), kar bi bilo potrebno zato, da bi Bosman sploh lahko igral za USL Dunkerque. Le-ta bi moral biti francoski nogometni zvezi posredovan do 2. avgusta 1990. Ker je bil to tudi pogoj za veljavnost pogodbe, pogodba dejansko nikoli ni prišla v veljavo in tako so pogovori s Francozi dokončno propadli. Na ta način je bila Bosmanu onemogočena zaposlitev, čeprav ga je bil klub pripravljen zaposliti. Glede na takratna pravila je bil Bosman do 31. julija suspendiran in tisto sezono ni mogel igrati (sezona 1990/91), R.F.C. de Liege pa ga je uvrstil med amaterske igralce (McArdle 2000, 45), za katere velja, da lahko prestop dosežejo tudi brez soglasja svojega kluba pod pogojem, da dve sezoni niso igrali.

4.2 PRED BOSMANOM

Pravila belgijske nogometne zveze URBSFA¹¹ iz leta 1983, ki so bila v veljavi v času, ko je prišlo do tožbe, so razlikovala tri razmerja: 1. pripadnost nacionalni zvezi, 2. zaposlitev v klubu in 3. registracijo kot obvezen pogoj, da igralec lahko igra na uradnih tekmovanjih (Zadeva C-415/93, 6. tč.). V pravilih je bil prestop opredeljen kot transakcija, s katero igralec, ki pripada zvezi, zamenja klub. Pravila so določala, da se pogodbe, ki so sklenjene med igralci in klubi za dobo od enega do petih let, iztečejo 30. junija. Po tem datumu mora klub najkasneje do 26. aprila igralcu ponuditi novo pogodbo, sicer se ga avtomatično šteje za amaterja. Igralec je lahko ponujeno pogodbo zavrnil. V tem primeru je bil uvrščen na seznam igralcev, ki so dostopni drugim klubom. Obdobje prisilnih prestopov je trajalo od 1. do 31. maja. Do prestopa je lahko prišlo tudi, če se

---

¹⁰ Fédération Française de Football

¹¹ Union Royale Belge des Sociétés de Football-Association

tedanji klub s tem ni strinjal. Prestopa ni bilo mogoče preprečiti niti s tem, da bi se od novega kluba zahtevala previsoka odškodnina (McArdle 2000, 45). Povedano drugače je to pomenilo, da za prestop k novemu klubu s prejšnjim ni bilo treba skleniti sporazuma. Ne glede na to pa je moral novi klub prejšnjemu plačati odškodnino za trening in usposabljanje igralca. Odškodnino (najvišjo možno) se je v tem primeru določilo po posebni matematični formuli: celotni igralčev bruto dohodek se je glede na igralčevo starost pomnožil s koeficientom od 14 do 2. V nasprotnem primeru (če novi klub ni plačal odškodnine) je bil klub lahko s strani nogometne zveze kaznovan z denarno kaznijo. 1. junija se je začelo t. i. obdobje prostih prestopov, za katere je veljalo, da pride do sporazuma vseh treh strani (obeh klubov in igralca). Igralec se je nato lahko sam odločil, ali bo ponudbo sprejel ali ne.

Če še vedno ni prišlo do prestopa, je moral tedanji klub igralcu ponuditi novo pogodbo za eno sezono, pod pogoji, ki so veljali do 26. aprila. V primeru, da je igralec zavrnil podpis pogodbe, je klub lahko le-tega do 1. avgusta suspendiral. Igralec je lahko po tem dosegel prestop kot amater brez soglasja svojega kluba, vendar le v primeru, ko ni igral dve sezoni.

Pred uvedbo Bosmanovega pravila so imeli klubi popoln nadzor nad zaposlovanjem igralcev. Do prestopa v drug klub je lahko prišlo le v primeru, da sta se s tem strinjala oba kluba, tako sedanji kot bodoči. Ponavadi se je dogovor dosegel z usklajevanjem odškodnine, s katero je bodoči klub pravzaprav kupil igralca, in to ne glede na dejstvo, ali je pogodba, ki jo je imel igralec s tedanjim klubom, že potekla, ali pa je bila še vedno v veljavi. Igralci, ki jim je pogodba s klubom potekla, niso smeli podpisati nove pogodbe (z drugim klubom), vse dokler ni bila trenutnemu plačana odškodnina. V Angliji je moral nogometaš vse do leta 1963 vložiti prošnjo, če je želel prestopiti v drug klub, klub pa je lahko takšno prošnjo tudi zavrnil (Lowrey in drugi 2002). Glavni cilj takšnih pravil je bilo omejiti mobilnost igralcev in višino njihovih plač ter preprečiti koncentracijo najboljših igralcev v najbogatejših klubih. Do večje

svobode pri podpisovanju pogodb je v Angliji prišlo šele v letu 1977 oziroma 1978.

1. julija 1990 je začel veljati dokument, imenovan "Načelo sodelovanja z zvezami (članicami) UEFA in njihovimi klubi". Ta dokument je urejal tudi prestopne med klubi iz različnih držav članic ali med klubi, ki pripadajo različnim nacionalnim zvezam v eni državi (Zadeva C-415/93, 12. tč.). Igralec je lahko po teh pravilih ob izteku pogodbe sklenil novo pogodbo s klubom po njegovi izbiri. Klub mora o prestopu obvestiti prejšnjega, ta pa nacionalno zvezo. Le-ta potem izda mednarodni prestopni certifikat. Tudi po teh novih pravilih je stari klub upravičen do določene odškodnine iz naslova usposabljanja igralca. Pri izračunavanju te odškodnine sta se upoštevala starost in dohodek igralca v zadnjem letu. Najvišji znesek odškodnine pa ni smel preseči 5.000.000,00 CHF.

Pravila, ki urejajo prestopne igralcev, so dejansko v domeni nacionalnih držav. Med seboj so si podobna, temeljijo na enotnih izhodiščih, oblikovanih s strani krovnih nogometnih organizacij, kot sta FIFA in UEFA. Vsa pravila so izhajala iz dejstva, ki so igralcu omejevala svobodno zamenjavo kluba po izteku pogodbe. Bistvena razlika v primerjavi s splošnimi pravili o sklepanju delovnih razmerij je bilo obvezno plačevanje odškodnine (le v primeru, da je bila plačana, je igralec lahko zaigral za drug klub). Belgijski sistem prestopov iz leta 1990 je bil eden najbolj omejevalnih. V primeru, ko kluba nista dosegla dogovora o novi pogodbi, ali v primeru, ko se igralec ni strinjal z najmanjšo možno ponujeno plačo, ki mu jo je določil klub, je klub lahko igralca uvrstil na seznam prisilnih prestopov (Ilešič 1997, II). Do prestopa je prišlo zgolj v primeru plačila odškodnine oziroma je klub v nasprotnem primeru igralca suspendiral. Po dveh letih suspenza je lahko nogometaš kot amaterski igralec brez odškodnine prestopil v kateri koli klub.

Po pravilih FIFA profesionalni igralec ni mogel zapustiti nacionalne zveze, vse dokler so ga vezali pogodba, pravila kluba in nacionalne zveze. Nacionalna zveza je morala izdati t. i. prestopni certifikat, v nasprotnem primeru se

mednarodni prestop sploh ni mogel izvesti. S certifikatom je priznala, da so vse finančne obveznosti poravnane.

Nacionalne zveze so uvedle tudi pravilo, s katerim so omejile možnosti zaposlovanja oziroma nastopanja na tekmah igralcem s tujim državljanstvom. Državljanstvo tu opredeljuje možnost igranja za državno reprezentanco (Zadeva C-415/93, 25. tč.). S tem so nacionalne zveze skušale zavarovati domače igralce (Magee in Sugden 1992, 425).

Tako kot so pravila o prestopih nogometašev kombinacija pravil nacionalnih nogometnih zvez in mednarodnih pravil (UEFA), to velja tudi za pravilo o omejevanju števila tujcev. Pravilo 3+2 je pravzaprav kompromis med UEFA in Komisijo Evropske skupnosti in je bilo sprejeto leta 1991 (Ilešič 1997, III). Gre za omejitev števila tujih igralcev na največ tri, ki jih klub lahko uvrsti na svoj seznam, ter dodatna dva igralca, ki v državi neprekinjeno igrata pet let, vključno s tremi leti v mladi selekciji (Gardiner in Welch 2000, 110).

4.3 POSTOPEK PRED SODIŠČEM

4.3.1 BELGIJSKO SODIŠČE

8. avgusta 1990 je Bosman na Tribunal de premiere instance Liege vložil tožbo zoper klub R.F.C. de Liege, leto kasneje pa še zoper UEFA, ker naj bi le-ta kršila Evropsko pogodbo, predvsem v 48., zdaj 39. členu (Svoboda gibanja med državami članicami)¹².

Tožba se je naslonila še na 85. (prej 81.) in 86. (prej 82.) člen Pogodbe o Evropski skupnosti (Konkurenca in zloraba dominantnega položaja) (McArdle 2000, 46).

Bosman je tožil R.F.C. de Liege pred belgijskim sodiščem za odškodnino zaradi kršitve Pogodbe o Evropski skupnosti in nezakonnosti transfernega sistema (Ilešič 1997, II). Njegov glavni argument je bil, da prestopni sistem krši njegovo pravico do svobodnega gibanja, ki ga opredeljuje 48. člen (zdaj 39. člen) Evropske pogodbe, ko mu je bilo onemogočeno pogajanje z drugim klubom članice EU (Gardiner in Welch 2000, 110). Cilj je bil, da bi v nadaljevanju o njegovem primeru odločalo Sodišče Evropske skupnosti v Luksemburgu, saj se

---

¹² *Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah* – 48. člen (zdaj 39. člen): Svoboda gibanja med državami članicami. 1994.

1. Najpozneje do konca prehodnega obdobja se v Skupnosti zagotovi prosto gibanje delavcev.
2. Prosto gibanje vključuje odpravo vsakršne diskriminacije na podlagi državljanstva delavcev držav članic v zvezi z zaposlitvijo, plačilom in drugimi delovnimi in zaposlitvenimi pogoji.
3. Ob upoštevanju omejitev, utemeljenih z javnim redom, javno varnostjo in javnim zdravjem, zajema pravico:
  - a) prijavit se za dejansko ponujeno delovno mesto;
  - b) se v ta namen na območju držav članic prosto gibati;
  - c) bivati v državi članici zaradi zaposlitve skladno z določbami zakonov ali drugih predpisov, ki urejajo zaposlovanje državljanov te države;
  - d) ostati na ozemlju države članice po prenehanju zaposlitve v tej državi pod pogoji, zajetimi v izvedbenih predpisih, ki jih pripravi Komisija.
4. Določbe tega člena se ne uporabljajo pri zaposlovanju v državni upravi.

je skliceval na svobodno gibanje oseb in na konkurenco, kar je zapisano v Pogodbi o Evropski skupnosti. Od sodišča je Bosman zahteval tudi presojo zakonitosti pravil UEFA, ki določajo število tujcev, ki jih klub lahko uvrsti v moštvo (pravilo 3+2).

Tribunal de premiere instance Liege je ocenil, da obstajajo tehtni posredni dokazi, da so Bosmana, kljub temu da je na podlagi začasne odredbe pridobil prosti status, zavračali vsi evropski klubi, ki bi ga lahko zaposlili (Zadeva C-415/93, 37. tč.). Sodbo je kasneje (28. maja 1991) Court d' Appeal Liege začasno razveljavil. Klub R.F.C. de Liege in belgijska nogometna zveza sta po odločitvi sodišča vseeno morala Bosmanu plačevati mesečni avans. V primeru, da bi kakšen klub želel priti do Bosmana, R.F.C. de Liege zanj ne bi smel zahtevati nadomestila.

20. avgusta 1991 se je tožba razširila tudi na UEFA. Bosman je proti krovni evropski nogometni organizaciji vložil tožbo zaradi "njene odgovornosti pri pripravi pravil, zaradi katerih mu je nastala škoda" (Zadeva C-415/93, 39. tč.). Bosman je kasneje (9. avgusta 1992) dopolnil svoj prvotni zahtevek proti R.F.C. de Liegu, vložil preventivno tožbo proti belgijski nogometni zvezi ter razdelal zahteve proti UEFA.

Oktober 1990 se je med tem zaposlil pri francoskem drugoligaškem klubu Olympique Saint-Quentinois.

Že na samem začetku je nakazal, da je proti restriktivnim transfernim pravilom na splošno (Ilešič 1997, II). Postopek se ni odvijal proti nekemu konkretnemu pravilu belgijske nogometne zveze ali proti ravnanju nogometnega kluba R.F.C. de Liege v konkretnem primeru. Doseči je želel učinke na področju vseh držav članic Evropske skupnosti. To je razvidno tudi iz tega, da bi lahko skušal doseči obsodbo le dosedanjega kluba na osnovi tega, da mu je le-ta neutemeljeno preprečil prestop in ga suspendiral brez kakršne koli pravne podlage (Ilešič 1997, II).

Sodišče je odločalo o dveh stvareh: o pravilih o prestopih igralcev, ki jim je potekla pogodba, in o omejitvi glede največjega števila tujcev, ki lahko nastopajo za posamezen klub (Ilešič 1997, II).

Primer se je končal leta 1995. Bosmanov glavni argument je bil, da ima sam kot državljan Evropske unije pravico do svobodne izbire države (na območju EU), v kateri bi želel delati. Pri tem je izpostavil 48. člen (zdaj 39. člen) Rimske pogodbe ter da mu je bila pravica do svobodne izbire države onemogočena s strani kluba in nogometne organizacije. Zaradi tega je na Evropskem sodišču pravde (sprva je o primeru odločalo belgijsko sodišče) sprožil pravni postopek proti svojemu tedanjemu klubu, R.F.C. de Liegu, belgijski nogometni zvezi ter evropski nogometni organizaciji UEFA. Prizadeval si je za spremembe, ko gre za vprašanje prestopa igralcev, ki jim s klubom poteče pogodba, v drug klub, brez odškodnine.

4.3.2 EVROPSKO SODIŠČE

Ker je Bosman skušal doseči generalno obsodbo restriktivnih nogometnih pravil, je moral razpravo pripeljati do Evropskega sodišča (Ilešič 1997, III). Do tega je prišlo, ko je belgijsko nacionalno sodišče v skladu s 177. členom Pogodbe o Evropski skupnosti zastavilo predhodno vprašanje Sodišču Evropske skupnosti.

Belgijsko pozivno sodišče je to storilo 6. oktobra 1993. Na Evropsko sodišče pravde je naslovilo vprašanje o združljivosti pravil belgijskega sistema prestopov in pravil, ki jih je uveljavljala UEFA z 48., 85. in 86. členom Evropske pogodbe (McArdle 2000, 46). Vprašanje se je glasilo:

Ali je treba člene 48, 85 in 86 Rimske pogodbe (Pogodbe o Evropski skupnosti) z dne 25. marca 1957 razlagati tako, da:

1. nogometnemu klubu prepovedujejo, da zahteva in prejme vsoto denarja, kadar enega izmed njegovih igralcev, ki mu je pogodba potekla, zaposli nov klub;
2. nacionalnim in mednarodnim športnim zvezam ali federacijam prepovedujejo, da v svoja pravila vnesejo določbe, ki omejujejo nastop tujih igralcev, državljanov Evropske skupnosti, na tekmovanjih, ki jih organizirajo (Zadeva C-415/93, 49. tč.; Morris in drugi 1996, 893).

Prvo vprašanje se je nanašalo na 48. člen Pogodbe o Evropski skupnosti. Gre za vprašanje uporabe pravil, ki določajo, da mora klub preden zaposli igralca, ki mu je potekla pogodba z dotedanjim klubom, temu klubu v vsakem primeru plačati odškodnino.

Drugo vprašanje v resnici ni bilo relevantno za primer. Na Bosmanov morebitni prestop v drug klub pravilo 3+2 ni imelo nobenega vpliva. Vseeno pa je sodnike uspel prepričati, da mu bo to pravilo verjetno škodovalo v nadaljevanju kariere (Ilešič 1997, III). Nacionalno sodišče je tu spraševalo, ali 48. člen nasprotuje pravilom, da lahko nogometni klubi na ligaške tekme oziroma tekme prvenstva uvrstijo le omejeno število profesionalnih igralcev, ki so državljani drugih držav članic.

Postopka pred sodiščem so se poleg Bosmana in R.F.C. de Liege udeležile tudi URBSFA (Union Royale Belge des Societes Association) in UEFA. To je bil med drugim tudi pokazatelj pomembnosti samega procesa, saj se je le-ta dotaknil pravil, ki nogometa ne urejajo le na nacionalni, temveč tudi na mednarodni ravni. Poleg tega pa so svoje mnenje o zadevi podale še Komisija Evropske skupnosti ter vlade Francije, Italije, Danske in Nemčije (Ilešič 1997, IV).

4.4 RAZSODBA EVROPSKEGA SODIŠČA – argumenti za in proti

Sodišče je razsodilo v prid Bosmanu in proti R.F.C. de Liege, belgijski nogometni zvezi ter UEFA. V razsodbi je sodišče odločilo, da so pravila, ki določajo prestopne igralcev, v nasprotju z zakoni Evropske unije, ki urejajo prost pretok delovne sile med njenimi članicami. Poleg tega je sodišče zahtevalo, da se prestopna pravila in omejitve glede števila tujih igralcev v klubih takoj umaknejo (Lowrey in drugi 2002; Milanovic 2005, 836).

Pomembni sta dve odločitvi sodišča: 1. da je odškodnina za prestop igralca, ki mu je potekla pogodba, nelegalna, ko gre za mednarodni prestop na območju Evropske unije, in da je sprejemljiva zgolj odškodnina za igralce, ki imajo v času dogovarjanja za prestop še veljavno pogodbo in 2. da je kvotni sistem nezakonit. Od odločitve sodišča naprej je bilo tako dovoljeno, da lahko klub za tekmo prijavi neomejeno število tujih igralcev iz držav EU, pri tem pa je sodišče dopustilo možnost, da ostane omejitev števila tujih igralcev, ki ne prihajajo iz držav EU.

Odločitev sodišča je na koncu vodila v popolnoma prost prehod nogometašev med klubi znotraj države in med državami članicami EU.

Belgijska nogometna zveza in UEFA sta izpostavili dva glavna argumenta v podporo odškodninam (Dabscheck 2003, 91). Prvi je bil, da so takšna pravila potrebna za doseganje enakosti v športu, drugi pa, da je odškodnina neke vrste plačilo za vloženo delo v igralca.

Tedanje stanje je med drugimi zagovarjala tudi nemška vlada. Njen argument je bil, da vsakršno poseganje v pravila športnih organizacij krši svobodo združevanja, ki velja za eno temeljnih svoboščin (Ilešič 1997, IV). Vendar je sodišče decembra 1995 dosodilo drugače. Priznalo je, da je to ena izmed temeljnih pravic, ki jo določa med drugim tudi Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah (11. člen – Svoboda zbiranja in

združevanja)¹³. To pa še ne pomeni, da šport lahko izvzamemo in da zanj ne veljajo splošna pravna pravila. Zakoni Evropske unije veljajo tudi za športne aktivnosti in le-te ne morejo biti izvzete iz določil Evropske pogodbe, prav tako tudi ne športne organizacije. Področje športa je ekonomska dejavnost in pri profesionalnih športnikih gre za dobičkonosno dejavnost (nagrade, plače), kar je razlog, da lahko šport uvrstimo v področje, ki mora biti v skladu z evropskimi zakoni.

Nemška vlada je poudarila, da je nogomet šport, ki v večini primerov ni gospodarska dejavnost. Sklicevala se je na načelo subsidiarnosti in zagovarjala tezo, da je v skladu z decentralizacijo urejanje športnih razmerij treba prepustiti nacionalnim športnim organizacijam (Ilešič 1997, IV). Poudarila je pomen nevmešavanja ter da naj bi bil poseg oblasti (sodišča) omejen zgolj na najbolj nujno. Vendar pa se načelo subsidiarnosti lahko uporabi le na področjih, ki ne sodijo v izključno pristojnost skupnosti. Za načelo prostega gibanja oseb to ne velja, na kar se je oprlo tudi sodišče.

4.4.1 PROST PRETOK DELOVNE SILE

UEFA je zagovarjala stališče, da je to, da je šport ekonomska dejavnost, dobro za Evropo in da člani Evropske pogodbe (48., 85. in 86. člen) ne morejo zajemati tudi dejavnosti majhnih klubov (kakršen je tudi R.F.C. de Liege) (McArdle 2000, 48). To stališče je sodišče zavrnilo, češ da je velikost ekonomske aktivnosti klubov za ta primer nepomembna. 48. člen Evropske

---

¹³ *Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah* – 11. člen: Svoboda zbiranja in združevanja. 1994

Vsakdo ima pravico, da mirno zboruje in se svobodno združuje, vključno s pravico, da ustanavlja sindikate in se jim pridruži, da bi zavaroval svoje interese. Izvrševanje teh pravic je mogoče omejiti samo z zakonom, če je to nujno v demokratični družbi zaradi državne ali javne varnosti, za preprečitev neredov ali zločinov, za zaščito zdravja ali morale ali za zavarovanje pravic in svoboščin drugih ljudi. Ta člen ne preprečuje, da bi pripadnikom oboroženih sil, policije ali državne uprave z zakonom omejili izvrševanje teh pravic.

pogodbe je tako postal člen, ki ima vpliv ne le na organizacijo nogometa, pač pa tudi na samo igro (McArdle 2000, 48). Sodišče je ugotovilo, da je ta člen treba uporabljati za pravila športnih združenj, kot so URBSFA, FIFA in UEFA, ki določajo pogoje, pod katerimi lahko športniki opravljajo plačano zaposlitev (Zadeva C-415/93, 87. tč.). 48. člena ni mogoče uporabljati v popolnoma notranjih situacijah države članice. Sodišče je pri razlagi tega člena izhajalo iz dejstva, da bi Bosman sklenil pogodbo o zaposlitvi s klubom iz druge države članice (Francije) in bi v tem primeru opravljal plačano zaposlitev na ozemlju te države članice (to pa je delovno mesto v smislu člena 48 (3) (a): pravica do prijavit se za dejansko ponujeno delovno mesto) (Zadeva C-415/93, 90. tč.). Zato je sodišče stališče UEFA, da se 48. člen Pogodbe o Evropski skupnosti nanaša zgolj na notranjo situacijo v državi (v tem primeru belgijsko: belgijski nogometaš in njegov neuspešen prestop zaradi ravnanja belgijskega nogometnega kluba in belgijske nacionalne zveze), zavrnilo, saj v postopku ne gre za popolnoma notranjo situacijo v neki državi (govor je bil o prestopu v francoski nogometni klub).

Sodišče se je izreklo tudi glede enotnega trga Evropske skupnosti in odločilo, da velja tudi za področje športa. Tu sta pomembni zlasti dve skupini pravil: prosto gibanje oseb (48. člen Pogodbe o Evropski skupnosti) in varstvo konkurence (85. in 86. člen Pogodbe o Evropski skupnosti).

Eno temeljnih načel Evropske skupnosti je prosto gibanje delavcev. Namen določila prostega pretoka oseb je olajšanje opravljanja poklicnih dejavnosti v državah članicah. Pri tem je pomembno, da imajo državljani držav članic enak položaj. Državljeni imajo pravico, da zapustijo svojo državo izvora, da gredo na ozemlje druge države članice in tam prebivajo ter opravljajo določeno gospodarsko dejavnost (Zadeva C-415/93, 95. tč.). Določila, ki to preprečujejo, zato ovirajo to svoboščino. Prestopna pravila so v nasprotju s to svoboščino in jo omejujejo. Pravila ovirajo in odvrčajo nogometaše, da bi svojo dejavnost opravljali v drugi državi članici ter da bi zapustili svoj klub celo v primeru, ko se

njihove pogodbe o zaposlitvi iztečejo. Igralcem ovirajo igranje za nov klub vse dokler staremu klubu ni plačano nadomestilo.

Stališče belgijske nogometne zveze glede 48. člena je po mnenju sodišča nesprejemljivo. Trdila je, da se ta člen nanaša zgolj na odnos delojemalec (igralec) in delodajalec (klub), ne pa tudi na odnose med klubi (delodajalci). Vendar pa je 48. člen Pogodbe o Evropski skupnosti pomemben, ker opredeljuje prosto gibanje delavcev kot eno temeljnih svoboščin, na katerih temelji skupno tržišče. Sodišče je razsodilo, da so pravila, ki določajo prestop, osrednjega pomena za igralce, ki želijo zamenjati klub (McArdle 2000, 48), in to utemeljilo prav na primeru Bosmana, saj le-ta ne bi imel toliko težav pri prestopu, če ne bi bilo obstoječih pravil. V tem primeru pravila niso imela vpliva le na odnose med kluboma, ampak tudi na igralca (ki mu je bilo zaradi postopkov, ki jih pravilo določa, onemogočeno igrati). Nenazadnje pa je klub zahteval odškodnino za igralca, s katerim ni imel več podpisane pogodbe, kar je bilo takrat sicer nekaj povsem normalnega. Odškodnina, ki jo je klub zahteval za igralca, je bila neke vrste plačilo klubu za vloženo delo v igralca. Šlo je za spodbudo klubu, saj je bila odškodnina toliko večja, če je bil igralec dober, klub pa je s tem lahko tudi več zaslužil (Antonioni in Cubbin 2003, 4). To je bil razlog, da se jim je investicija v igralca izplačala.

Vendar pa je sodišče po drugi strani izpostavilo, da ni upravičeno, da je odškodnina odvisna od plače igralca in ne od stroškov treninga ter da je vprašljivo, ali so milijonske odškodnine, ki jih klubi zahtevajo, res vsota stroškov za trening in usposabljanje igralca (Dabscheck 2003, 92). Tudi zahtevanje odškodnine na osnovi vložka v igralca, ko gre za izkušenega igralca, je bilo po mnenju sodišča neupravičeno. Odškodnino se tako lahko zahteva zgolj, ko gre za prvi prestop igralca, saj gre le v tem primeru resnično za treniranje in usposabljanje igralca.

Vodilni pri evropski nogometni organizaciji (UEFA) so trdili, da sistem, ki ureja prestop, zagotavlja ekonomski razvoj manjših klubov, ki služijo na račun tega,

da svoje igralce prodajajo v večje klube in da se na ta način razporeja dobiček med bogatimi in revnimi (Moorhouse 1999, 90). Odškodnine pomenijo neko vrsto spodbude za iskanje in razvoj mladih talentiranih igralcev, saj ti zagotavljajo dobiček. Ta sistem je življenjsko pomemben za majhne klube, za katere je to pomemben vir dohodka (Moorhouse 1999, 103). Preživijo le s tem, da vlagajo v razvoj mladih igralcev in jih kasneje prodajo velikim klubom. Sistem prestopov je bil tako s strani predstavnikov nogometa predstavljen kot najpomembnejši element v ureditvi nogometa in pravilo, ki med drugim razporeja denar med bogatimi in revnimi klubi.

Denar, ki ga klubi dobijo oziroma porabijo pri nakupih oziroma prodajah igralcev, po mnenju UEFA ostane v nogometu (Moorhouse 1999, 98). Majhnim klubom omogoča, da se ne zadolžujejo, veliko se ga nameni za potrebe treninga in razvoj igralcev. Veliko manjših klubov bi enostavno propadlo, če bi izgubili ta vir dohodka. Nekatere raziskave pa so pokazale, da do večine dogovorov o prestopih pride med velikimi klubi in da so majhni klubi pri tem v manjšini. Večji del dobička, ki ga je zagotavljal takratni sistem prestopov, je bil tako večinoma skoncentriran v peščici velikih klubov, majhni so pridobili zgolj v redkih primerih (Moorhouse 1999, 103).

Za majhne klube bi odprava odškodnine pomenila izgubo. Po drugi strani pa klub ne bo čakal, da talentiranemu mlademu igralcu poteče pogodba, ampak ga bo skušal prodati že prej (Antonioni in Cubbin 2003, 20) in na ta način zanj iztržiti odškodnino. Še pred uvedbo Bosmanovega pravila je veljalo, da večina mladih igralcev, ki zapusti klub po preteku pogodbe, najde mesto v prav tako majhnem klubu (tisti, ki prestopijo v velike klube, prestopijo še v času, ko jim pogodba s starim klubom še velja in zaradi tega klubi zanje lahko zahtevajo odškodnino). Strah, da bi majhni klubi ostali brez pomembnega dobička, je tako odveč.

URBSFA, UEFA, francoska in italijanska vlada so torej zagovarjale stališče, da odškodnine ob transferjih oziroma prestopna pravila vzdržujejo ravnotežje med

klubi. Poleg tega pa ima šport, še posebej nogomet, velik družbeni pomen in že s tega vidika je cilj vzdrževati ravnovesje med klubi in negotovost rezultatov povsem upravičen. Tudi Sodišče Evropske skupnosti je dalo velik pomen finančnemu in tekmovalnemu ravnotežju med klubi, a obenem je dalo vedeti, da to ne more preprečiti koncentracije najboljših igralcev v najbogatejših klubih ter da to ni primerno sredstvo za zagotavljanje finančnega in tekmovalnega ravnotežja v nogometu. Sodišče je prav tako priznalo, da odškodnine na nek način vzpodbujajo iskanje novih talentov in vzgojo igralcev. Podvomili pa so, da je to ustrezno sredstvo za doseg le-tega. Vsi igralci tekom svoje športne kariere zagotovo ne bodo dosegli nivoja profesionalnih igralcev (športne prihodnosti mladih igralcev ni mogoče predvideti), prav tako pa tudi ni rečeno, da bo višina odškodnine, ki jo bo klub dobil za igralca, odtehtala vse vložene investicije vanj in da bo klubu z dobljeno odškodnino vse to vrnjeno.

4.4.2 OMEJITEV ŠTEVILA TUJIH IGRALCEV – kvotni sistem

Pri vprašanju kvot oziroma nacionalnih klavzul je bilo pomembno, ali le-te ovirajo prosto gibanje nogometašev. Kvotni sistem je bil takrat v veljavi v večini evropskih držav, pa tudi v klubskem tekmovanju, ki ga je vodila UEFA. Ta sistem je dovoljeval, da je na določeni nogometni tekmi lahko igralo določeno število tujih igralcev oz. igralcev, ki niso prihajali iz države, iz katere izhaja klub. Omejitev je bila tudi v številu tujih igralcev, ki so lahko bili v klubu. V UEFA klubskem tekmovanju je tako veljalo pravilo, da na eni tekmi lahko igrajo trije tuji igralci, plus dva igralca, ki sta si pridobila državljanstvo države, iz katere izhaja klub (pravilo 3+2). Izjema je bila Velika Britanija, kjer je več nacionalnih zvez (angleška, waleška, škotska in severnoirska).

Kvote oziroma nacionalne omejitve so klasičen primer diskriminacije na osnovi nacionalne pripadnosti (zoper tuje igralce) (McArdle 2000, 49). Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah pa jasno

prepoveduje vsakršno diskriminacijo, kar je opredeljeno tudi v posebnem členu (14. člen – Prepoved diskriminacije)¹⁴.

Igralci, ki so prihajali iz drugih držav, niso imeli enakega položaja v primerjavi z igralci, državljani države, iz katere je izhajal klub. 48. člen Pogodbe o Evropski skupnosti zajema tudi nediskriminatorne omejitve (Ilešič 1997, VI) in izrecno določa, da prosto gibanje delavcev vključuje odpravo vsakršne diskriminacije na podlagi državljanstva delavcev držav članic v zvezi z zaposlitvijo, plačilom in drugimi delovnimi in zaposlitvenimi pogoji (Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah 1994, 48. čl.).

Izpostavljeno je bilo, da bi bili v težji situaciji mladi domači igralci, saj bi s prihodom tujih igralcev na trg delovne sile dobili "tekmece", ki bi bili v velikih primerih cenejši. Klubi bi z odprtjem trga delovne sile dobili večje možnosti iskanja dobrih igralcev in najcenejših možnosti za nakup igralca. Domači igralci bi zaradi večjega števila tujih igralcev na domačem trgu delovne sile veliko težje prišli do dela. Sodišče je to stališče nogometne zveze zavrnilo kot neutemeljeno, saj se lahko manjše klube in mlade igralce zaščiti tudi drugače in ne zgolj s tem, da se omeji število tujcev v klubih.

Omejitev števila igralcev je po mnenju sodišča mogoča, ko gre za število tujih igralcev, ki lahko igrajo na eni tekmi, ne pa tudi v primeru, ko gre za število tujih igralcev v klubu. Tudi v tem primeru gre za omejevanje pravice gibanja. Pri problemu tujih igralcev je šlo za vprašanje dveh osnovnih človekovih pravic: 1. pravice do prostega gibanja in 2. prepovedi vsakršne diskriminacije. Pravilo o tujih igralcih, ki je bilo takrat v veljavi, je ta načela grobo kršilo in nikakršnega opravičila, da gre za nacionalni interes, da se navijači lažje poistovetijo s

---

¹⁴ *Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah* – 14. člen: Prepoved diskriminacije. 1994.

Uživanje pravic in svoboščin, določenih s to Konvencijo, je zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnosti ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine.

klubom oziroma reprezentanco in da klub oziroma reprezentanca predstavlja svojo državo, kar je zagovarjala UEFA, tega niso mogla opravičiti.

Nacionalne klavzule ne zadevajo zaposlitve samih igralcev, pač pa omejujejo možnost, da klub igralca iz druge države uvrsti na uradno tekmovanje. Udeležba na tovrstnih tekmovanjih pa je glavni cilj poklicnega igralca. Tu je torej jasno, da pravila, ki omejujejo število tujih igralcev, omejujejo tudi možnost zaposlitve (Zadeva C-415/93, 120. tč.).

Argument UEFA je bil tudi, da sistem omejitve števila tujih igralcev ohranja ravnotežje med velikimi in majhnimi klubi oziroma med bogatimi in revnimi. Prepoved tega pravila bi lahko povzročila koncentracijo najboljših igralcev v klubih, ki si jih lahko privoščijo, s tem pa bi se razlike med bogatimi in revnimi klubi vedno bolj povečevale. Na ta način bi bili v prednosti predvsem veliki in bogati klubi, ki bi v svoje vrste privabili večino najboljših igralcev in s tem uničili tekmovalnost, majhne klube in okrnili ligaško tekmovanje (Morris in drugi 1996, 896; Moorhouse 1999, 92).

Kljub temu pa so nogometne organizacije našle nekaj argumentov, ki naj bi to pravilo po njihovem mnenju upravičili. Eno izmed njih je bilo, da so razlogi za nacionalno pravilo neekonomske narave in se tičejo samo športa. Sodišča pa niso prepričali, da to velja tudi za klubske tekme in ne le za tiste na nacionalni ravni (reprezentančni nogomet). Nadaljnji poskus UEFA v zagovor omejevanju tujcev je bil argument, da gre za sredstvo, ki ohranja vez med klubom in njegovo državo. Nacionalne klavzule omogočajo identifikacijo javnosti s klubom in zagotavljajo, da klubi na mednarodnih prizoriščih dejansko predstavljajo svoje države (Zadeva C-415/93, 123. tč.) (kar omogoča ravno pravilo domačih igralcev). Sodišče je to razlago zavrnilo, saj obstaja tudi vez med klubom in mestom, pa ni nikjer nobenih omejitev glede tega. Sodišče je tako omejitev števila tujih igralcev, ko gre za reprezentančne tekme, upravičilo, zavrnilo pa je kakršno koli omejevanje v primeru klubskih nastopov, in to ne glede na to, ali gre za domače ali pa za mednarodno prizorišče (Ilešič 1997, VII). Stališče, ki ga

je navedla UEFA, da klub predstavlja državo, je sodišče zavrnilo z razlago, da lahko na mednarodnih tekmah nastopajo zgolj klubi, ki so v domačem prvenstvu dosegli določen rezultat, pri čemer državljanstvo njihovih igralcev ni pomembno. Sodišče je dejalo, da nacionalni vidik ne more upravičiti tega pravila. Pravica do prostega gibanja in prepoved diskriminacije na osnovi narodnosti sta osnovni načeli in takšno grobo kršenje le-tega je nedopustno (Gardiner in Welch 2000, 111). Kot primer, da je neutemeljeno trditi, da se s tujimi igralci navijači ne morejo poistovetiti, pa je sodišče navedlo igralce, ki so bili v svojih klubih tujci, pa vendar ljubljenci navijačev: Petar Radenković (TSV 1860 Munchen; Jugoslavija), Eric Cantona (Manchester United FC; Francija), Kevin Keegan (Hamburger SV; Anglija), Jurgen Klinsman (Tottenham Hotspur; Nemčija); danes so to Ronaldinho (FC Barcelona; Brazilija), Lionel Messi (FC Barcelona; Argentina), Kaka (AC Milan; Brazilija).

Tudi argument, prisoten predvsem v Veliki Britaniji, da pritok tujih igralcev negativno vpliva na reprezentančni (nacionalni) nogomet, ker tuji igralci zmanjšujejo možnost domačim, da bi le-ti uspeli, sodišča ni prepričal (Gardiner in Welch 2000, 111). Namesto tega je sodišče poudarilo, da tuji igralci lahko prispevajo tudi k razvoju nogometa. Padec števila delovnih mest je zgolj ena od posledic, ki sledijo pravici do prostega gibanja, klubom pa daje le možnost zaposlitve tujega igralca in ga ne obvezuje. Nikjer tudi ni dokaza, da igranje domačih igralcev v tujini nujno slabi reprezentanco. Za primer je sodišče dalo Nemčijo, ki je l. 1990 postala svetovni prvak, kljub temu da je veliko število njenih igralcev takrat igralo v tujih ligah.

Po mnenju UEFA pravilo 3+2 ni bilo protipravno, ker je bilo sprejeto v soglasju s Komisijo Evropske skupnosti. Mnenje sodišča je bilo znova negativno. Šlo naj bi zgolj za neformalni dogovor. Naloga Komisije je skrbeti za to, da se Pogodba o Evropski skupnosti izvaja, ne more pa obravnavati posameznih ravnanj, ki so morebiti v nasprotju s pogodbo. Povedano drugače: komisija, razen v primerih, ko ji je to izrecno dovoljeno, ni pristojna za dajanje zagotovil glede združljivosti določenega ravnanja s Pogodbo o Evropski skupnosti. V nobenem primeru pa

nima pooblastila za odobritev ravnanj, ki so v nasprotju s pogodbo (Zadeva C-415/93, 136. tč.).

V zadnjem obdobju se je število prestopov močno povečalo. Odškodnine, plačane manjšim klubom zaradi izgube igralcev, so se zmanjšale. Zato trditev, da imajo prednost glede na tedaj veljavna pravila (da mora klub, h kateremu bo igralec prestopil, prejšnjemu plačati odškodnino) majhni klubi, preprosto ne drži.

4.4.3 RAZSODBA

Evropska komisija se je zavzela za to, da bi na področju nogometa veljalo nekaj podobnega kot na drugih področjih zaposlovanja. Izpostavila je, da lahko delavec z delodajalcem pogodbo prekine, kadar želi, določen je le odpovedni rok. S to odločitvijo se je zaposlene v nogometu izenačilo s tistimi v drugih industrijah. Igralcu je bilo tako omogočeno, da se zaposli pri katerem koli delodajalcu (klubu), tudi na osnovi pogojev, ki jih postavi sam (Magee 2006).

Sodišče je z razsodbo dalo jasno vedeti, da se profesionalni nogomet ne more obravnavati drugače od vseh drugih dejavnosti, predvsem ko gre za prost pretok delovne sile (Ericson 2000, 214).

V nasprotju s Komisijo pa so predstavniki nogometa zavzeli stališče, da nogomet ne sodi pod določila zakonov Evropske unije in da bi moral prestopni sistem ostati takšen, kakršen je. Trdili so, da so takšna pravila v prid majhnim klubom in da bi nogomet veliko izgubil, če bi se odškodnine za igralce ukinile. Tako komisija kot sodišče sta te trditve označila kot neustrezne. Stabilnost med manj in bolj bogatimi klubi se lahko uravnava tudi na drugačen način in ne zgolj z zahtevanjem odškodnin. Nogomet je ekonomska dejavnost in kot takšen mora biti podrejen zakonom Evropske unije, ne glede na to, da je Amsterdamska pogodba športu priznala poseben status.

Evropsko sodišče je na koncu izreklo sodbo, da morajo biti poklicni nogometaši iz drugih držav članic v vseh državah članicah Evropske skupnosti obravnavani enako kot domači igralci (Ilešič 1997, VII). To je začelo veljati sredi sezone 1995/96.

Razsodilo je tudi, da prestopna pravila niso v skladu z 48. členom, in hkrati izrazilo mnenje, da interpretacije rzsodbe ni treba razširjati tudi na 85. in 86. člen pogodbe (McArdle 2000, 52). Ta odločitev je pomenila, da so pravila, ki urejajo prestopne igralcev med klubi ene države, legalna. To pa ne velja tudi za mednarodne prestopne, saj se 48. člen nanaša le na prestopne, ki se odvijajo med dvema državama. Zahtevki za plačilo odškodnine, ko je igralec prestopil v klub v drugi državi, so tako nelegalni, določila pa so dokaj nejasna za odškodnine, ki so zahtevane v primeru, ko gre za prestop iz enega kluba v drug klub na območju iste države (McArdle 2000, 52). Sodišče je odločilo, da so vsakršne odškodnine ob prestopu igralca, ki mu je pogodba potekla, nelegalne, ko gre za prestop iz ene članice EU v drugo (Magee in Sugden 2002, 425).

48. člen Pogodbe o Evropski skupnosti tako nasprotuje uporabi pravil športnih združenj, v skladu s katerimi poklicnega nogometaša, ki je državljan države članice, po izteku pogodbe s klubom, ne more zaposliti klub iz druge države članice, razen v primeru, da novi klub staremu plača nadomestilo za prestop, vzgojo ali usposabljanje (Zadeva C-415/93, 114. tč.).

Sodišče je naredilo tudi jasno ločnico, kdaj so odškodnine upravičene in kdaj ne. Klub upravičeno zahteva odškodnino za igralca, ki želi prestopiti v drug klub še pred potekom pogodbe. V tem primeru gre za kršitev pogodbe. Proti evropskim zakonom pa je klub zahteval odškodnino v primeru, ko je igralcu pogodba potekla. Sodišče tako ni izpodbijalo pravila, ki klubom omogoča, da dobijo odškodnino za igralca, s katerim imajo podpisano veljavno pogodbo in jo želi igralec sam prekiniti. Z odločitvijo sodišča se koncept odškodnine ni spremenil, spremenilo se je le pravilo, kdaj se odškodnino lahko zahteva in kdaj ne. S tem sodišče ni vplivalo na večino prestopov, kajti do večine le-teh je že

pred uvedbo Bosmanovega pravila prihajalo predvsem v primerih, ko so igralci še imeli veljavne pogodbe s klubi (Antonioni in Cubbin 2003, 10). Na ta način je Bosmanovo pravilo zajelo le manjši del morebitnih prestopov.

Prav tako je sodišče odločilo, da so pravila, ki določajo nacionalne klavzule v nasprotju z 48. členom Pogodbe o Evropski skupnosti, ki med drugim prepoveduje vsakršno diskriminacijo na podlagi državljanstva.

4.5 POSLEDICE – obdobje po Bosmanu

Bosmanov primer je v nogomet vnesel dve pomembni spremembi: svobodo gibanja in svobodno izbiro pri podpisu pogodbe. Ne glede na to, da je šel Bosman na sodišče kot belgijski državljan, je razsodba vplivala na vse članice EU in posledično na vse profesionalne nogometaše v EU (Magee in Sugden 2002, 425). Velik vpliv je imel tudi na druge športe. Prav tako se je nogometna delovna sila izenačila z drugimi v pogledu pogodb in z ukinitvijo odškodnin ob poteku le-teh.

Evropsko sodišče pravde je svojo odločitev v primeru Bosman osnovalo na 48. členu Evropske pogodbe (McArdle 2000, 52). Za ta člen velja, da prepoveduje pravila, ki bi nogometaša ovirala, da prestopi v klub neke druge države, ko mu poteče pogodba s trenutnim klubom. Igralca, ki mu pogodba poteče, se mora obravnavati kot vse druge zaposlene v Evropski uniji. Ta člen prepoveduje tudi uporabo t. i. kvot, ki omejujejo število tujih igralcev v klubu. Ker pa se 48. člen pogodbe nanaša le na mednarodne zadeve (prestopi igralcev med državami, članicami EU), odločitve sodišča niso uporabne v primeru prestopa znotraj ene države (npr. prestop iz kluba v klub znotraj ene države).

Za klub igralec pomeni blago. Dokler je igralec član kluba, klub vanj vlaga denar, in ko se igralec znajde na tržišču, klub želi te investicije pridobiti nazaj oziroma želi ob odhodu igralca čim manj izgubiti. Klubi si poleg tega želijo tudi čim večji dobiček oziroma da bi za igralca dobili več denarja, kot so ga vanj

vložili. To so treningi, morebitna izguba, ko je klub moral prepustiti igralca reprezentančnim obveznostim ali ko je bil le-ta poškodovan. Klub nenehno tvega, da se bo igralec poškodoval ali da bo prestopil k njegovemu tekmeču. Tržna vrednost igralca je v veliki meri odvisna predvsem od njegovih predstav na igrišču, za katere pa se nikoli ne ve, ali bodo dobre, in od tega, ali je igralec dober ali slab. Za finančni rezultat kluba je tako pomembno, kakšne kvalitete in talent ima igralec (Ericson 2000, 204). S tem, ko se je odpravilo pravilo, da je bil klub v vsakem primeru upravičen do odškodnine (za igralca z veljavno pogodbo in za igralca, ki mu je pogodba potekla), naj bi klubi izgubili spodbudo za velika vlaganja v razvoj igralca, saj tega ne bi več dobili nazaj, če bi igralec po koncu pogodbe odšel drugam, s tem pa bi dolgoročno gledano trpela tudi kvaliteta igre (Antonioni in Cubbin 2003, 5). Klubom bi se vzel tudi mehanizem, s katerim so lahko nadzorovali potek kariere svojih igralcev. Če so pri klubu želeli, so igralcu lahko tudi preprečili prestop. Kljub temu je po odpravi odškodnin klubom ostala možnost trgovanja z igralci, ki jim je pogodba še veljala. Klub je prav tako imel možnost v dogovoru z igralcem določiti tudi obdobje, ki je klubu omogočalo dogovore za podaljšanje pogodbe oz. se je z igralcem lahko dogovoril o podaljšanju pogodbe. Klub je imel možnost, da se je odločil, da ne bo več imel igralca in ga tako skušal prodati pred potekom pogodbe ali z njim preprosto prekiniti pogodbo.

Klubi so igralcem ponujali vedno boljše pogodbe (v finančnem smislu), nekaj povsem običajnega so postale pogodbe, ki so zajemale daljše obdobje, klubi so skušali nekatere igralce prodati še pred iztekom pogodbe (Magee 2006). Pogodbe za daljše časovno obdobje (npr. pet let) so klubi začeli podpisovati predvsem z mladimi nogometaši, da bi se izognili tveganju morebitne izgube v primeru, ko bi njihov nogometaš lahko prosto prestopil v drug klub (brez odškodnine). V pogodbi so bili določeni tudi trening in prva profesionalna pogodba (Dabcscheck 2003, 93). Obdobje igralčevega treniranja (usposabljanja) se konča, ko igralec dopolni 21 let, obdobje, v katerem naj bi igralec dobil prvo profesionalno pogodbo pa, ko dopolni 24 let.

V ospredje je prišel tudi problem, da si manjši in manj premožni klubi pogodb za daljše časovno obdobje niso mogli privoščiti in so zaradi tega, ker niso prejeli odškodnin od prestopov mladih in dobrih igralcev, veliko izgubili. Izgubijo pa tudi, ko mladega in talentiranega igralca prodajo pred potekom pogodbe (z namenom, da bi zanj dobili odškodnino). Na ta način se zmanjša njihova kvaliteta, posledično pa tudi kvaliteta celotne lige (Ericson 2000, 205).

Z vedno večjo vlogo televizije in Bosmanovim pravilom so igralci veliko pridobili (Magee 2006). Ko so jim potekle pogodbe, so se lahko svobodno začeli pogajati za prestop v drug klub in ker ni bilo več vprašanja odškodnine, so se lažje pogajali o višini svoje plače. S tega vidika je Bosmanovo pravilo znatno okrepilo moč igralcev, jim zagotovilo več delovnih pravic in jim dalo večjo možnost odločanja o njihovi lastni karieri, zvišale pa so se tudi njihove plače. Bosmanovo pravilo je povečalo moč najboljših igralcev pri pogajanjih, saj klubi ne želijo tvegati in takšnega igralca izgubiti brez ustrezne odškodnine. Posledica novega sistema je zato bila tudi ta, da so močno narasle tako plače igralcev kot tudi odškodnine ob prekinitvi pogodbe.

Kot predstavniki igralcev imajo vse večji pomen tudi menedžerji. So njihovi svetovalci in odločilno vplivajo na oblikovanje pogodb. Sčasoma so postali celo glavni pogajalci in v veliki meri odgovorni za svoje stranke (igralce) ter najpomembnejše figure na nogometnem trgu (Magee 2006).

Kljub vsem novim možnostim za igralce (da se lahko sami pogajajo o svoji bodoči karieri), pa klubi svoje moči niso povsem izgubili. V tem pogledu je pomembna možnost kluba, da igralca proda še pred iztekom pogodbe.

V največji meri so odločitve sodišča v zadevi Bosman vplivale na nogometaše, ki so jim potekle pogodbe. Za tiste igralce, ki so želeli prestopiti v drug klub še pred potekom pogodbe, so odškodnine ostale. S tem se je pojavilo vprašanje, ali tudi te odškodnine omejujejo prost pretok delovne sile in pravico igralcev, da se svobodno gibajo po državah Evropske unije. Odškodnine, ki jih klubi

zahtevajo za svoje igralce, so nemalokrat tako visoke, da si nakup igralca lahko privoščijo zgolj peščica najbogatejših nogometnih klubov. Odškodnina, ki jo je npr. za Luisa Figa leta 2000 zahteval klub FC Barcelona (37 milijonov funtov), je realno dosegljiva le za Real Madrid CF (ki ga je kasneje tudi kupil) in nekaj najbogatejših italijanskih ter angleških klubov. Večina klubov se tako ni imela možnost vključiti v pogovore.

Zaradi sprememb prestopnih pravil so postala pomembna tako imenovana prestopna obdobja, ki jih je določila FIFA. Prestopi so namreč možni zgolj v določenem obdobju (prepovedani so npr. med sezono).

Nekateri, kot sta npr. Pindyck in Dixit, so zagovarjali stališče, da odločitve sodišča v zadevi Bosman niso imele tako velikega vpliva (Antonioni in Cubbin 2000, 157). Ni prišlo npr. do velikih sprememb pri investicijskih odločitvah klubov. Klubi se lahko prostovoljno odločajo, da bodo vlagali v trening igralca, ki mu nekaj časa še ne bo potekla pogodba, lahko pa se z igralcem dogovorijo o podaljšanju pogodbe.

Mnenje klubov o prestopnih pravilih, ki so jim v vsakem primeru zagotavljala odškodnino, je bilo seveda pozitivno. Njihovo stališče je bilo, da ni nič narobe s tem, da imajo nadzor nad igralci, s katerimi imajo sklenjene pogodbe, in od njih zahtevajo spoštovanje le-te in da je odškodnina zgolj nadomestilo za njihovo izgubo.

FIFA je sprva sprejela nekaj sprememb. Leta 1997 je v novem pravilniku sicer ohranila odškodnine za prestopne znotraj območja EU/EEA¹⁵ in mednarodne prestopne certifikate, črtala pa odškodnine za igralce, ki jim je pogodba potekla (Dabscheck 2003, 94). Vendar pa so ta pravila znova kršila Evropsko pogodbo v 48. (zdaj 39.) in 85. (zdaj 81.) členu. Na koncu se je morala podrediti odločitvam, ki jih je sprejelo sodišče, in je julija 2001 sprejela nova pravila za urejanje mednarodnih prestopov. Pravila so določala, da so klubi upravičeni

---

¹⁵ European Economic Area

dobiti odškodnino za treniranje mladih igralcev, starih manj kot 23 let tudi v primeru, ko jim pogodba s klubom ne poteče. Mednarodni prestop igralca ni možen, dokler ta ne dopolni 18 let. V primeru, ko nogometaš prekine pogodbo s klubom v prvih dveh ali treh letih, mu grozi štirimesečna prepoved igranja, klubu pa mora plačati tudi odškodnino. S tem pravilom je FIFA zaščitila klube. Določila je tudi dve prestopni obdobji tekom sezone, v katerih so igralcem dovoljeni prestopi. Kljub vsem tem določilom pa je še vedno ostalo v veljavi to, da so klubi z zahtevanjem odškodnin lahko preprečevali odhod svojim najboljšim igralcem. Do plačila odškodnine pa je prihajalo tudi v primeru, ko so se vse stranke s tem strinjale (oba kluba in igralec).

V glavnem je UEFA zagovarjala stališče, da je veliko pravil, ki jih uveljavljajo v različnih športih in ki se nanašajo na področje regulacije dela, ki jih ne moremo uporabiti na drugih področjih zaposlovanja. Za nekaj takega veljajo v nogometu prestopna pravila. Odškodnine so pomemben vir dohodka za majhne klube in z Bosmanovim pravilom se to ne bi smelo spremeniti ne glede na to, za kakšen prestop gre (za igralca z veljavno pogodbo ali za igralca s pretečeno pogodbo).

UEFA se je dolgo časa upirala temu, da bi s seznama svojih pravil črtala t. i. pravilo kvot, ki je omejevalo število tujih igralcev v klubih, češ da gre za neke vrste dogovor. Vendar se je temu morala ukloniti, ko je sodišče razglasilo, da ta dogovor nima vrednosti (McArdle 2000, 54).

19. februarja 1996 je UEFA sporočila, da ukinja t. i. pravilo 3+2. Pravilo, ki je določalo, da so v klubu lahko le trije tuji igralci plus dva igralca, ki sta si pridobila državljanstvo države, v kateri igrata (t. i. "asimilirana" igralca). Za igralce, ki ne prihajajo iz članic Evropske unije, so kvote ostale, vendar pa so se zvišale (Milanovic, 2005, 836). V Italiji na šest in več, v Angliji in Španiji pa omejitev celo ni bilo več. Danes je nekaj povsem običajnega, da na kakšni tekmi za klub zaigrajo za klub večinoma tujci (Arsenal FC, Chelsea FC, Real Madrid FC).

Klubi so danes veliko bolj tržno usmerjeni (Milanovic 2005, 836). Londonski klub Chelsea je pred leti kupil ruski oligarh Roman Abramovic, številni klubi s svojimi delnicami kotirajo na borzah (Manchester United FC). Klubi so v veliki meri postali sredstvo za oglaševanje (družina Agnelli, FIAT, ima v lasti Juventus FC).

5 UEFA LIGA PRVAKOV – kako je Bosmanov primer vplival na tekmovanje

Najbolj elitno klubsko nogometno tekmovanje se je leta 1995 srečalo z novimi pravili, ki so imela velik vpliv na tekmovanje. Ogromno število tujih nogometašev in vedno večja koncentracija najboljših klubov sta tekmovanju dala svoj pečat. Se je UEFA Liga prvakov zaradi Bosmanovega pravila spremenila?

5.1 ZGODOVINA LIGE PRVAKOV IN SISTEM TEKMOVANJA

Leta 1955 so ustanovili najbolj prestižno nogometno tekmovanje na svetu – Pokal državnih prvakov (*European Cup*). Klubi, ki so zmagali na državnih prvenstvih, so na tem tekmovanju do konca igrali po sistemu na izpadanje. Prvi zmagovalec je bila ekipa Real Madrid CF, ki je v finalu s 4 : 3 premagala Stade de Reims Champagne.

V 70. in 80. letih je tekmovanje doživljalo veliko kritik in se 29. maja 1985 soočilo z največjo katastrofo v zgodovini tekmovanja, ko je v neredih na bruseljskem štadionu Heysel pred finalno tekmo med Juventusom FC in Liverpoolom FC umrlo 39 navijačev Juventusa. Juventus je takrat z 1 : 0 premagal Liverpool.

Vedno večjo vlogo je dobivala tudi televizija. Pri tem je bil eden glavnih akterjev Silvio Berlusconi, ki je imel v lasti privatno medijsko podjetje Mediaset in pomembno vlogo pri zmagoslavju AC Milana l. 1986. Bil je tisti, ki si je naglas upal reči, da je popoln nesmisel, da lahko največji evropski klubi (kamor je štel tudi AC Milan) sploh izpadejo že v prvem krogu (King 2004, 323). Po njegovem mnenju je bilo nesmiselno, da sistem na izpadanje favorizira majhne klube, medtem ko je privlačnost samega tekmovanja odvisna od velikih klubov. To se je pokazalo z izpadom Juventusa FC proti Real Madridu CF v sezoni 1986/87,

medtem ko so se popolnoma nezanimivi klubi kot npr. Besiktas JK, Brondby IF in RSC Anderlecht prebili v četrtfinale.

Te kritike so leta 1991 pripeljale do sprememb. V tretjem krogu so uvedli dve skupini po štiri ekipe. Tekmovanje se je spremenilo v neke vrste malo nogometno ligo. Prvič se je uvedel sistem domače tekme in tekme v gosteh. V finale sta napredovali zmagovalni ekipe iz vsake skupine. Spremenilo pa se je tudi ime tekmovanja – UEFA Liga prvakov (*the UEFA Champions League*). V 90. letih se je povečalo tudi število sodelujočih ekip na več kot 30.

Do ponovne spremembe sistema tekmovanja je prišlo v sezoni 1994/95. Uvedel se je kvalifikacijski krog, iz katerega se je v glavni del tekmovanja uvrstilo osem ekip. V nadaljevanju tekmovanja so se ekipe razdelile v štiri skupine po štiri ekipe. Do nadaljnjih sprememb je prišlo čez tri leta. V sezoni 1997/98 sta bili uvedeni dve predtekmovalni skupini, v glavnem delu tekmovanja pa je bilo šest skupin.

Do večjih sprememb je znova prišlo v sezoni 1999/2000. Bile so tri predtekmovalne skupine, v glavnem delu tekmovanja pa najprej osem skupin. Iz vsake skupine sta se dve najboljši ekipe (glede na število točk) uvrstili v eno od štirih skupin v drugem delu tekmovanja. Tak sistem tekmovanja je bil v veljavi vse do sezone 2003/04. Ostali so trije predtekmovalni krogi in v nadaljevanju tekmovanja osem skupin. Prvi dve ekipe iz vsake skupine sta se nato uvrstili v izločevalne boje in šele po tem so sledili četrtfinale, polfinale in finale. Ta sistem tekmovanja se do danes ni spremenil.

Od samega začetka tekmovanja je UEFA kazala velik interes za področje trženja. UEFA je s tem namenom leta 1991 predstavila medijskega partnerja – *Television Event and Media Marketing (TEAM)* (King 2004, 324). Naloga TEAM-a je bila najti načine za trženje in oblikovanje blagovne znamke tekmovanja. V ta namen so razvili tri nove simbole: dva vizualna in enega glasbenega. Himna tekmovanja je postala Handlova *Zodak the Priest*, ki jo je

nekoliko priredil Tony Britten. Je glasbena podlaga za vse oglase na televizijskih programih, igrajo pa jo tudi pred začetkom vsake tekme. Sprejete so bile uradne barve (črna in bela ali srebrna) ter logotip (nogometna žoga z zvezdami). Vse skupaj tvori celostno podobo tekmovanja. Ni pomembno, ali si gledalec tekmovanja v Ljubljani, Parizu ali Moskvi, že samo logotip, barve na stadionu in himna ti povedo, za kaj gre. Barve in logotip se pojavijo pri vseh prenosih, pri vseh intervjujih in oglasih. Ne glede na to, na katerem televizijskem kanalu bodo oglasi in kako različni bodo, vendar bosta tako uvodna kot zaključna špica povsod enaki.

Danes je Liga prvakov medijsko najodmevnejše klubsko nogometno tekmovanje. To je odločilno vplivalo na povečanje števila klubov. V interesu vlagateljev in glavnih akterjev je bil zaslužek, ki pa je v veliki meri odvisen od gledanosti in privlačnosti tekmovanja. Za vse to je bilo nujno, da v tekmovanju nastopi večina največjih evropskih klubov, česar pa sistem, ki je sprva dopuščal le en klub iz države, preprosto ni omogočal. Iz tega razloga se danes v UEFA Ligo prvakov iz najmočnejših evropskih nogometnih lig lahko uvrsti več kot en klub.

Vse od sezone 1999/2000 naprej potekajo za uvrstitev v glavni del tekmovanja trije kvalifikacijski krogi (tu velja sistem na izpadanje). V rednem delu tekmovanja je 32 ekip razdeljenih v osem skupin, v vsaki pa so štirje klubi. Iz vsake skupine se v zaključni del uvrstita dve najboljši ekipi glede na število točk (če je število točk med ekipami enako, o napredovanju odločajo goli, doseženi v gosteh). O tem, v kateri skupini bo določen klub, odloča žreb.

Posamezna država ima na podlagi kvot in uspehov iz prejšnjih sezon na voljo različno število mest v UEFA Ligi prvakov. Rangiranje držav temelji na preteklih petih sezonah (glej tabelo 5.1). Glede na posebno lestvico imajo države od prvega do tretjega mesta pravico do štirih predstavnikov. Dva kluba se v UEFA Ligo prvakov uvrstita neposredno (zmagovalec in drugouvrščeni klub v državnem prvenstvu), dva pa gresta v tretji krog kvalifikacij (tretji in četrti v

državnem prvenstvu). Države, ki so na UEFA-lestvici uvrščene od četrtega do petega mesta, imajo pravico do treh predstavnikov, dva se uvrstita neposredno, tretji pa gre v tretji krog kvalifikacij. Država, ki je na tej lestvici na šestem mestu, ima prav tako pravico do treh predstavnikov, dva sta uvrščena neposredno, tretji klub pa mora v drugi krog kvalifikacij. Države od sedmega do dvanajstega mesta imajo pravico do dveh udeležencev. V UEFA Ligo prvakov se neposredno uvrsti en klub, drugi pa v drug krog kvalifikacij. Države od trinajstega do petnajstega mesta imajo po dva predstavnika, oba pa morata skozi dva kroga kvalifikacij. Države od šestnajstega do sedeminštiridesetega mesta imajo enega predstavnika, ki tekmovanje začne v prvem krogu kvalifikacij.

Tabela 5.1: Število klubov, ki se uvrstijo v UEFA Ligo prvakov glede na rang države

Rang	UEFA Liga prvakov				
	CL	Q3	Q2	Q1	pre.
1.–3.	2	2			
4.–5.	2	1			
6.	2		1		
7.–9.	1		1		
10.–12.	1		1		
13.–15.			2		
16.–18.				1	
19.–21.				1	
22.–27.				1	
28.–34.				1	
35.–47.				1	
48.–53.					1
Andorra					1
San Marino					
Liechtenstein					

Opomba: Nogometna zveza Liechtensteina ne organizira domačega prvenstva, vsi klubi tekmujejo v švicarskem državnem prvenstvu.

Za vsako zmago v evropskih pokalih klubi dobijo dve točki, za vsak neodločen izid pa eno točko. Če se klub uvrsti v nadaljnje tekmovanje (četrtfinale, polfinale in finale), dobi t. i. bonus točke. Bonus točke dobijo tudi klubi, ki se uvrstijo v skupinski del UEFA Lige prvakov. Točke vseh klubov iz ene države se nato

seštejejo in delijo s številom klubov, ki nastopajo v evropskih pokalih. Točke iz preteklih petih sezon se nato seštejejo in predstavljajo mesto države na lestvici.

Tako imajo Anglija, Španija in Italija, prve tri države na UEFA lestvici, pravico do štirih klubov v UEFA Ligi prvakov, Francija, Nemčija in Rusija pa do treh. Slovenija, na 29. mestu, ima pravico do enega predstavnika v UEFA Ligi prvakov, ki pa mora skozi vse tri kroge kvalifikacij.

5.2 EMPIRIČNI DEL

V empiričnem delu diplomske naloge se bom osredotočila na analizo UEFA Lige prvakov. Na začetku bom analizirala tekmovanje od začetka (od sezone 1955/56) pa do sezone 2007/08. V tem delu bom skušala s pomočjo podatkov, ki jih bom dobila na spletni strani UEFA, ugotoviti, kateri klubi so se največkrat uvrstili v četrtfinale, polfinale in finale in ali obstaja skupina klubov, ki se redno uvrščajo v zaključni del tekmovanja. Prav tako bom to poskušala ugotoviti za posamezne evropske države.

V nadaljevanju se bom osredotočila na tri sezone UEFA Lige prvakov po obdobju Bosman: 2001/02, 2004/05 in 2006/07. Analizirala bom število tujih igralcev v posameznih klubih in na splošno v posamezni sezoni. Zanimalo me bo predvsem, ali se število tujih igralcev povečuje, manjša ali pa ostaja približno enako.

5.2.1 UEFA LIGA PRVAKOV – osnovni podatki

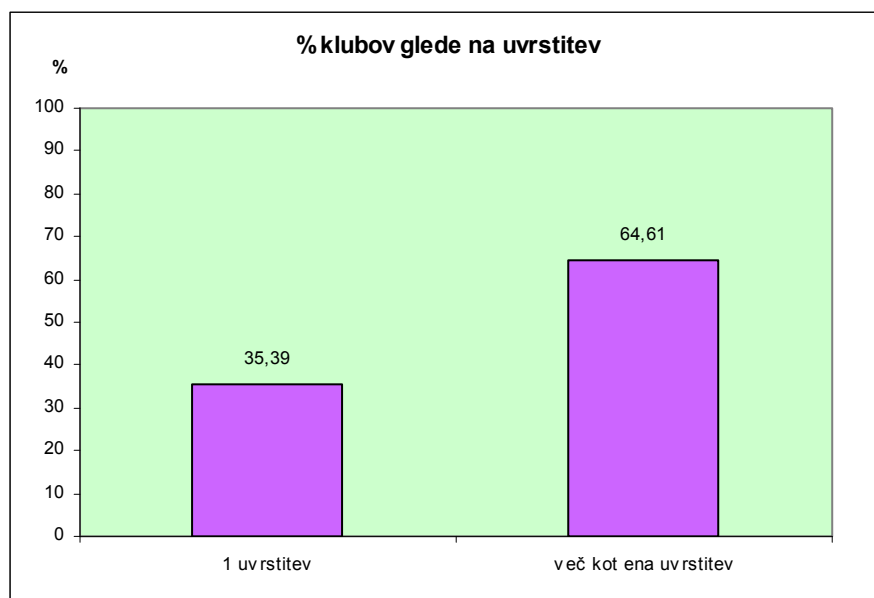
Tako kot vsa športna tekmovanja se je tudi UEFA Liga prvakov soočala z različnimi spremembami in vplivi na tekmovanje. Velik vpliv na tekmovanje so imeli sponzorji in mediji. Ti so v preteklosti vplivali na način tekmovanja, na to, kdaj se bodo igrale tekme, koliko klubov bo v tekmovanju sodelovalo. Izoblikovala se je skupina "pomembnih klubov", ki so prinašali denar in kot po pravilu na tekmovanju vselej ostajali skoraj do konca.

Z analizo tekmovanja od samega začetka bom skušala ugotoviti, ali obstaja skupina klubov, ki je v tekmovanju stalno prisotna, in kakšna je raznovrstnost uvrstitev med najboljših osem, štiri in dva ter kdo so bili zmagovalci. Po posameznih sezonah bom pogledala, kateri klubi so se uvrstili v četrtfinale, polfinale in finale ter kateri klubi so zmagali v posameznih sezonah.

Moja domneva je, da se je v UEFA Ligi prvakov izoblikovala skupina klubov in držav, ki so na tekmovanju stalno prisotni in izstopajo glede na število uvrstitev v četrtfinale, polfinale in finale ter po številu zmag.

Do sedaj se je v 53 letih, odkar obstaja tekmovanje, v redni del UEFA Lige prvakov uvrstilo 308 različnih klubov iz 43 držav. 109 klubov (35,39 %) se je v UEFA Ligo prvakov uvrstilo enkrat, 55 oziroma 17,86 % pa dvakrat. Le 4,87 % klubov se je v UEFA Ligo prvakov uvrstilo več kot 20-krat.

Slika 5.1: Odstotek klubov, ki so se v UEFA Ligo prvakov uvrstili enkrat in več kot enkrat

V redni del UEFA Lige prvakov se je največkrat uvrstil španski klub Real Madrid CF, in sicer 37-krat, sledijo mu portugalska SL Benfica (26) ter ukrajinski FC Dynamo Kyiv in FC Bayern Munchen (25) (glej tabelo 5.2). Klubi, ki so se

uvrstili na tekmovanje 20 ali večkrat, prihajajo iz desetih držav: po dva kluba iz Anglije, Italije, Nizozemske, Portugalske in Škotske, po eden pa iz Belgije, Grčije, Nemčije, Španije in Ukrajine. Med temi petnajstimi klubi je devet takšnih, ki sestavljajo organizacijo G-14, katere člani so vodilni evropski klubi.

Tabela 5.2: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov

Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov	
Klub	Št. uvrstitev
Real Madrid CF	37
SL Benfica	26
FC Dynamo Kyiv	25
FC Bayern München	25
PSV Eindhoven	23
AC Milan	23
Juventus FC	23
RSC Anderlecht	22
AFC Ajax	22
Rangers FC	21
Liverpool FC	21
Celtic FC	21
Olympiacos CFP	21
FC Porto	21
Manchester United FC (Man Utd)	20

Največ različnih klubov se je v UEFA Ligo prvakov uvrstilo iz Nemčije (25 klubov). Iz treh najmočnejših lig Anglije, Italije in Španije pa po 16, 13 in 12 (glej tabelo 5.3).

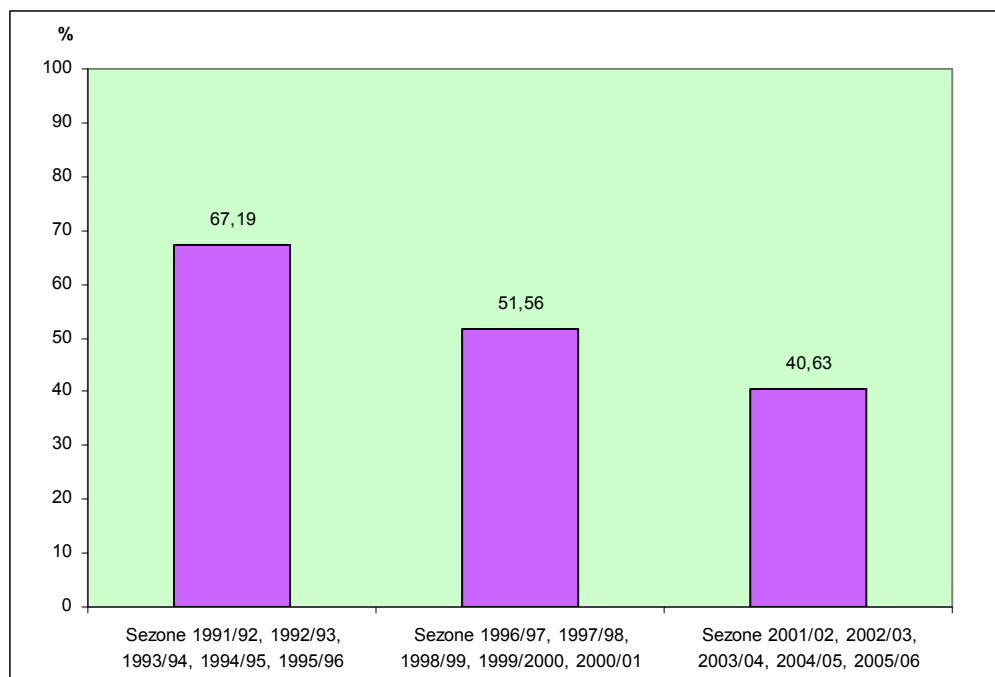
Tabela 5.3: Število klubov iz posameznih držav, ki so se uvrstili v UEFA Ligo prvakov

Država	Št. klubov	Država	Št. klubov
Nemčija	25	Madžarska	6
Anglija	16	Malta	6
Danska	15	Severna Irska	6
Francija	13	Škotska	6
Italija	13	Grčija	5
Poljska	12	Rusija	5
Španija	12	Slovaška	5
Norveška	11	Ukrajina	5
Švedska	11	Portugalska	4
Švica	11	Turčija	4
Finska	10	Izrael	3
Irska	10	Srbija	3
Belgija	9	Belorusija	2
Nizozemska	9	BiH	2
Avstrija	8	Hrvaška	2
Ciper	8	Slovenija	2
Češka	8	Armenija	1
Islandija	8	Gruzija	1
Romunija	8	Latvija	1
Bolgarija	7	Litva	1
Luksemburg	7	Makedonija	1
Albanija	6		

Število klubov v rednem delu UEFA Lige prvakov se je spreminjalo predvsem zaradi sistema tekmovanja. Najmanjše število klubov je bilo 16 (na začetku), največje pa 32 (v zadnjih sezonah).

V nadaljevanju se bom osredotočila na tri obdobja: 1. od sezone 1991/92 do 1995/96 (pet let pred Bosmanovim pravilom), 2. 1996/97 do 2000/01 (pet let po Bosmanovem pravilu) in 3. 2001/02 do 2005/06. V petih sezonah pred in v petih sezonah po uvedbi Bosmanovega pravila bi lahko nastopilo 128 različnih klubov, vendar pa je število različnih klubov nekoliko manjše, saj so se nekateri klubi v tem obdobju na tekmovanje uvrstili več kot enkrat (glej sliko 5.2).

Slika 5.2: Odstotek klubov, ki so se uvrstili v UEFA Ligo prvakov v določenem obdobju glede na možno število različnih klubov

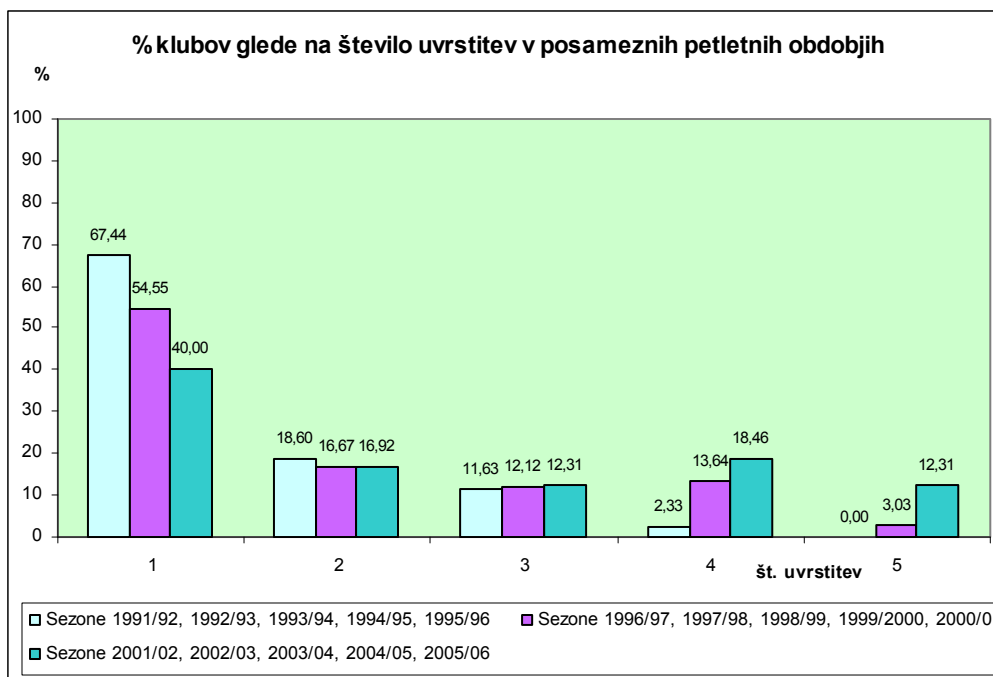

Opomba: V obdobju od 1991 do 1996 je bilo možno število različnih klubov 128, v obdobju od 1996 do 2001 prav tako 128 in v obdobju od 2001 do 2006 160.

Slika 5.2 prikazuje, da število različnih klubov upada. V obdobju pred Bosmanom, od leta 1991 do 1996, je bilo največ različnih klubov, in sicer 86 (67,19 %). V petih letih po uvedbi Bosmanovega pravila se je že malo manj kot polovica klubov na tekmovanje uvrstilo več kot enkrat. Še pet let kasneje pa je bilo klubov, ki so se v petletnem obdobju uvrstili, več kot enkrat več.

Slika 5.3: Odstotek klubov, ki so se uvrstili v UEFA Ligo prvakov v določenem petletnem obdobju enkrat, dvakrat, trikrat, štirikrat ali petkrat

Iz gornjega grafa je razvidno, da se število klubov, ki so se v UEFA Ligo prvakov uvrstili le enkrat, z leti zmanjšuje, povečuje pa se število klubov, ki so se na tekmovanje uvrstili večkrat. V obdobju od 1991 do 1996 (pred Bosmanovim pravilom) se noben klub ni uvrstil v vseh pet sezon, le dva sta se v štiri (Rangers FC in FC Barcelona). V obdobju od 1996 do 2001 sta se v vseh pet sezon uvrstila dva kluba (Manchester United FC in Rosenborg BK), devet pa v štiri sezone. V obdobju od 2001 do 2006 se je v vseh pet sezon uvrstilo osem klubov. V spodnjih tabelah so izpisani klubi, ki so se v teh obdobjih v UEFA Ligo prvakov uvrstili vsaj trikrat (glej tabele 5.4, 5.5 in 5.6).

Tabela 5.4: Število uvrstitev posameznih klubov v petih sezonah 1991/92, 1992/93, 1993/94, 1994/95, 1995/96

Sezone 1991/92, 1992/93, 1993/94, 1994/95, 1995/96			
Klub	št. uvrstitev	Klub	št. uvrstitev
Rangers FC	4	FK Austria Wien	3
FC Barcelona	4	FC Dynamo Kyiv	3
RSC Anderlecht	3	AEK Athens FC	3
AC Milan	3	Rosenborg BK	3
FC Steaua Bucuresti	3	FC Spartak Moskva	3
IFK Göteborg	3	FC Porto	3

Tabela 5.5: Število uvrstitev posameznih klubov v petih sezonah 1996/97, 1997/98, 1998/99, 1999/2000, 2000/01

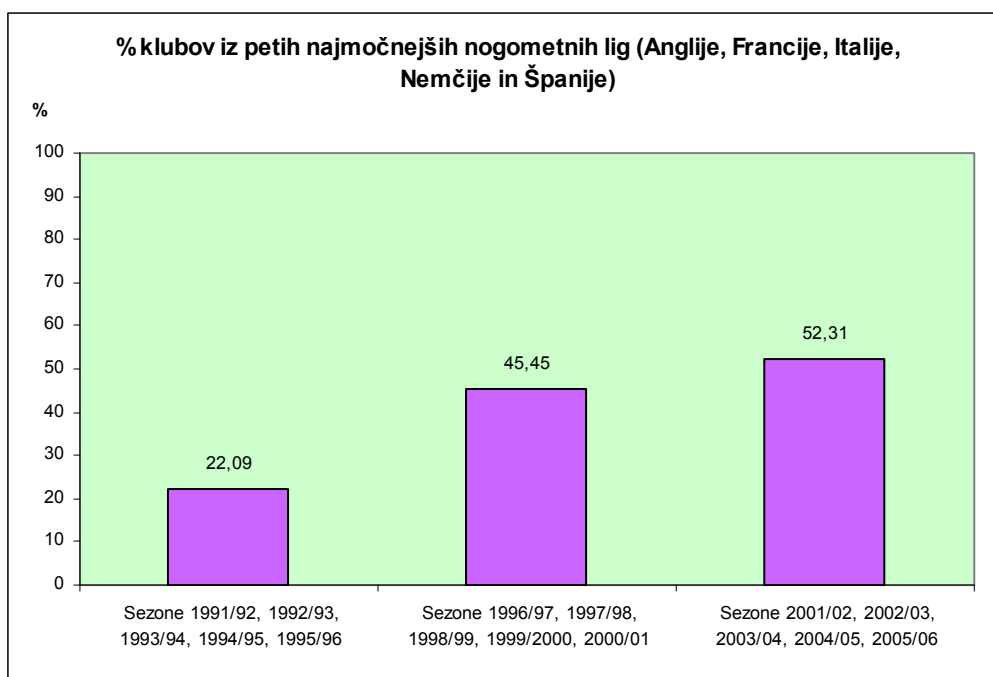
Sezone 1996/97, 1997/98, 1998/99, 1999/00, 2000/01			
Klub	št. uvrstitev	Klub	št. uvrstitev
Manchester United FC	5	FC Porto	4
Rosenborg BK	5	AC Milan	3
Real Madrid CF	4	BV Borussia Dortmund	3
PSV Eindhoven	4	Rangers FC	3
FC Barcelona	4	AC Sparta Praha	3
Juventus FC	4	FC Spartak Moskva	3
Galatasaray SK	4	Arsenal FC	3
Olympiacos CFP	4	Bayer 04 Leverkusen	3
FC Dynamo Kyiv	4	SK Sturm Graz	3
FC Bayern München	4		

Tabela 5.6: Število uvrstitev posameznih klubov v petih sezonah 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06

Sezone 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06			
Klub	št. uvrstitev	Klub	št. uvrstitev
Real Madrid CF	5	Liverpool FC	4
PSV Eindhoven	5	AC Sparta Praha	4
Manchester United FC	5	FC Dynamo Kyiv	4
Juventus FC	5	Rosenborg BK	4
Olympiacos CFP	5	FC Porto	4
FC Bayern München	5	RC Deportivo La Coruna	4
Arsenal FC	5	Fenerbahçe SK	3
Lyon Olympique Lyonnais	5	Galatasaray SK	3
RSC Anderlecht	4	Celtic FC	3
AC Milan	4	Club Brugge KV	3
AFC Ajax	4	AS Roma	3
FC Barcelona	4	Bayer 04 Leverkusen	3
Panathinaikos FC	4	Chelsea FC	3
FC Internazionale Milano	4	FC Lokomotiv Moskva	3

Zmanjšuje se tudi število držav, ki imajo na tekmovanju svoje predstavnike. V petih sezonah pred uvedbo Bosmanovega pravila je imelo vsaj enega predstavnika 39 držav, v petih letih po uvedbi tega pravila 25, v naslednjih petih sezonah pa 20.

Slika 5.4: Odstotek klubov iz Anglije, Francije, Italije, Nemčije in Španije, ki so se uvrstili v UEFA Ligo prvakov v določenem petletnem obdobju

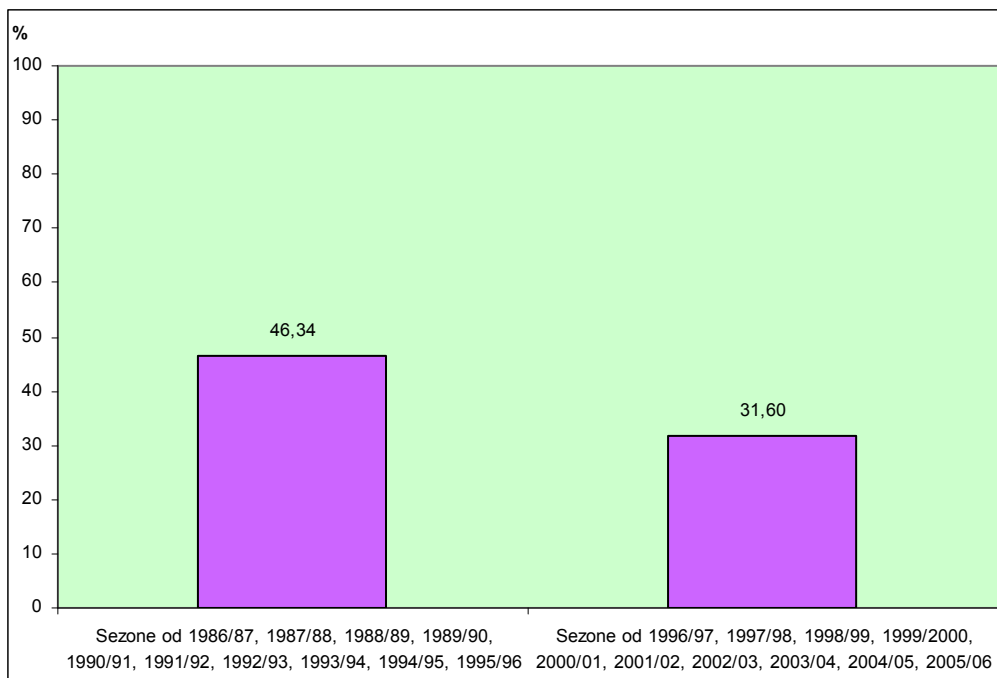

Število držav, ki imajo svoje predstavnike, z leti upada, povečuje pa se število klubov, ki prihajajo iz petih evropskih držav, ki slovijo po najmočnejših nogometnih ligah. Tako je v petih sezonah, od sezone 1991/92 do 1995/96 (pred Bosmanom) iz Anglije, Francije, Italije, Nemčije in Španije prihajalo 22,09 % klubov, v naslednjem petletnem obdobju (pet let po Bosmanu) je bilo takšnih klubov že 45,45 %. V sezonah od 2001/02 do 2005/06 pa je že več kot polovica klubov prihajala iz teh petih držav (52,31 %) (glej sliko 5.4).

Tudi če razširimo obdobje na deset let pred in deset let po uvedbi Bosmanovega pravila, se pokaže, da število klubov, ki se uvrstijo v redni del UEFA Lige prvakov, upada. V desetih sezonah pred uvedbo Bosmanovega

pravila se je na tekmovanje uvrstilo 133 (46,34 %) različnih klubov (lahko bi se jih 287), v desetih sezonah po uvedbi tega pravila pa 91 (31,60 %) različnih klubov (lahko bi se jih 288) (glej sliko 5.5).

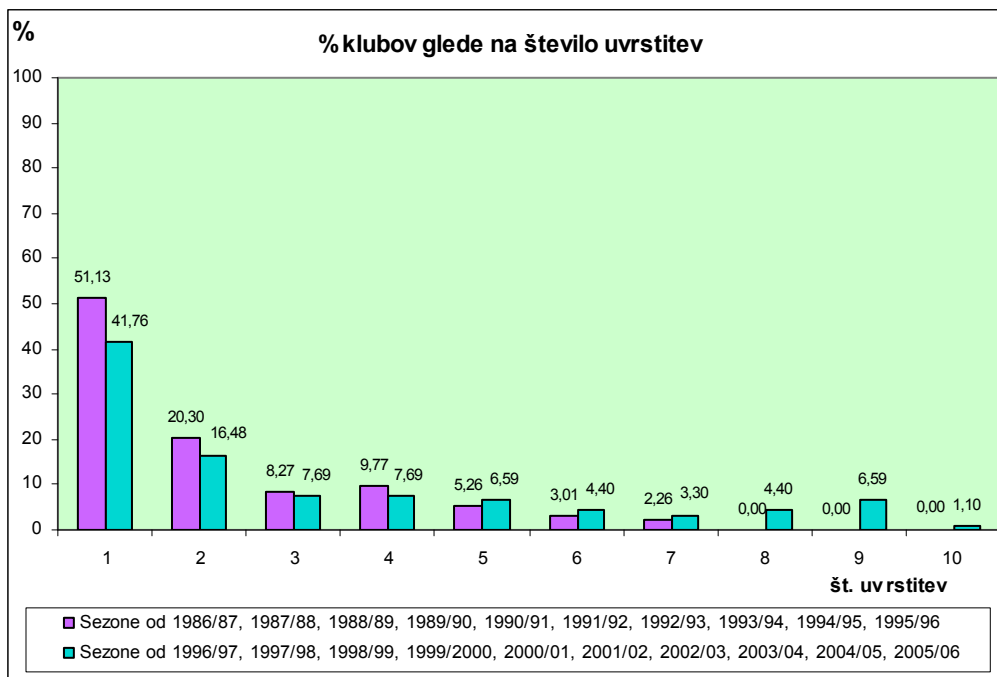
Slika 5.5: Odstotek klubov, ki so se uvrstili v UEFA Ligo prvakov v določenem desetletnem obdobju glede na možno število različnih klubov

Največ klubov se je v UEFA Ligo prvakov uvrstilo enkrat. Med obema obdobjema pa je razvidno, da odstotek klubov, ki se uvrstijo na tekmovanje pet ali večkrat, narašča.

V sezonah od 1986/87 do 1995/96 je bilo takšnih klubov, ki so se na tekmovanje uvrstili enkrat, 68 (51,13 %), v desetih letih po uvedbi Bosmanovega pravila pa 38 (41,76 %) (glej sliko 5.6). Število klubov, ki se jim uspe uvrstiti na tekmovanje le enkrat, se zmanjšuje, to pa priča o tem, da je raznolikost klubov vse manjša in da se je vse težje uvrstiti na tekmovanje.

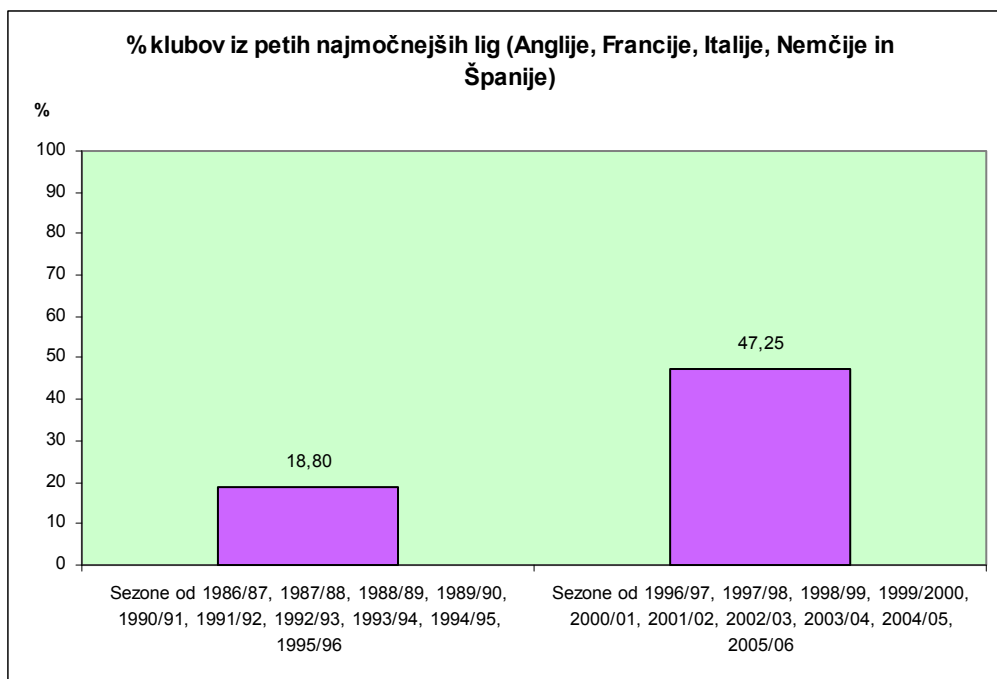
Slika 5.6: Odstotek klubov glede na število uvrstitev

V sezonah od 1986/87 do 1995/96 so se največkrat (sedemkrat) v UEFA Ligo prvakov uvrstili Rangers FC, FC Steaua Bucuresti in FC Porto. V sezonah od 1996/97 do 2005/06 se je na tekmovanje več kot sedemkrat uvrstilo enajst klubov, Manchester United FC pa je edini klub, ki se mu je v UEFA Ligo prvakov uspelo uvrstiti v vseh desetih sezonah. Največja razlika med obema obdobjema je v uvrstitvah v Ligo prvakov od osem do desetkrat. V desetletnem obdobju pred uvedbo Bosmanovega pravila takšnih klubov ni bilo, deset let kasneje pa je to uspelo enajstim klubom: osemkrat so se uvrstili štirje klubi (4,40 %), devetkrat se jih je uvrstilo šest (6,59 %) in desetkrat eden (1,10 %).

Prav tako se je zmanjšalo tudi število držav, ki so imele v rednem delu vsaj enega predstavnika. V sezonah od 1986/87 do 1995/96 je bilo takšnih držav 40, v sezonah od 1996/97 do 2005/06 pa 27.

Slika 5.7: Odstotek klubov iz Anglije, Francije, Italije, Nemčije in Španije, ki so se UEFA Ligo prvakov uvrstili v v določenem desetletnem obdobju

Število klubov iz petih nogometno najbolj uveljavljenih držav (Anglije, Francije, Italije, Nemčije in Španije) je po uvedbi Bosmanovega pravila naraslo. Deset let prej je bilo teh klubov 18,80 %, v desetih letih po uvedbi pravila pa 47,25 % (glej sliko 5.7).

Vse to kaže na vedno manjšo možnost, da majhni klubi pridejo skozi sito kvalifikacij v redni del tekmovanja. Sistem tekmovanja je dejansko narejen tako, da so v prednosti močnejši, večji in bogatejši klubi in nogometno močnejše države, saj imajo nekatere države štiri prosta mesta, nekatere pa zgolj eno. Problem predstavlja tudi to, da se mora ta edini klub prebiti preko treh kvalifikacijskih krogov, medtem ko ima šest najboljših držav (glede na UEFA lestvico) v redni del že na samem začetku uvrščena dva kluba, prve tri imajo nato še dva kluba v tretjem krogu kvalifikacij, četrta in peta pa enega. To pomeni bistveno manj tekem na izpadanje (kvalifikacije).

Na državnih prvenstvih večinoma zmagujejo eni in isti klubi, kar pomeni, da so mesta, ki neposredno vodijo v redni del UEFA Lige prvakov, praktično vnaprej oddana. In če so se lahko klubi, kot sta FC Rangers (Škotska) in FC Steaua Bucuresti (Romunija) v desetih letih pred uvedbo Bosmanovega pravila v redni del uvrstili največkrat (sedemkrat), danes to praktično ni več mogoče.

V obdobju po uvedbi Bosmanovega pravila so se na mesta v državnem prvenstvu, ki prinašajo neposredno uvrstitev v redni del UEFA Lige prvakov, v trinajstih letih v angleškem *Premiershipu* uvrstili le štirje različni klubi (Manchester United FC (10), Arsenal FC (8), Chelsea FC (5) in Liverpool FC (1)), v italijanski *Serie A* pet različnih klubov (Juventus FC (8), AS Roma (6), AC Milan in Internazionale FC (4) ter S. S. Lazio (2)). Še največ različnih klubov se je v enakem obdobju na ta mesta uvrstilo v španski *La Ligi*, in sicer sedem (Real Madrid FC (9), FC Barcelona (7), Deportivo La Coruna (3), Valencia CF (2) ter Atletico Madrid, Real Sociedad in Villarreal CF (1)).

Deset let pred uvedbo Bosmanovega pravila se je 14 klubov v UEFA Ligo prvakov uvrstilo pet ali večkrat in vsi so prihajali iz različnih držav. Niti en klub pa ni prihajal iz Anglije. V desetih letih po uvedbi Bosmanovega pravila se je pet ali večkrat v UEFA Ligo prvakov uvrstilo 24 klubov iz 15 držav. Po trije klubi prihajajo iz Španije, Italije in Nemčije, po dva pa iz Anglije, Nizozemske in Grčije.

Z leti je vse bolj opazno, da se v UEFA Ligo prvakov bolj ali manj uvrščajo eni in isti klubi in da se je po uvedbi Bosmanovega pravila raznovrstnost klubov zmanjšala. Manjši klubi vse težje tekmujejo z velikimi, vedno večja je koncentracija najboljših igralcev v največjih klubih in s tem tudi koncentracija določenih klubov. Brez Real Madrida, Manchester Uniteda, Bayerna in Barcelone si praktično ne moremo predstavljati UEFA Lige prvakov. Vzrok za to je prav gotovo tudi v tem, da si lahko le najbogatejši klubi privoščijo najboljše igralce in zaradi tega tudi izstopajo po kvaliteti. Te velike in množične nakupe igralcev pa jim je omogočilo ravno Bosmanovo pravilo, ki je dejansko podrlo

ravnotežje med klubi. To zagotovo ni dobro z vidika majhnih klubov. Ne le da nimajo denarja, ampak tudi ne privlačijo najboljših igralcev. Na ta način je tudi njihova konkurenčnost vse manjša. Podobno velja tudi za države. Večina najboljših nogometašev pravzaprav igra v štirih državah; Španiji, Italiji, Angliji in Nemčiji. To je tudi razlog, da so *La liga*, *Liga Calcio Serie A*, *Premiership (Premier League)* in *Bundesliga* najbolj kvalitetne nogometne lige v Evropi. Posledica pa je seveda, da so španski, italijanski in angleški klubi v tem tekmovanju razred zase.

5.2.2 UEFA LIGA PRVAKOV – četrtfinalisti, polfinalisti, finalisti in zmagovalci

Med 308 klubi, ki se jim je uspelo uvrstiti v redni del UEFA Lige prvakov bodisi neposredno (kot državni prvaki ali podprvaki) ali pa preko dodatnih kvalifikacij (iz držav, ki so na UEFA-lestvici uvrščene na nižja mesta), se bom v tem delu osredotočila na tiste klube, ki se jim je uspelo uvrstiti v četrtfinale, polfinale in finale ter na klube, ki so postali zmagovalci.

5.2.2.1 ČETRTRFINALE

Slika 5.8 prikazuje, da ima največ klubov po eno, dve ali tri uvrstitve med osem najboljših klubov. Od 125 klubov, ki so se do zdaj uvrstili v četrtfinale, jih je kar 93 takšnih, ki imajo eno, dve ali tri uvrstitve (74,4 %). Klub, ki izstopa po številu uvrstitev v četrtfinale, je Real Madrid CF, ki se je v ta del tekmovanja uvrstil 27-krat.

Slika 5.8: Število uvrstitev v četrtfinale UEFA Lige prvakov

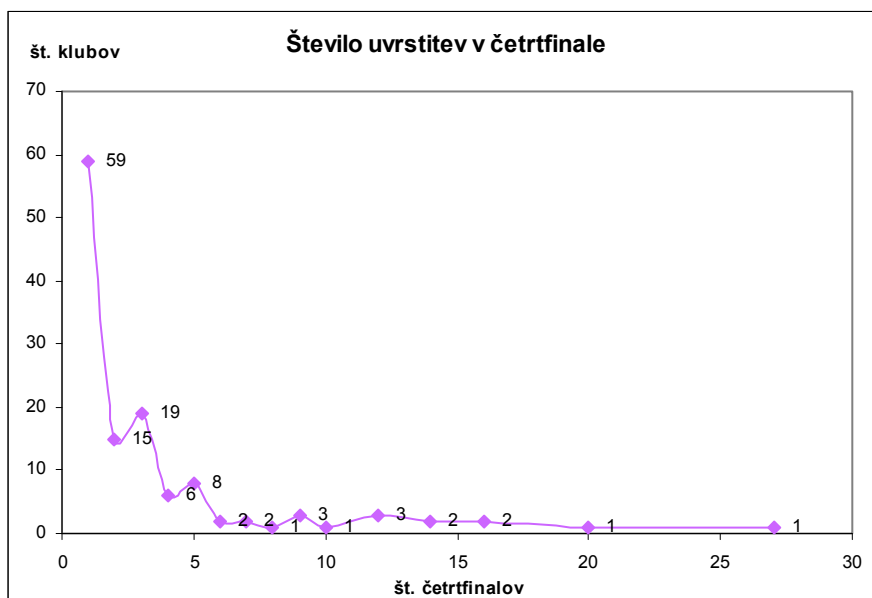
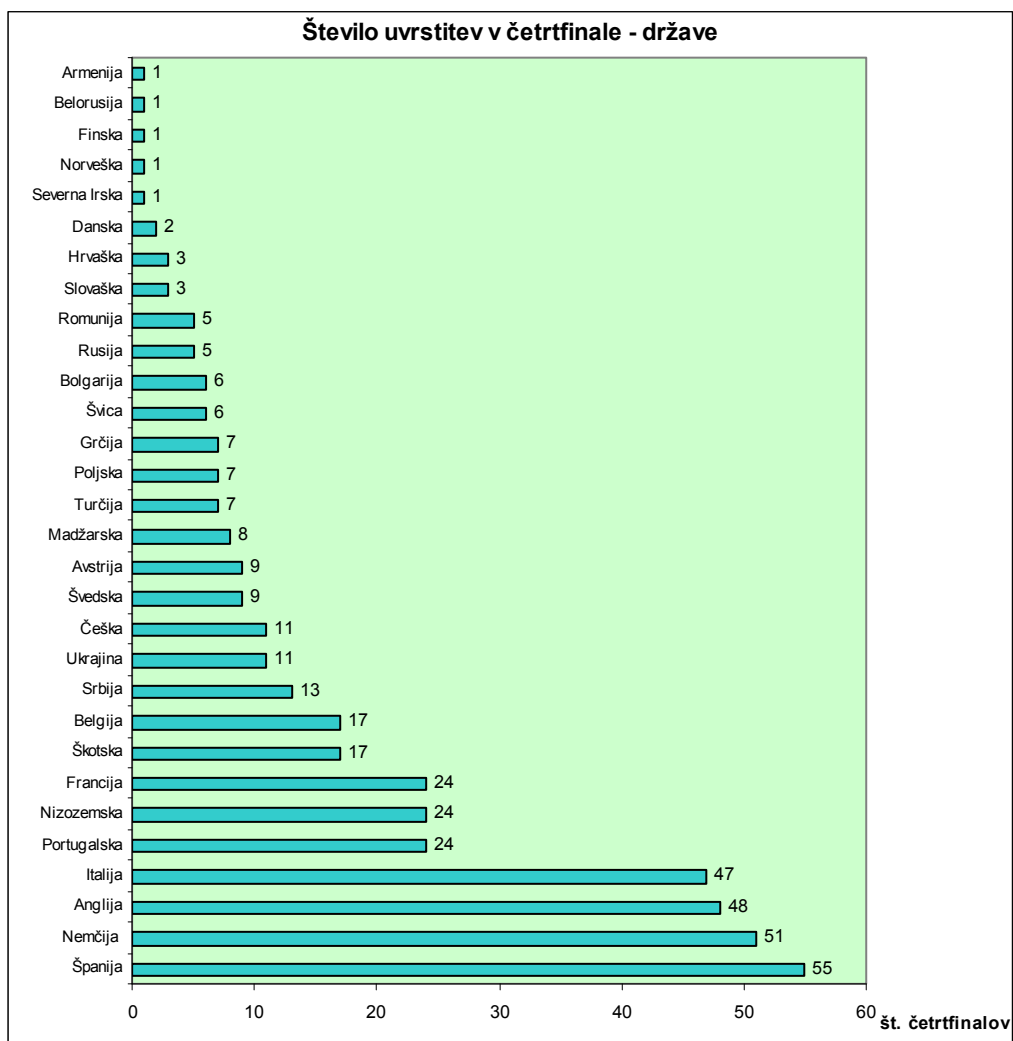

Tabela 5.7: Število uvrstitev v četrtfinale UEFA Lige prvakov

Število uvrstitev v četrtfinale			
Klub	št.	Klub	št.
Real Madrid CF	27	PSV Eindhoven	8
FC Bayern Munchen	20	Celtic FC	7
SL Benfica	16	FC Porto	7
AC Milan	16	PFC CSKA Sofia	6
Juventus FC	14	Rangers FC	6
Manchester United FC	14	Arsenal FC	5
AFC Ajax	12	Club Atletico de Madrid (Atletico)	5
FC Barcelona	12	Chelsea FC	5
Liverpool FC	12	BV Borussia Dortmund	5
FC Internazionale Milano	10	Galatasaray SK	5
RSC Anderlecht	9	IFK Goteborg	5
FK Crvena zvezda	9	Panathinaikos FC	5
FC Dynamo Kyiv	9	AC Sparta Praha	5

Slika 5.9: Število uvrstitev v četrtfinale UEFA Lige prvakov – države

Do zdaj so se v četrtfinale uvrstili klubi iz 30 držav. Največ uvrstitev imajo države, ki imajo tudi najmočnejše nogometne lige, to so Španija (55), Nemčija (51), Anglija (48) in Italija (47), kar pomeni 47,41 % vseh uvrstitev (glej sliko 5.9). V četrtfinale se je največ klubov uvrstilo iz Nemčije (17). Iz Anglije se jih je uvrstilo dvanajst, iz Francije enajst, iz Španije devet in iz Italije sedem.

5.2.2.2 POLFINALE

Glede na število uvrstitev v polfinale prevladujejo klubi, ki imajo po eno, dve ali tri uvrstitve (glej sliko 5.10). Med 71 klubi je takšnih klubov 81,69 %. Z 21 uvrstitvami v polfinale je znova na prvem mestu španski klub Real Madrid CF. Med prvo- in drugouvrščenim klubom glede na število polfinalnih nastopov je tudi največja razlika. AC Milan ima tako osem uvrstitev v polfinale manj kot Real Madrid CF (glej tabelo 5.8).

Slika 5.10: Število uvrstitev v polfinale UEFA Lige prvakov

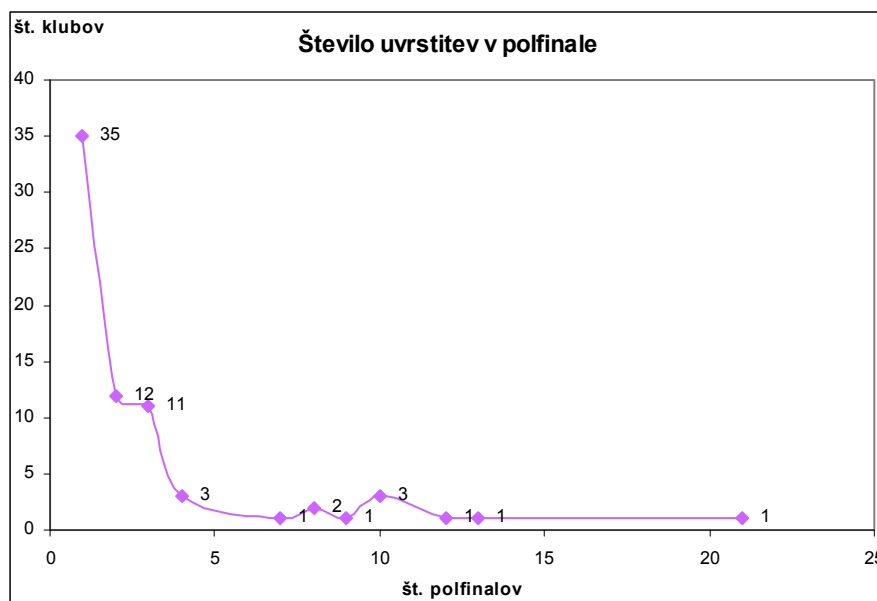
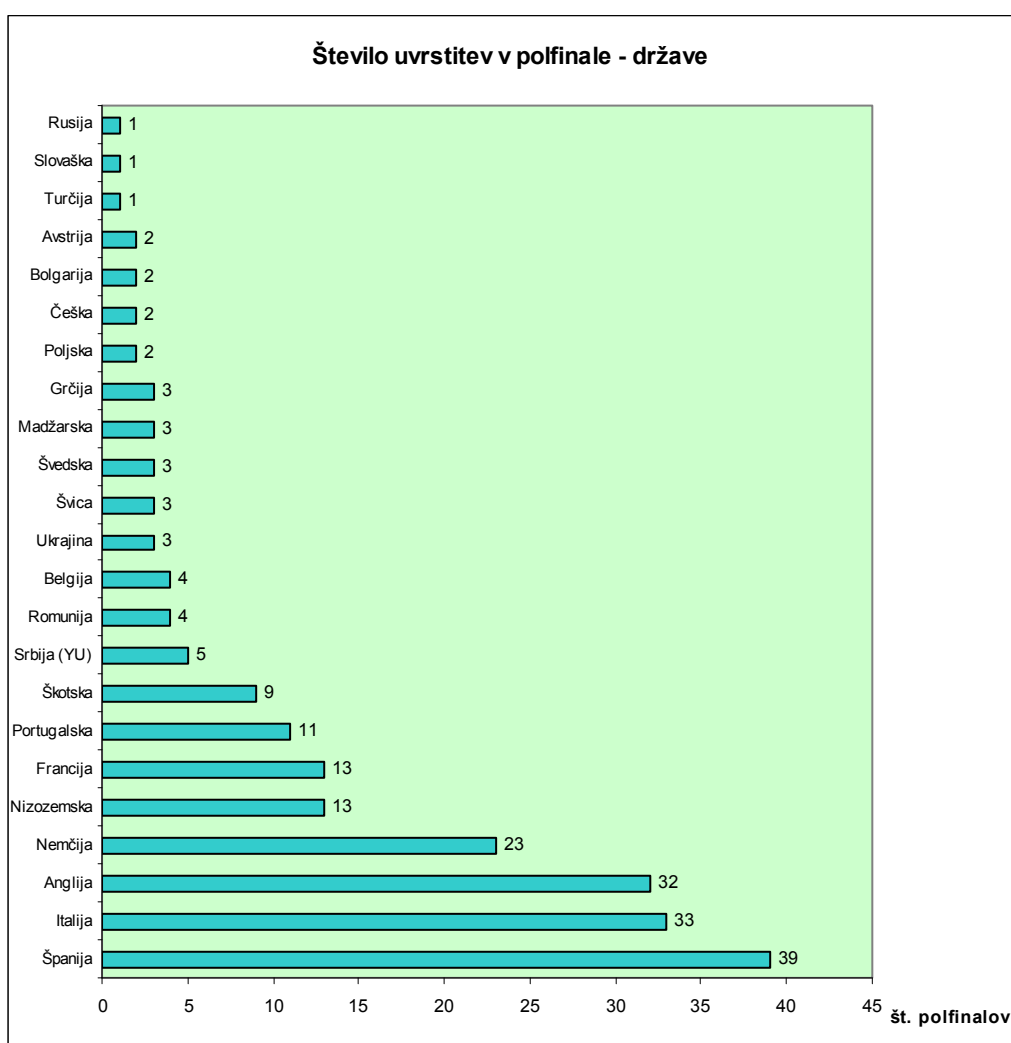

Tabela 5.8: Število uvrstitev v polfinale UEFA Lige prvakov

Število uvrstitev v polfinale			
Klub	št.	Klub	št.
Real Madrid CF	21	AFC Ajax	8
AC Milan	13	SL Benfica	8
FC Bayern Munchen	12	FC Internazionale Milano	7
FC Barcelona	10	Celtic FC	4
Juventus FC	10	Chelsea FC	4
Manchester United FC	10	FK Crvena Zvezda	4
Liverpool FC	9		

Slika 5.11: Število uvrstitev v polfinale UEFA Lige prvakov – države

Države z največ uvrstitvami v polfinale so Španija (39), Italija (33), Anglija (32) in Nemčija (23). V vseh sezonah se je do zdaj v polfinale uvrstilo 23 držav (glej

sliko 5.11). V polfinale se je uvrstilo največ klubov iz Anglije (9), Francije, Nemčije in Španije (7) ter iz Italije (6).

5.2.2.3 FINALE

Največkrat so se klubi v finale uvrščali enkrat ali dvakrat. Med 39 klubi je takšnih klubov 74,36 %. Le petim klubom (od 39) se je v finale uspelo uvrstiti sedemkrat ali večkrat, znova je v tem pogledu najboljši klub Real Madrid CF (12 uvrstitev) (glej sliko 5.12 in tabelo 5.9).

Slika 5.12: Število uvrstitev v finale UEFA Lige prvakov

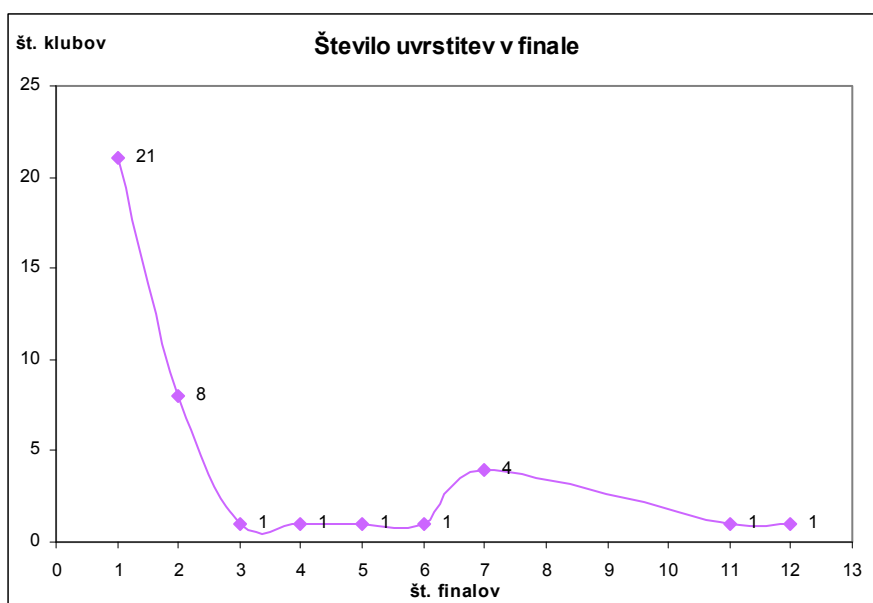
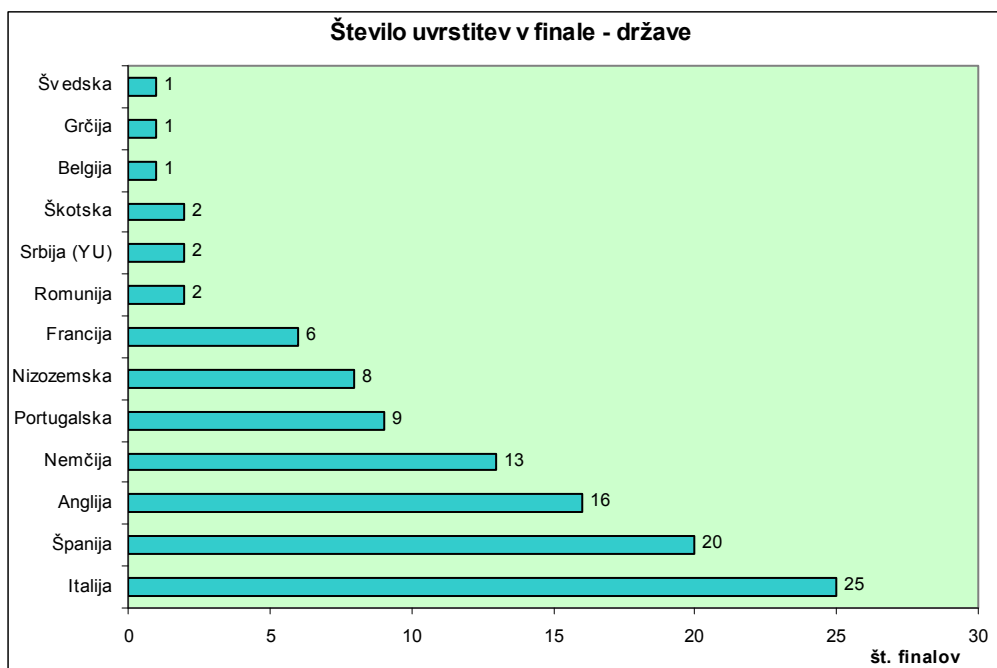

Tabela 5.9: Število uvrstitev v finale UEFA Lige prvakov

Število uvrstitev v finale	
Klub	št.
Real Madrid CF	12
AC Milan	11
FC Bayern Munchen	7
Juventus FC	7
Liverpool FC	7
SL Benfica	7
AFC Ajax	6
FC Barcelona	5
Internazionale FC	4

Največ uvrstitev v finale med trinajstimi državami, ki so imele svoje predstavnike v finalu, ima Italija (25), sledijo pa ji Španija (20), Anglija (16) in Nemčija (13). Iz Anglije se je v finale uvrstilo sedem klubov, iz Italije in Nemčije šest in iz Španije pet (glej sliko 5.13).

Slika 5.13: Število uvrstitev v finale UEFA Lige Prvakov – države

5.2.2.4 ZMAGOVALCI

V 53-letni zgodovini tekmovanja je zmagalo 21 različnih klubov. Najboljši klub v tem pogledu je znova Real Madrid CF z devetimi zmagami, ki je imel izrazito prevlado predvsem na začetku tekmovanja (v prvih petih letih) in ima največ zaporednih zmag (pet) v UEFA Ligi prvakov. Devet klubov ima po eno zmago. Šestim klubom je uspelo zmagati trikrat ali večkrat, petnajstim klubom pa enkrat ali dvakrat (glej sliko 5.14 in tabelo 5.10).

Slika 5.14: Število zmag - klubi

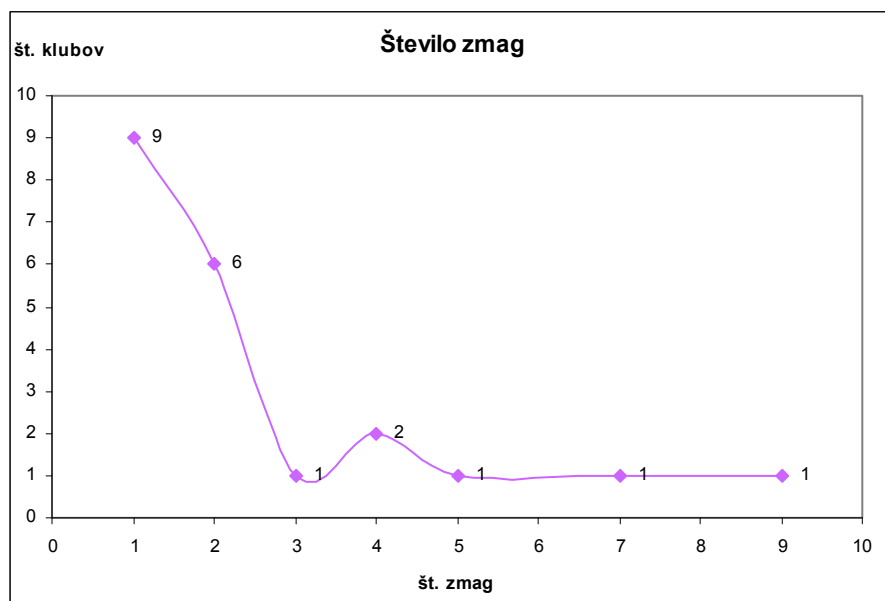
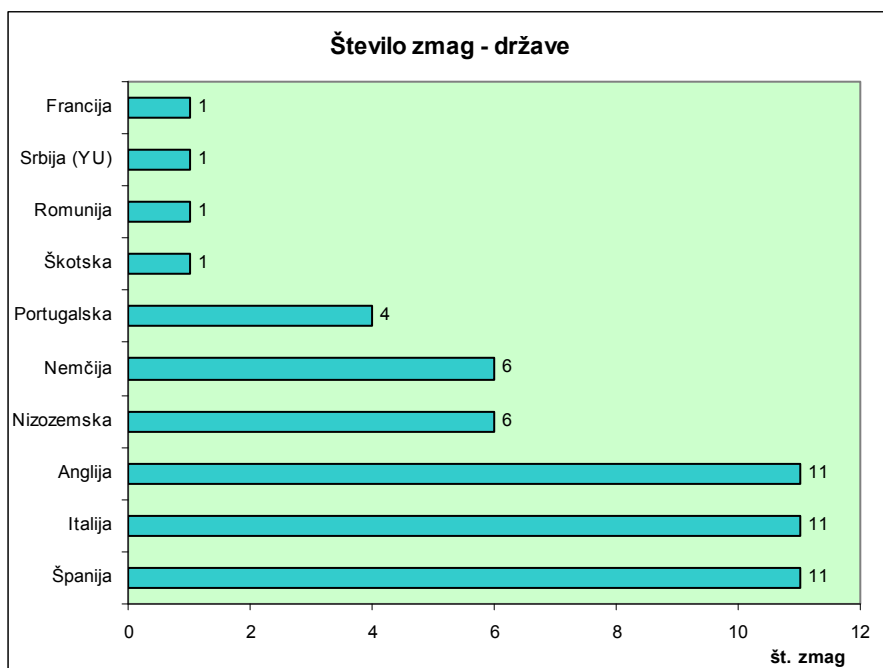

Tabela 5.10: Zmagovalci UEFA Lige prvakov

Število zmag	
Klub	št.
Real Madrid CF	9
AC Milan	7
Liverpool FC	5
AFC Ajax	4
FC Bayern München	4
Manchester United FC	3

Najbolj uspešne države glede na število zmag so Španija, Italija in Anglija (11). Le deset držav pa ima vsaj enega zmagovalca. Švedska, Grčija in Belgija so države, ki so imele predstavnika v finalu, vendar še vedno nimajo zmage (glej sliko 5.15). Iz Anglije prihajajo štirje zmagoviti klubi, iz Italije, Nemčije in Nizozemske trije, iz Portugalske dva in iz Francije, Srbije, Romunije in Škotske eden.

Slika 5.15: Število zmag - države

5.2.2.5 UGOTOVITVE

Glede na podatke lahko ugotovimo, da obstaja skupina klubov, ki v tem tekmovanju izstopajo (glej tabelo 5.11).

Tabela 5.11: Najbolj uspešni klubi

Klub	št. zmag	št. finalov	št. polfinalov	št. četrtfinalov
Real Madrid CF	9	12	21	27
AC Milan	7	11	13	16
Liverpool FC	5	7	9	12
AFC Ajax	4	6	8	12
FC Bayern Munchen	4	7	12	20
Manchester United FC	3	2	10	14
Juventus FC	2	7	10	14
SL Benfica	2	7	8	16
FC Barcelona	2	5	10	12

Prav tako obstaja tudi skupina takšnih držav. V vseh pogledih so najbolj uspešne štiri države: Italija, Španija, Anglija in Nemčija. Te države imajo največ zmag in največ uvrstitev v četrtfinale, polfinale in finale (glej tabelo 5.12).

Tabela 5.12: Najbolj uspešne države

Država	št. zmag	št. finalov	št. polfinalov	št. četrtfinalov
Italija	11	25	33	47
Španija	11	20	39	55
Anglija	11	16	32	48
Nemčija	6	13	23	51

Klubi, ki v UEFA Ligi prvakov dosegajo največ uspehov, so med drugim tudi najbolj vplivni evropski klubi. Med devetimi klubi, ki izstopajo po številu uvrstitev bodisi v četrtfinale, polfinale, finale ali po številu zmag, le en klub ni član združenja evropskih klubov G-14 (SL Benfica). Ti klubi prav tako prihajajo iz najmočnejših evropskih nogometnih lig (italijanske, španske, angleške in nemške). Le dva kluba ne prihajata iz teh držav: AFC Ajax (Nizozemska) in SL Benfica (Portugalska).

Med 308 klubi je v UEFA Ligi prvakov zmagalo le 21 različnih klubov (6,82 %), v finale je prišlo 39 (12,66 %) klubov, v polfinale 71 (23,05 %) in v četrtfinale 125

(40,58 %). To kaže na izjemno veliko koncentracijo določenih klubov in izjemno majhno možnost, da bi prišlo do velikega presenečenja. Vse od leta 1995, odkar veljajo nova pravila (Bosman), je UEFA Liga prvakov dobila le enega novega zmagovalca (BV Borussia Dortmund v sezoni 1996/97), vsi drugi klubi so v tekmovanju že vsaj enkrat zmagali. Za takšno situacijo pa lahko poleg sprememb, ki zadevajo tuje igralce, krivimo tudi sistem, ki določa, kateri klubi se v UEFA Ligo prvakov uvrstijo in kateri ne. Dejstvo je, da se skuša že na samem začetku otežiti vstop majhnim klubom iz nogometno manj razvitih držav, ki medijsko niso zanimivi. To, kar je danes v nogometu v ospredju, je težnja po čim večjem zaslužku. In temu je domala podrejeno praktično vse. Med zadnjimi desetimi zmagovalci UEFA Lige prvakov so zgolj najbogatejši evropski klubi.

5.2.3 UEFA LIGA PRVAKOV IN BOSMANOVO PRAVILO – tuji nogometaši

Bosmanovo pravilo je prineslo velike spremembe v sestavo moštev in na področje mobilnosti igralcev vneslo veliko svobode. V nadaljevanju se bom osredotočila na klube, ki so igrali v UEFA Ligi prvakov v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07 in pogledala, kaj se je v tem obdobju spremenilo v povezavi s številom tujih igralcev.

Leta 2005 je minilo natanko 10 let od odločitve Evropskega sodišča, ki je takrat razsodilo v prid Jean-Marcu Bosmanu. Sorazmerno zaprtemu nogometnemu krogu je sodišče takrat dalo vedeti, da ni nad zakoni Evropske unije, temveč se mora ravnati po teh zakonih.

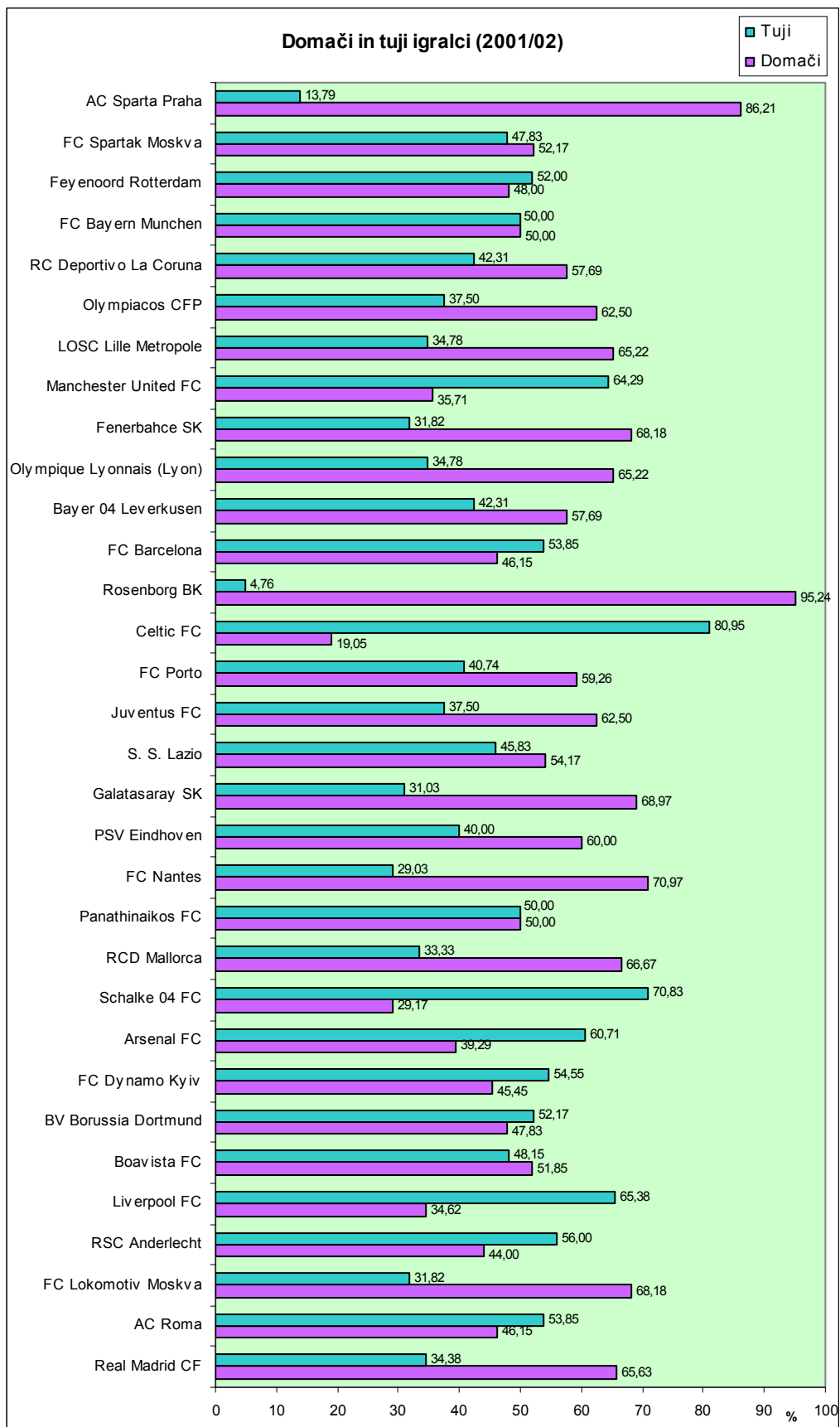
Poleg neupravičenih odškodnin so se ukinile tudi kvote za tuje igralce s pojasnilom, da ni dovoljena nikakršna diskriminacija in da so kvote diskriminacija na osnovi nacionalne pripadnosti ter na ta način v nasprotju z določili Evropske pogodbe. UEFA je lahko takrat na osnovi kvotnega pravila celo prepovedala nastopati klubom z več kot tremi tujimi igralci na seznamu za določeno tekmo na tekmovanjih, kot sta UEFA Liga prvakov in Pokal UEFA.

Ukinitev kvotnega sistema in sprostitev trga zaposlovanja sta imela velik vpliv na sestavo ekip.

Zaradi tega, ker so omejitve (kvotni sistem in omejevanje v podpisu pogodb) veljale tudi za nogometaše državljanov EU, sem se odločila, da jih v analizi obravnavam kot tuje igralce, čeprav se nogometaše iz držav članic EU, ki igrajo v kateri koli državi članici EU, ne vodi kot tuje igralce, ampak imajo ti enak status kot domači igralci.

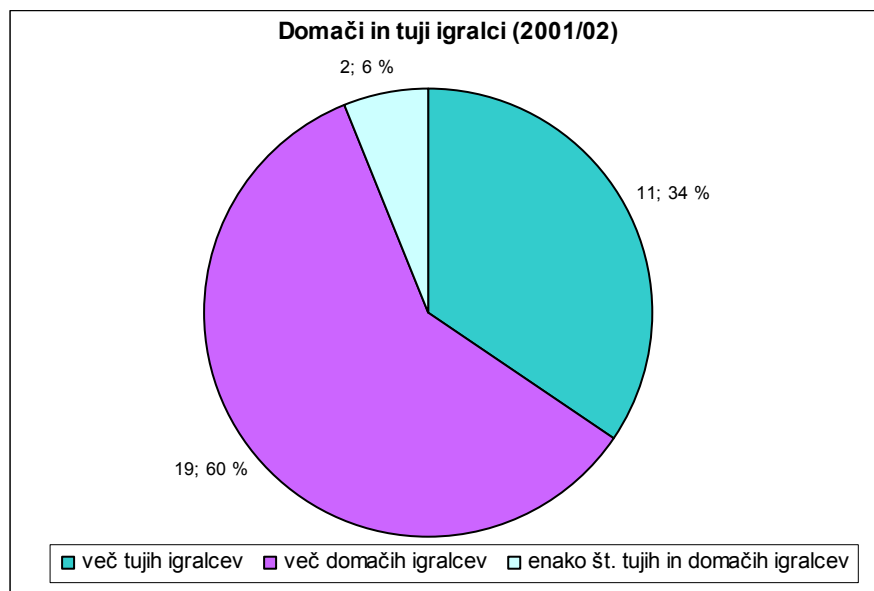
Iz slike 5.16 je razvidno, da je v večini klubov ogromno število tujih igralcev. Po velikem številu tujih igralcev izstopajo zlasti klubi Manchester United FC, Celtic FC, Schalke 04 FC in Liverpool FC. Najmanj tujih igralcev je v klubih AC Sparta Praha in Rosenborg BK.

Slika 5.16: Domači in tuji igralci v sezoni 2001/02

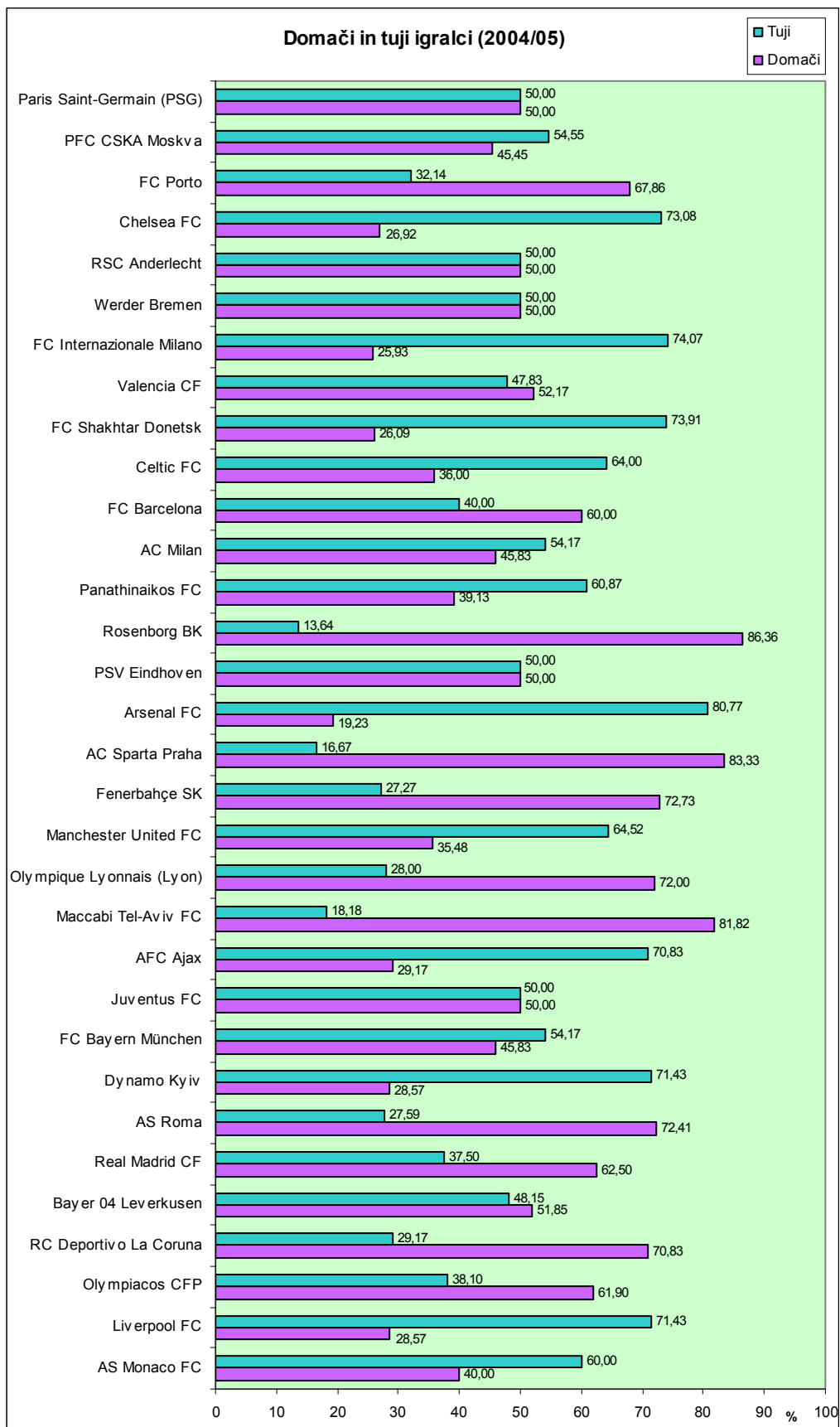
V sezoni 2001/02 so sicer prevladovali klubi, ki so imeli več domačih igralcev (19) (glej sliko 5.17). Na splošno pa velja, da imajo največ tujih igralcev angleški klubi.

Slika 5.17: Domači in tuji igralci v sezoni 2001/02 – odstotek klubov

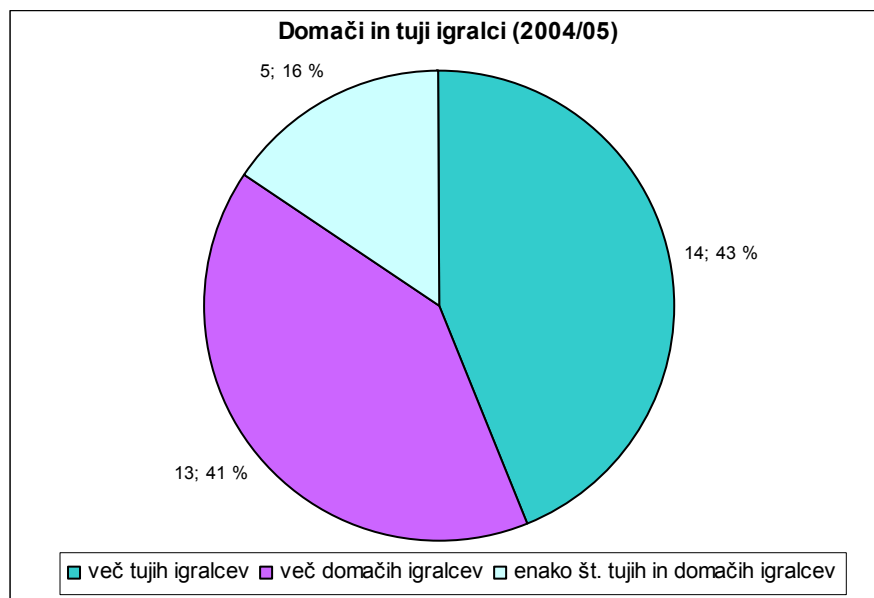
V sezoni 2004/05 so po številu tujih igralcev izstopali zlasti angleški klubi: Chelsea FC, Manchester United FC, Arsenal FC in Liverpool FC. Med tiste z bistveno večjim številom tujih igralcev sodijo še FC Internazionale Milano, FC Shakhtar Donetsk, AFC Ajax in Dynamo Kyiv. Več domačih igralcev sta imela kluba AC Sparta Praha in Rosenborg BK, poleg njiju pa še Olympique Lyonnais, Maccabi Tel-Aviv FC, AS Roma in Deportivo La Coruna (glej sliko 5.18).

Slika 5.18: Domači in tuji igralci v sezoni 2004/05

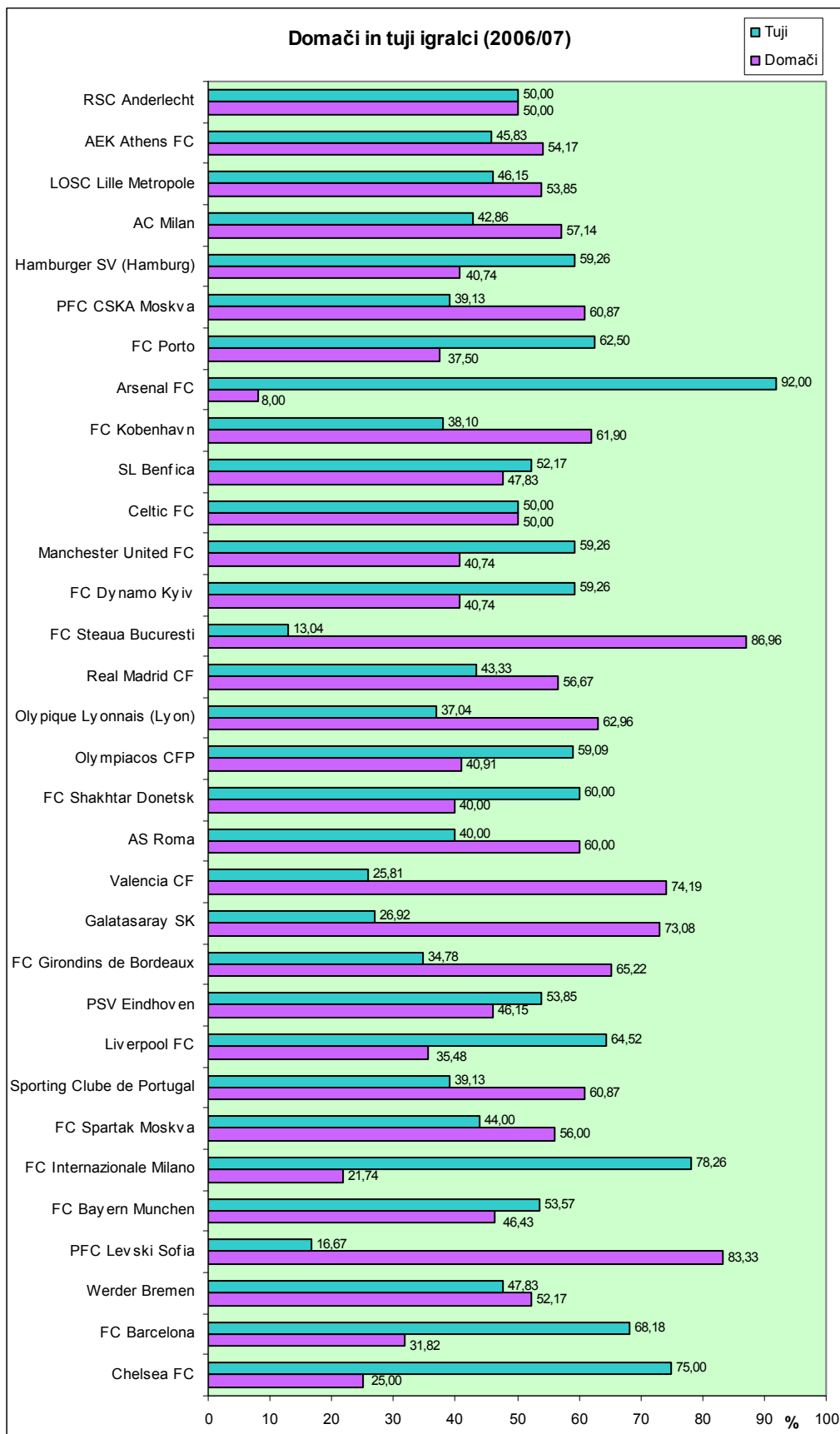
Med 32 klubi v sezoni 2004/05 je bilo 14 klubov takšnih, ki so v svojih ekipah imeli več tujih igralcev in 13 takšnih, ki so imeli manj tujih kot domačih igralcev. Večina klubov je imela v ekipi več kot 1/3 tujcev (59 %) (glej sliko 5.19).

Slika 5.19: Domači in tuji igralci v sezoni 2004/05 – odstotek klubov

Tudi v sezoni 2006/07 po številu tujih igralcev izstopata angleška kluba Arsenal FC in Chelsea FC. Znatno večje število tujcev imata še FC Internazionale Milano in FC Barcelona. FC Steaua Bucuresti, Valencia CF, Galatasaray SK in PFC Levski Sofia imajo bistveno več domačih igralcev (glej sliko 5.20).

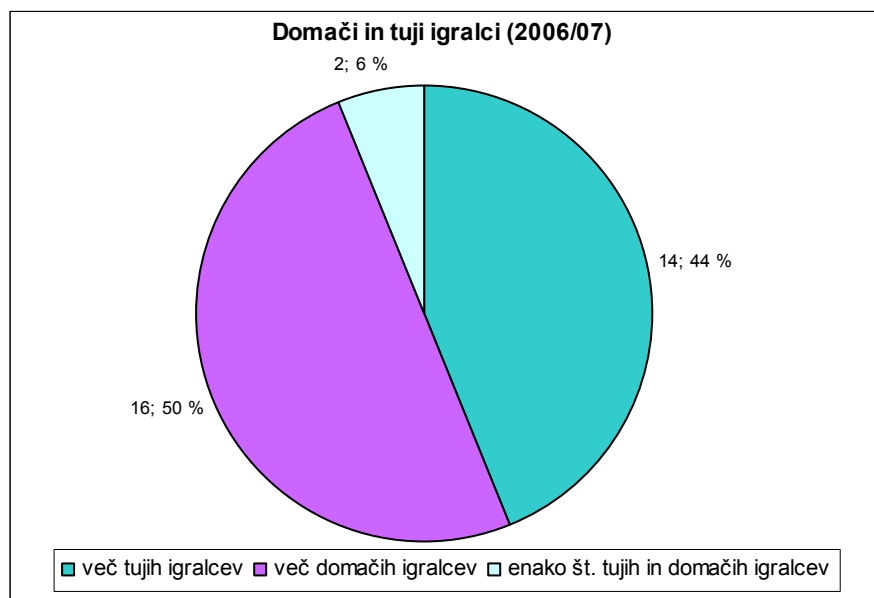
Slika 5.20: Domači in tuji igralci v sezoni 2006/07

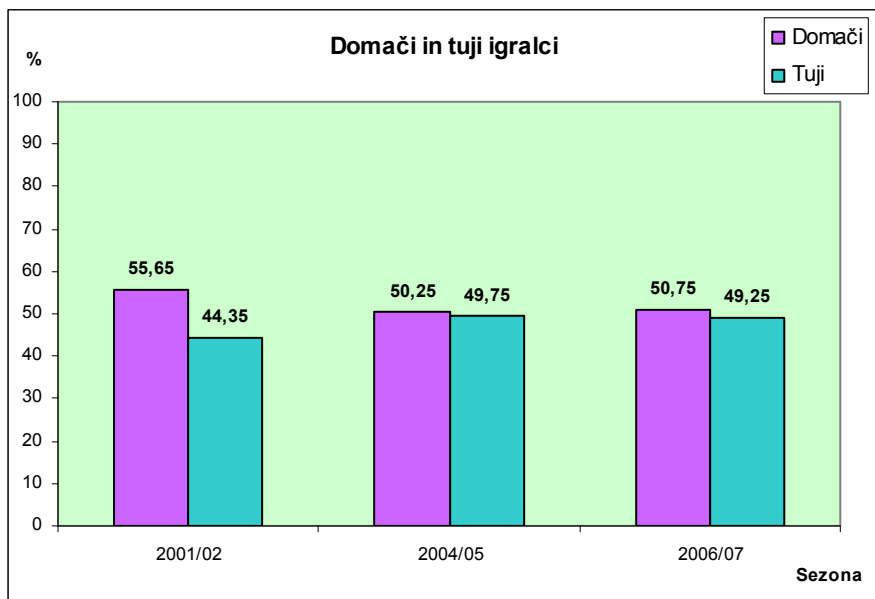
V tej sezoni je imela polovica klubov več domačih igralcev, polovica pa večje ali enako število tujih igralcev (glej sliko 5.21).

Slika 5.21: Domači in tuji igralci v sezoni 2006/07 – odstotek klubov

Iz slike 5.22 je razvidno, da je število tujih igralcev v sezoni 2004/05 naraslo za 5,4 %. V sezoni 2001/02 je bilo število domačih igralcev za 11,3 % večje kot število tujih igralcev. V sezonah 2004/05 in 2006/07 je bila razlika med domačimi in tujimi igralci zanemarljiva.

Slika 5.22: Domači in tuji igralci v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07

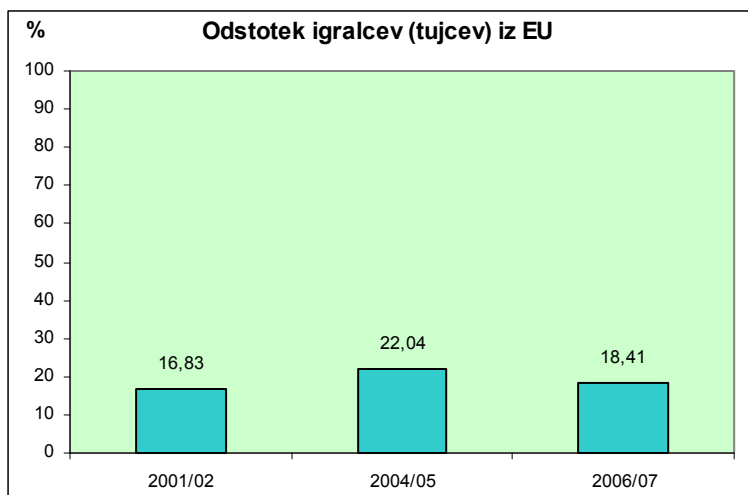

Iz tega lahko sklepamo, da se je število tujih igralcev, ki so igrali v UEFA Ligi prvakov, sicer res povečalo, saj je bilo število prej omejeno na tri tuje igralce ter dva, ki sta morala igrati v določeni državi najmanj pet let, od tega tri leta v mladinski ligi. Vendar pa to število v zadnjih letih več ne narašča.

Slike 5.23, 5.24 in 5.25 prikazujejo odstotke tujih igralcev glede na to, ali prihajajo iz držav Evropske unije, evropskih držav, ki niso članice EU, ali pa iz neevropskih držav.

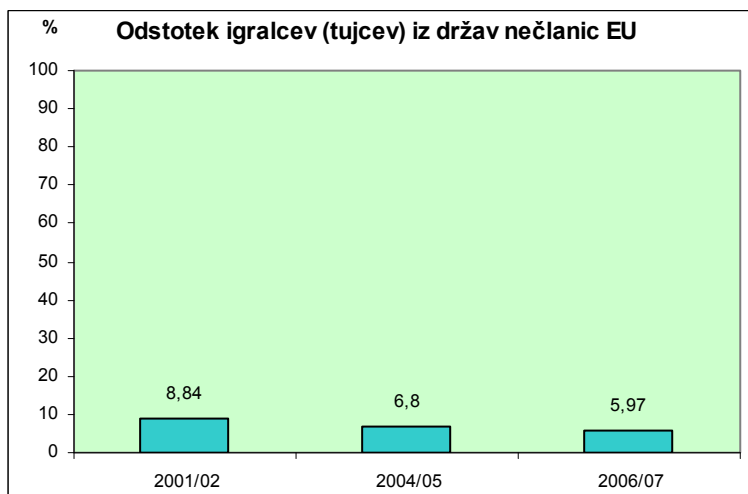
Odstotek tujih igralcev, ki prihajajo iz držav članic EU, je bil najvišji v sezoni 2004/05, v kateri je na splošno igralo največ tujcev.

Slika 5.23: Domači in tuji igralci v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07, ki prihajajo iz držav EU

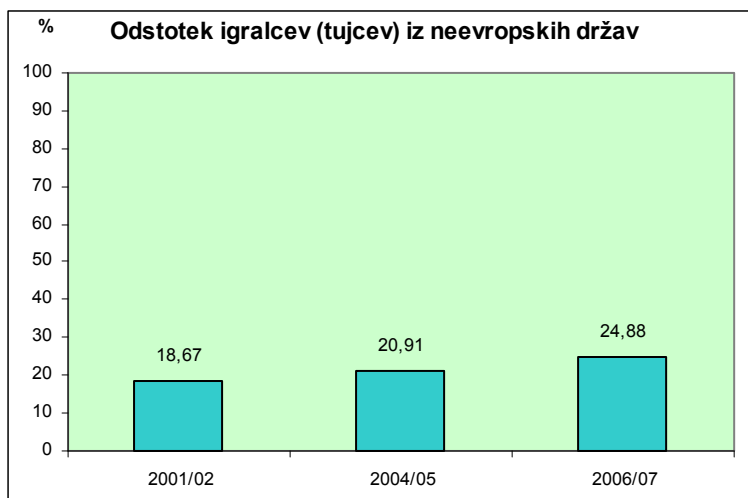
Odstotek tujih igralcev iz držav nečlanic EU je bil v teh treh sezonah v upadu.

Slika 5.24: Domači in tuji igralci v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07, ki prihajajo iz držav, ki niso članice EU

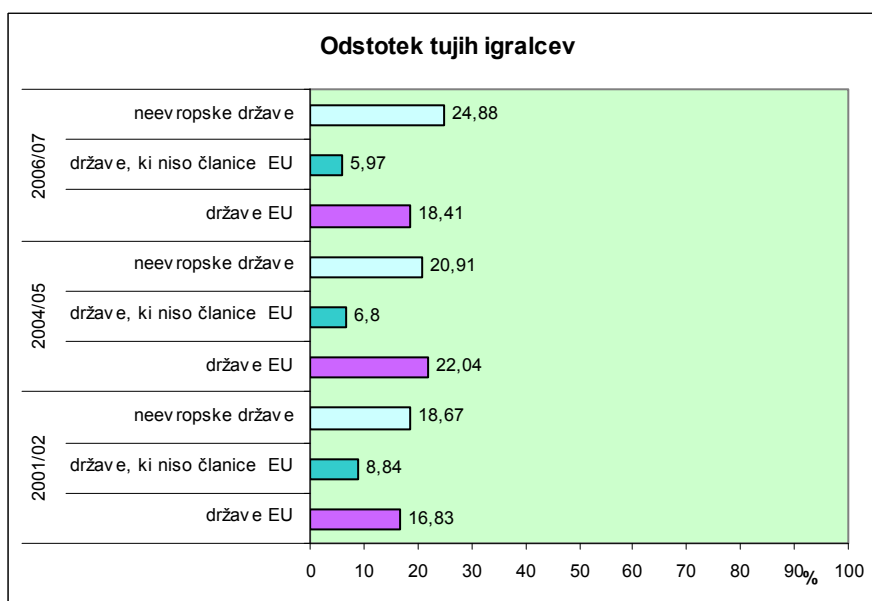
Število tujcev iz neevropskih držav se je v vseh treh sezonah večalo.

Slika 5.25: Domači in tuji igralci v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07, ki prihajajo iz neevropskih držav

Najmanj tujih igralcev je v teh treh sezonah prihajalo iz držav, ki niso članice Evropske unije. V sezoni 2004/05 je bilo nekoliko več igralcev, ki so prihajali iz članic EU, v primerjavi s tistimi iz neevropskih držav. V sezonah 2001/02 in 2006/07 je bilo več tujih igralcev iz neevropskih držav (glej sliko 5.26).

Slika 5.26: Domači in tuji igralci v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07, ki prihajajo iz držav EU, držav nečlanice EU in neevropskih držav

Podatki kažejo na to, da se je sestava klubov spremenila in Bosmanovo pravilo je imelo na to zagotovo pomemben vpliv. Opazen je trend velikega števila tujih igralcev v klubih, pri čemer izstopajo predvsem angleški klubi.

5.3 VPLIV BOSMANOVEGA PRAVILA?

Tabela 5.13 prikazuje, kateri klubi so se v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07 uvrstili v četrtfinale, polfinale in finale.

Tabela 5.13: Klubi, ki so se v sezonah 2001/02, 2004/05 in 2006/07 uvrstili v četrtfinale, polfinale in finale

	Sezona 2001/02	% tujcev	četrtfinale	polfinale	finale	zmaga
1	Liverpool FC	65,38				
2	Manchester United FC	64,29				
3	FC Barcelona	53,85				
4	Panathinaikos FC	50,00				
5	FC Bayern Munchen	50,00				
6	Bayer 04 Leverkusen	42,31				
7	RC Deportivo La Coruna	42,31				
8	Real Madrid CF	34,38				
	Sezona 2004/05	% tujcev	četrtfinale	polfinale	finale	zmaga
1	FC Internazionale Milano	74,07				
2	Chelsea FC	73,08				
3	Liverpool FC	71,43				
4	FC Bayern München	54,17				
5	AC Milan	54,17				
6	Juventus FC	50,00				
7	PSV Eindhoven	50,00				
8	Olympique Lyonnais (Lyon)	28,00				
	Sezona 2006/07	% tujcev	četrtfinale	polfinale	finale	zmaga
1	Chelsea FC	75,00				
2	Liverpool FC	64,52				
3	Manchester United FC	59,26				
4	PSV Eindhoven	53,85				
5	FC Bayern Munchen	53,57				
6	AC Milan	42,86				
7	AS Roma	40,00				
8	Valencia CF	25,81				

V vseh treh sezonah se je v zaključni del med osem najboljših klubov uvrstil le po en klub, ki ni imel 40 ali več odstotkov tujih nogometašev. Le Real Madrid CF pa je tudi zmagal (v sezoni 2001/02). Na splošno so imeli klubi, ki so se uvrstili iz skupinskega dela v nadaljevanje, veliko število tujcev. Vsaj polovico ali

več tujcev je imelo v sezoni 2001/02 pet klubov, v sezoni 2004/05 sedem (to je bila tudi sezona, v kateri je bilo, med temi tremi sezonami, največ tujcev) in v sezoni 2006/07 znova pet.

UEFA Liga prvakov je prestižno nogometno tekmovanje, sponzorji in mediji pa v veliki meri tisti, ki določajo glavne akterje. Želja po vse večjem dobičku je med drugim pripeljala tudi do tega, da si najbolj vplivni posamezniki prizadevajo v igri čim dlje ohraniti najbolj atraktivne klube. Sistem, ki določa, kdo bo igral na tem tekmovanju, je v veliki meri diskriminatoren in pisan na kožo velikim klubom.

Bosmanovo pravilo je v privilegiran položaj postavilo velike in bogate klube. Ker so zmožni kupiti najboljše igralce, se to pozna tudi na njihovih predstavah. Ne le, da izstopajo po kvaliteti, ampak imajo tudi posameznike, ki lahko v vsakem trenutku prevesijo tehtnico na svojo stran in odločijo tekmo v njihovo korist. To, da je v UEFA Ligi prvakov vedno manj različnih klubov in da na koncu zmagujejo eni in isti klubi, ni nikakršno naključje, ampak zgolj posledica trenutnega stanja v evropskem nogometu.

Na ta način so se uresničile napovedi nekaterih, da se bo z določili, ki jih določa t. i. Bosmanovo pravilo, porušilo ravnotežje med klubi in da se bo povečala razlika med najbogatejšimi in najrevnejšimi klubi. Uresničila se je tudi napoved, da se bo število najboljših nogometašev skoncentriralo v manjšem številu klubov.

6 ZAKLJUČEK – nogomet danes in v prihodnosti

Vrednosti največjih nogometnih klubov se iz leta v leto povečujejo. Temu sledijo tudi razlike med evropsko nogometno elito in drugimi klubi. Najbogatejši klubi svojo znamko širijo po vsem svetu (zlasti zanimivo je azijsko tržišče) in temu manjši klubi težko sledijo oziroma temu sploh ne morejo slediti. Med najbogatejšimi klubi prednjačijo klubi iz Anglije, Italije, Španije in Nemčije. Med prvimi desetimi na letošnji Forbsovi lestvici so kar štiri angleški klubi (Manchester United FC (1), Arsenal FC (3), Liverpool FC (4) in Chelsea FC (8)), dva španska (Real Madrid CF (2) in FC Barcelona (7)), dva italijanska (AC Milan (6) in Juventus FC (9)) ter dva nemška (FC Bayern Munchen (5) in FC Schalke 04 (10))¹⁶.

Investicije v nogometne klube se vse pogostejše, v tem pa prednjačijo na Otoku. Liverpool FC je v lasti Severnoameričanov Toma Hicksa in Georgea Gilleta, Manchester United FC je za 1,5 milijarde dolarjev kupil ameriški bogataš Malcolm Glazer, Chelsea FC je v lasti ruskega poslovneža Romana Abramoviča, Bernie Ecclestone in Flavio Briatore sta kupila klub Queens Park Rangers (QPR), letos pa je lastnike zamenjal tudi Manchester City FC. Zdajšnji lastnik Thaksin Shinawatra je klub prodal investicijski skupini Abu Dhabi United Group (ADUG), ki je za klub odštela 210 milijonov angleških funtov. Nekaj podobnega se dogaja tudi v Italiji, kjer je lastnik milanskega kluba AC Milan italijanski premier Silvio Berlusconi, FC Internazionale Milano (Inter) je v lasti italijanskega poslovneža Massima Morattija, družina Agnielli (Fiat) pa ima v lasti klub Juventus FC.

Tudi nogometni klubi investirajo. Nakupi igralcev so vse prej kot poceni tudi zaradi vse večje konkurence. Nekateri najbogatejši klubi so pripravljeni plačati ogromne vsote denarja za nogometaše, ki si jih želijo v svoji ekipi, in zdi se, da temu ni meje. Najbogatejši klubi med seboj celo tekmujejo. Oziroma tekmujejo

---

¹⁶ Revija Forbes je na lestvico najbogatejših klubov uvrstila 25 klubov iz šestih držav. Največ jih prihaja iz Anglije (10), iz Nemčije pet, Italije štiri, Španije tri, Francije dva in Škotske eden.

njihovi lastniki. Nedavni prestop brazilskega nogometaša Robinha iz Real Madrida FC v Manchester City FC ni pomenil zgolj, da je Manchester City premagal Chelsea, ampak so Arabci premagali Rusa. Še do nedavnega so namreč vsi verjeli, da je edini, ki je zmožen kupiti 24-letnega Brazilca zgolj Roman Abramovich. Zadnji dan angleškega prestopnega roka je Abu Dhabi United Group (ADUG) za Brazilca ponudil 40 milijonov evrov (Chelsea FC zgolj 32 milijonov evrov), kar je tudi rekordna prestopna vsota v otoškem nogometu (Delo 2008). Tudi nekateri drugi prestopi so se v zgodovino zapisali kot enormno visoki: Zinedine Zidane (iz Juventusa v Real Madrid za 73.500.000 evrov (2001/02)), Luis Figo (iz Barcelone v Real Madrid za 60.000.000 evrov (2000/01)), Hernan Crespo (iz Parme v Lazio Rim za 55.000.000 evrov (2000/01)), Gianluigi Buffon (iz Parme v Juventus za 54.100.000 evrov (2001/02)).

Prestopi nogometašev so predvsem marketinške poteze. So del posla. Povedano drugače: *"V nogometu ni več dovolj zabijati gole, treba je tudi prodajati drese"* (Mičić 2003). Eden takšnih prestopov je bil prestop Davida Beckhama iz tedaj verjetno najbogatejšega kluba na svetu Manchester Uniteda FC v Real Madrid CF za 41,3 milijona dolarjev. To je bil nakup nogometaša, za katerega se sploh ni vedelo, ali bo lahko igral v prvi postavi (glede na ekipo). Vendar pa je bil po priljubljenosti pred zvezdniki, kot so Michael Jordan, Tiger Woods in Ronaldo. Beckham jim ni pokril zgolj britanskega trga (tako kot Zidane francoskega, Raul španskega, Ronaldo brazilskega), ampak tudi vse bolj pomemben azijski trg. Da se v marketinškem pogledu tu vrti ogromno denarja, veliko pove postavka pogodbe: polovica vseh marketinških prihodkov v času, ko bo igral za klub, pripada klubu. Samo s prodajo dresov s številko 23 se je Realu vrnilo to, kar je odštél za nogometaša. S prodajo dresov RONALDA in Beckhama je Real Madrid CF v enem mesecu zaslužil več kot večina klubov v enem letu (Foer 2004, 35).

Bosmanovo pravilo je nogometnim klubom in njihovim lastnikom omogočilo tako rekoč "brezskrbno" nakupovanje nogometašev po vsem svetu. Ker pa se je trg

nogometne delovne sile sprostil in ker so se ukinile odškodnine za igralce (ko so pogodbe potekle) ter vedno večje konkurence in pripravljenosti klubov, da plačajo, so se zneski odškodnin za igralce, ki so še vedno vezani s pogodbo, dvignili v višave. Ni čudno, da smo danes priča prestopom, pri katerih se operira z milijoni.

Nogomet je seveda v prvi vrsti šport, vendar pa tudi velik posel, in tega se bržkone zavedajo tudi klubi. Ti so postali prave "firme". Nakupujejo igralce, investirajo v stadione, njihove delnice kotirajo na borzah (Manchester United FC, Chelsea FC, Leeds United FC in Liverpool FC), imajo lastne televizijske programe (Barca TV), svoje izdelke prodajajo po vsem svetu.

Tu so še sponzorji. Napis na dresu je vreden milijone. Na dresih nogometašev AC Milana je napis športne stavnice *Bwin.com*, na dresih Manchester Uniteda FC *AIG (American International Group)*, vodilne zavarovalniške agencije na svetu. Glavna sponzorja španskega velikana sta *Bwin.com* in *Addidas*, pri FC Bayern Munchen je to *T-Mobile*. Leta 2006 je Barcelona FC prekinila s klubsko politiko, da na dresu ne sme biti nobenih napisov, in podpisala petletni sporazum z Unicefom. Prvič v zgodovini (bila je med zadnjimi) se je zgodilo, da se je na njihovem dresu pojavil logotip kakšnega podjetja oziroma organizacije. In če večina klubov z napisi na dresih dobi denar (Chelsea FC npr. s petletno pogodbo s *Samsung Electronics* na sezono 18,7 milijonov dolarjev, Manchester United FC od *AIG* prejme okoli 20 milijonov), "Barca" pa v nasprotju s tem plačuje (Bell 2006). V naslednjih petih letih bo klub za pravico do uporabe logotipa Unicef vsako leto prispeval 0,7 % (okoli 2 milijona dolarjev) svojih prihodkov za pomoč otrokom po vsem svetu.

Zaradi tega ni naključje, da klubi v vedno večji meri vplivajo tudi na državne reprezentance. Denarni vložki, možnosti poškodbe nogometaša (kar je znova povezano z denarjem) so razlogi, da so vedno večkrat oni tisti, ki odločajo o nastopu nogometaša za reprezentanco ali ne. Za klub je nastop njihovega nogometaša v reprezentanci vsekakor veliko tveganje. To se je pokazalo tudi

na nedavnem olimpijskem nogometnem turnirju v Pekingu. Želje nogometašev so naenkrat trčile ob interese klubov. In teh je bilo letos vsekakor več kot kdaj koli prej. Kaka, Filippo Inzaghi in Daniele Boneri (vsi AC Milan), Ronaldinho in Lionel Messi (oba Barcelona FC), Gabriel Heinze, Julio Baptista in Robinho (oba Real Madrid FC) so le nekateri izmed nogometašev, ki so na glas izrazili svojo željo. A so klubi odločno rekli ne. Vmes je posegel celo predsednik FIFA, Sepp Blatter.

Po eni strani je odziv klubov pričakovan. Od njih se zahteva, da igrajo vedno več tekem, na pomembnih tekmah lahko ostanejo tudi brez ključnih igralcev, poleg tega pa ne igrajo le v državnem prvenstvu, ampak tudi v mednarodnih klubskih tekmovanjih. Nogometaši pa morajo biti svojim reprezentancam na voljo za vse kvalifikacije, prijateljske tekme in seveda za velika tekmovanja (evropska, svetovna prvenstva), ki imajo vedno več tekem. Do sedaj za olimpijske igre v nogometu preprosto ni bilo prostora.

Predsednik FIFA Sepp Blatter je klubom dal jasno vedeti, da je to s kakšno reprezentanco bodo države nastopile na Olimpijskih igrah, izbira nacionalnih zvez, in na njihovo odločitev klubi nimajo nikakršne pravice vplivati. O tem odločajo zveze, nogometaši sami in ne klubi, v katerih ti nastopajo. Pravzaprav je za klube obveznost pustiti proste roke vsem nogometašem, ki so mlajši od 23 let (24ur 2008).

To je bilo v tej zadevi tudi stališče krovne nogometne institucije. Zaradi pravila 23 let sta bila na udaru nemška prvoligaša Werder Bremen in FC Schalke 04, ki nista želela ostati brez "uslug" Brazilcev Diega (23 let) in Rafinha (22 let) (Caroe 2008). FC Barcelona pa se je v primeru Messi sklicevala na to, da jo v tej odločitvi podpira španska zveza.

Veliko prahu pa še vedno dviga spoznanje, da se je moral tudi nogomet ukloniti zakonom Evropske unije. Znova so se pri FIFA in UEFA pojavile težnje po tem,

da bi se nogomet izvzel iz zakonov Evropske unije. Po njunem je nogomet primer zase in ne sodi pod okrilje teh zakonov.

Odločitev sodišča je prisilila vodilne v organizaciji evropskega nogometa k razmišljanju o preoblikovanju prestopnih pravil. V Angliji so npr. uvedli pravilo, da je klub upravičen do odškodnine za prestop igralca, mlajšega od 24 let tudi takrat, ko mu poteče pogodba. S tem so ohranili spodbudo za klube, da se jim je splačalo vlagati v razvoj igralca (treningi) in odstranili morebitno tveganje izgube igralca. To pravilo velja tudi v Franciji in Španiji kljub temu, da je v nasprotju z zakonom Evropske unije. Tako kot v Angliji so s tem skušali vzpodbuditi klube, da še naprej vlagajo v razvoj mladih, talentiranih igralcev. Bolj opazen je tisti del odločitve sodišča, ki se nanaša na prost pretok igralcev med državami, članicami Evropske unije. V Španiji je postal velik problem število tujih igralcev, ki so prišli v njihovo ligo (Antonioni in Cubbin 2000, 170). Kljub temu pa za to ne gre kriviti t. i. Bosmanovega pravila, saj gre v večini primerov za igralce, ki so prišli iz Južne Amerike in vzhodne Evrope, ki pa jih rzsodba Evropskega sodišča pravde ne zadeva.

Na splošno se je v zadnjem obdobju v evropskem nogometu pokazal problem velikega števila tujih igralcev. Vse več klubov je, ki imajo v svojih vrstah izjemno malo domačih igralcev, vse večkrat na nekaterih prvenstvenih ali kakšnih drugih klubi nimajo niti enega domačega igralca. Klubi na ta način izgubljajo svojo nacionalno noto, mladi igralci (domači) veliko teže pridejo v ospredje, saj jih izpodrivajo nogometaši iz drugih držav, ki so velikokrat (vsaj na začetku kariere) tudi cenejši.

Izgubljajo pa tudi reprezentance. Res je, da lahko raznolikost slogov igranja, ki ga tujci prinesejo v državo, veliko doprinese k boljšemu rezultatu, a po drugi strani se veliko reprezentanc sooča z dejstvom, da v državo ne prihajajo dovolj raznoliki igralci (napadalci, obrambni igralci, vratarji) oziroma, da domači igralci na nekaterih položajih ne pridejo do izraza ne doma, ne v tujini. Nekatero reprezentance imajo problem tudi z dejstvom, da njihovi reprezentanti večino

tekem sploh ne igrajo, ampak so zgolj rezerva, včasih pa še to ne. Možnost, da tujci v neki državi uspejo, je po drugi strani tudi razlog, da imajo domači igralci manj možnosti za uspeh v svoji domovini.

Vse več je tistih, ki zagovarjajo stališče, da bi se število tujih nogometašev moralo omejiti. Med njimi so Franz Beckenbauer, Sepp Blatter, Michel Platini in mnogi drugi. Blatter je npr. opozoril na dejstvo, da je UEFA Liga prvakov velika tovarna denarja in da ima od tega 80 % zgolj 32 klubov ter da nikakor ni dobro, da imamo v četrtfinalu štiri angleške klube, v polfinalu tri in v finalu dva, kar se je zgodilo v zadnji sezoni. Njegov predlog je 6+5, kar pa ni omejitev števila tujcev v klubu, pač pa zgolj v prvi enajsterici, to pa naj ne bi kršilo zakonov Evropske unije. Proti temu sta tako Unija kot UEFA (Zupan 2008).

FIFO pa moti tudi dejstvo, da je v evropskih klubih vedno več igralcev, ki so kasneje pridobili pravico nastopa za svoje nove države (naturalizirani igralci). Zdaj velja pravilo, da lahko igralec po dveh letih v novi državi dobi državljanstvo in s tem tudi pravico do igranja za novo reprezentanco. FIFA zdaj predlaga podaljšanje tega obdobja na pet let. Torej šele po petih letih pridobitve državljanstva bi lahko nogometaš postal tudi kandidat za reprezentanco (Zupan 2008).

Ne glede na to, kaj se bo v prihodnosti zgodilo, pa bo nekaj ostalo tako, kot je. Nogomet je in bo najbolj popularen šport na Zemlji, vsaj kar se tiče Evrope, Srednje Amerike in Afrike. Tem se bo slej ko prej pridružila tudi Azija. Prav tako morebitne spremembe ne bodo mogle spremeniti dejstva, da je nogomet eden najbolj dobičkonosnih poslov. Lahko pa se spremeni zavedanje odgovornih o športu, predvsem nogometu. Nenazadnje gre za panogo, ki pomembno vpliva tudi na družbeno področje, in takšnih potez, kakršna je bila FC Barcelone in Unicefa, če ne drugega, je bila vsaj dobronamerna, bi lahko bilo veliko več.

7 LITERATURA

Antonioni, Peter in John Cubbin. 2000. The Bosman Ruling and the Emergence of a Single Market in Soccer Talet. *European Journal of Law and Economics* 9 (2): 157–173. Dostopno prek: <http://www.city.ac.uk/economics/discussionpapers/Pre-2003/bosman.pdf> (30. junij 2007).

Bell, Jack. 2006. Barcelona's New Uniforms Have a Logo and a Message. *The New York Times*, 13. september. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2006/09/13/sports/soccer/13soccer.html?_r=1&ex=1158292800&en=8a4ddcb7d659cea1&ei=5087%0A&oref=slogin (13. september 2008).

Ben-Porat, Guy in Adam Ben-Porat. 2004. (Un)Bounded Soccer. *International Review for the Sociology of Sport* 39 (4): 421–436.

Blanplain, Roger. 2003. *The Legal Status of Sportsmen and Sportswomen under International, European and Belgian National and Regional Law*. The Hague. The Netherlands: Kluwer Law International.

Blatter: 'Dovolite nogometšem na OI'. 2008. Dostopno prek: <http://24ur.com/sport/nogomet/blatter-dovolite-nogometasem-na-oi.html> (10. september 2008).

Caroe, Charlie. 2008. Fifa's Sepp Blatter warns clubs over Olympic call-ups. *Telegraph*, 23. julij. Dostopno prek: <http://www.telegraph.co.uk/sport/othersports/olympics/2448981/Fifa's-Sepp-Blatter-warns-clubs-over-Olympic-call-ups.html> (14. september 2008).

Court of Justice. 1995. *Case C–415/93. Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL and Others v Jean-Marc Bosman and Others*, 15. december. Dostopno prek: <http://www.ena.lu?lang=2&doc=6458> (3. avgust 2007).

Dabscheck, Braham. 2003. International Unionism's Competitive Edge. FIFPro and the European Treaty. *Relations Industrielles* 58 (1): 85–108.

Delo. 2008. Man City za Robinha ponudil več kot Chelsea, (2. september). Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/66509> (14. september 2008).

Ericson, Thomas. 2000. The Bosman Case: Effects of the Abolition of the Transfer Fee. *Journal of Sports Economics* 1 (3): 203–218.

Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah. 1994. 11. maj. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=108> (10. september 2007).

Evropsko sodišče. 1995. *Zadeva C-415/93. Postopek med Belgijsko nogometno zvezo in drugimi ter Jean-Marcom Bosmanom in drugimi*, 15. december. Dostopno prek: <http://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-SL-ARRET-C-0415-1993-200406769-05N00.html> (3. avgust 2007).

Foer, Franklin. 2004. Soccer vs. McWorld. *Foreign Policy* 140: 32–40.

Forbes. 2008. Soccer Team Valuations, (30. april). Dostopno prek: http://www.forbes.com/lists/2008/34/biz_soccer08_Soccer-Team-Valuations_Rank.html (14. september 2008).

G-14 European Football Clubs Grouping. Dostopno prek: <http://www.hypnotized.org/clients/G14/MAIN.swf> (15. januar 2008).

Gardiner, Simon in Roger Welch. 2000. "Show Me the Money": Regulation of the Migration of Professional Sportsmen in Post-Bosman Europe. V *Professional Sport in the EU: Regulation and Re-regulation*, ur. Andrew Caiger in Simon Gardiner, 107–126. The Hague. T.M.C. Asser Press.

Horne, John in Wolfram Manzenreiter. 2004. Accounting for mega events. Forecast and Actual Impacts of the 2002 Football World Cup Finals on the Host Countries Japan/Korea. *International Review for the Sociology of Sport* 39 (2): 187–203.

Ilešič, Marko. 1997. Pravo Evropske skupnosti in položaj poklicnih športnikov – analiza primera "Bosman". *Pravna praksa, časopis za pravna vprašanja* 16 (13): I–XII.

King, Anthony. 2004. The New Symbols of European Football. *International Review for the Sociology of Sport* 39 (3): 323–336.

Liga de Futbol Profesional. Dostopno prek: <http://www.lfp.es/> (18. junij 2007).

Lowrey, James, Sam Neatrou in John Williams. 2002. *Fact Sheet 16: The Bosman Ruling, Football Transfers and Foreign Footballers*. Sir Norman Chester Centre for Football Research. University of Leicester. Dostopno prek: <http://www.le.ac.uk/so/css/resources/factsheets/fs16.html> (30. maj 2007).

Macdonald, Roger Kenneth. 1977. *Soccer: a pictorial history*. Glasgow, London: Collins.

Magee, Jonathan. 2006. When is a contract more than a contract? Professional football contracts and the pendulum of power. *Entertainment and Sports Law Journal* 4 (2). Dostopno prek: <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/eslj/issues/volume4/number2/magee/magee.pdf> (21. avgust 2008).

Magee, Jonathan in John Sugden. 2002. The World at their Feet. Professional Football and International Labour Migration. *Journal of Sport and Social Issues* 26 (4): 421–437.

McArdle, David. 2000. They're Playing R. Song. Football and the European Union after Bosman. *Football Studies* 3 (2): 42–66.

Mičić, Aleksandar. 2003. Fuzbalske zvezde: Madridski Real včasih ne zabija golov, vedno pa prodaja drese. *Mladina*, 45. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tednik/200345/clanek/nar--sport-aleksandar_micic/ (9. september 2008).

Milanovic, Branko. 2005. Globalization and goals: does soccer show the way? *Review of International Political Economy* 12 (5): 829–850.

Moorhouse, H.F. 1999. The Economic Effects of the Traditional Transfer System in European Professional Football. *Football Studies* 2 (1): 90–105.

Morris, P. E., S. Morrow in P. M. Spink. 1996. EC Law and Professional Football: Bosman and Its Implications. *The Modern Law Review* 59 (6): 893–902.

Pearson, Geoff. 2008. *The Bosman Case, EU Law and the Football Transfer System*. University of Liverpool FIG Factsheet. Dostopno prek: www.liv.ac.uk/footballindustry/bosman.html (10. september 2008).

Plesec, Matjaž in Mojca Doupona Topič. 2002. *Nogomet in družba: preporod nogometa v Sloveniji*. Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.

Roche foucauld, Estelle de La. 2002. *Collection of sports-related case-law*. Sport and Law Commission. Dostopno prek: www.olympic.org/common/asp/download_report.asp?file=en_report_264.pdf&id=264 (11. junij 2008).

Roderick, Martin. 2006. A very precarious profession: Uncertainty in the working lives of professional footballers. *Work employment and society* 20 (2): 245–265.

Rowe, David. 2003. Sport and the Repudiation of the Global. *International Review for the Sociology of Sport* 38 (3): 281–294.

Since 1888. Dostopno prek: <http://allfootballers.com/> (5. maj 2007).

Soederman, Sten in Harald Dolles. 2005. Globalization of Sports – The Case of Professional Football and its International Management Challenges. *2nd Annual JIBS/AIB Paper Development Workshop. Business Dynamics and Strategy*. Quebec City, Canada. Dostopno prek: [http://www.fek.su.se /inst/faculty/ Publications/1685.pdf](http://www.fek.su.se/instit/faculty/Publications/1685.pdf) (5. marec 2006).

Taylor, Matthew. 2007. *Football, Migration and Globalization: The Perspective of History*. School of Social, Historical and Literary studies. University of Portsmouth. Dostopno prek: [http://www.idrottsforum.org/ articles/ taylor/ taylor 070314.html](http://www.idrottsforum.org/articles/taylor/taylor070314.html) (26. julij 2008).

The Fédération Internationale de Football Association (FIFA). Dostopno prek: <http://www.fifa.com> (18. junij 2007).

The Football Association (FA). Dostopno prek: <http://www.thefa.com> (18. julij 2007).

Union of European Football Associations. Dostopno prek: <http://www.uefa.com> (17. junij 2007).

Vasle, Juan. 2002. *Fuzbal, tango in polka: Resnične nogometne zgodbe iz Južne Amerike in Slovenije*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Vieweg, Klaus. 2000. The Legal Autonomy of Sport Organisations and the Restrictions of European Law. V *Professional Sport in the EU: Regulation and Re-regulation*, ur. Andrew Caiger in Simon Gardiner, 83–106. The Hague: T.M.C. Asser Press.

Zupan, Tine. 2008. Kaj prinaša pet plus šest? *Zurnal24.si*, 9. maj. Dostopno prek: <http://217.72.81.236/cms/sport/nogomet/index.html?id=47285> (14. september 2008).

8 PRILOGE

PRILOGA A: Število uvrstitev posameznih klubov v redni del UEFA Lige prvakov od sezone 1955/56 do sezone 2008/09

Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov (1955/56 - 2008/09)							
	Klub	Država	Št. uvrstitev		Klub	Država	Št. uvrstitev
1	Real Madrid CF	Španija	37	155	FC Aris Bennevoie	Luksemburg	2
2	SL Benfica	Portugalska	26	156	FK Vojvodina	Srbija	2
3	FC Dynamo Kyiv	Ukrajina	25	157	KR Reykjavik	Islandija	2
4	FC Bayern München	Nemčija	25	158	FC Torpedo Moskva	Rusija	2
5	PSV Eindhoven	Nizozemska	23	159	FK Sarajevo	BiH	2
6	AC Milan	Italija	23	160	PFC Botev Plovdiv	Bolgarija	2
7	Juventus FC	Italija	23	161	FC Reipas	Finska	2
8	RSC Anderlecht	Belgija	22	162	FC Carl Zeiss Jena	Nemčija	2
9	AFC Ajax	Nizozemska	22	163	FC UTA Arad	Romunija	2
10	Rangers FC	Škotska	21	164	Everton FC	Anglija	2
11	Liverpool FC	Anglija	21	165	Cork Hibernias FC	Irska	2
12	Celtic FC	Škotska	21	166	FC Arges Pitesti	Romunija	2
13	Olympiacos CFP	Grčija	21	167	Derby County FC	Anglija	2
14	FC Porto	Portugalska	21	168	KS Stal Mielec	Poljska	2
15	Manchester United FC	Anglija	20	169	Åtvidabergs FF	Švedska	2
16	PFC CSKA Sofia	Bolgarija	19	170	Crusaders FC	Severna Irska	2
17	FC Barcelona	Španija	19	171	Bohemian FC	Irska	2
18	Panathinaikos FC	Grčija	19	172	PAOK FC	Grčija	2
19	Galatasaray SK	Turčija	18	173	Halmstads BK	Švedska	2
20	Rosenborg BK	Norveška	18	174	FC Progres Niederrhein	Luksemburg	2
21	AC Sparta Praha	Češka	17	175	KS Vllaznia	Albanija	2
22	Fenerbahçe SK	Turčija	16	176	KSK Beveren	Belgija	2
23	FK Crvena Zvezda	Srbija	15	177	IK Start	Norveška	2
24	FC Steaua Bucuresti	Romunija	15	178	FC Oulu	Finska	2
25	AS Jeunesse Esch	Luksemburg	15	179	Aston Villa FC	Anglija	2
26	FK Austria Wien	Avstrija	15	180	Athlone Town AFC	Irska	2
27	FC Internazionale Milano	Italija	15	181	FC Dinamo Minsk	Belorusija	2
28	AC Omonia	Ciper	15	182	FC Dnipro Dnipropetrovsk	Ukrajina	2
29	Linfield FC	Severna Irska	14	183	Lyngby FC	Danska	2
30	Sporting Clube the Portugal	Portugalska	13	184	FC Zenit St. Petersburg	Rusija	2
31	FC Dinamo Bucuresti	Romunija	13	185	Rabat Ajax FC	Malta	2
32	FC Spartak Moskva	Rusija	13	186	SSC Napoli (Soccer)	Italija	2
33	Arsenal FC	Anglija	13	187	Neuchâtel Xamax FC	Švica	2
34	SK Rapid Wien	Avstrija	12	188	Portadown FC	Severna Irska	2
35	IFK Göteborg	Švedska	12	189	1. FC Kaiserslautern	Nemčija	2
36	Besiktas JK	Turčija	12	190	Skonto FC	Latvija	2
37	Feyenoord Rotterdam	Nizozemska	12	191	Maccabi M. Tel-Aviv FC	Izrael	2
38	AEK Athens FC	Grčija	11	192	AIK Solna	Švedska	2
39	Club Brugge KV	Belgija	11	193	FC København	Danska	2
40	Grasshopper - Club	Švica	10	194	AaB Aalborg BK	Danska	2
41	FK Marila Pribram (Dukla)	Češka	10	195	AJ Auxerre	Francija	2
42	Ujpest FC	Madžarska	10	196	Newcastle United FC	Anglija	2
43	Gornik Zabrze	Poljska	10	197	RC Lens	Francija	2
44	Malmö FF	Švedska	10	198	Boavista FC	Portugalska	2
45	Olympique de Marseille	Francija	10	199	Villarreal CF	Španija	2
46	Berliner FC Dynamo	Nemčija	10	200	SC Rot-Wetss Essen	Nemčija	1
47	BV Borussia Dortmund	Nemčija	9	201	Gwardia Warszawa	Poljska	1
48	Budapest Honvéd FC	Madžarska	9	202	1. FC Saarbrücken	Nemčija	1
49	AS Monaco FC	Francija	9	203	Rapid JC	Nizozemska	1
50	PFC Levski Sofia	Bolgarija	9	204	Royal Antwerp FC	Belgija	1
51	FC Basel 1893	Švica	9	205	HPS Helsinki	Finska	1
52	HJK Helsinki	Finska	9	206	B 1909 Odense	Danska	1
53	Lyon Olympique Lyonnais	Francija	9	207	Sparta Rotterdam	Nizozemska	1

54	FK Partizan	Srbija	8	208	Eintracht Frankfurt	Nemčija	1
55	Werder Bremen	Nemčija	8	209	Inter Bratislava	Slovaška	1
56	Royal Standard de Liege	Belgija	7	210	Fredrikstad FK	Norveška	1
57	Club Atletico de Madrid	Španija	7	211	IFK Malmö	Švedska	1
58	FC Zürich	Švica	7	212	SK Hradec Králové	Češka	1
59	Ferencvárosi TC	Madžarska	7	213	Burnley FC	Anglija	1
60	FC Nantes-Atlantique	Francija	7	214	B 1913 Odense	Danska	1
61	Glentoran FC	Severna Irska	7	215	Tottenham Hotspur FC	Anglija	1
62	Valur Reykjavik	Islandija	7	216	Dundee FC	Škotska	1
63	AS Saint-Etienne	Francija	7	217	KS Polonia Bytom	Poljska	1
64	FC Wacker Tirol	Avstrija	7	218	Ipswich Town FC	Anglija	1
65	1. FC Dynamo Dresden	Nemčija	7	219	FC Spartak Plovdiv	Bolgarija	1
66	Valencia CF	Španija	7	220	FC Amsterdam	Nizozemska	1
67	IA Akraness	Islandija	7	221	FC La Chaux-de-Fonds	Švica	1
68	Viking (Stavanger) FK	Norveška	7	222	Kilmarnock FC	Škotska	1
69	AS Roma	Italija	7	223	SK Admira Wacker Wien	Avstrija	1
70	Chelsea FC	Anglija	7	224	TSV 1860 München	Nemčija	1
71	Hibernians FC	Malta	6	225	FC Petrolul Ploiesti	Romunija	1
72	Hamburger SV	Nemčija	6	226	TSV Eintracht Braunschweig	Nemčija	1
73	Dundalk FC	Irska	6	227	Skeid FK	Norveška	1
74	Floriana FC	Malta	6	228	Chemnitzer FC	Nemčija	1
75	Trabzonspor	Turčija	6	229	AFC Rapid Bucuresti	Romunija	1
76	FC Girondins de Bordeaux	Francija	6	230	AEL Limassol FC	Ciper	1
77	Bayer 04 Leverkusen	Nemčija	6	231	Manchester City FC	Anglija	1
78	ŠK Slovan Bratislava	Slovaška	5	232	Akademisk Boldklub (AB)	Danska	1
79	BSC Young Boys	Švica	5	233	Enosis Pezoporikou Amol FC	Ciper	1
80	Vasas SC	Madžarska	5	234	Cagliari Calcio	Italija	1
81	KF Tirana	Albanija	5	235	KPV Kokkola	Finska	1
82	KS Dinamo Tirana	Albanija	5	236	Stromsgodset IF	Norveška	1
83	FC Spartak Trnava	Slovaška	5	237	NK Željezničar	BiH	1
84	Waterford United FC	Irska	5	238	FC Zorya Luhansk	Ukrajina	1
85	KS Ruch Chorzow	Poljska	5	239	FC Linz (VÖEST Linz)	Avstrija	1
86	VfL Borussia Mönchengladbach	Nemčija	5	240	Coleraine FC	Severna Irska	1
87	PFC CSKA Moskva	Rusija	5	241	FC Ararat Yerevan	Armenija	1
88	HNK Hajduk Split	Hrvaška	5	242	FC Molenbeek Brussels Strombeek	Belgija	1
89	APOEL FC	Ciper	5	243	Koge BK	Danska	1
90	FC Lahti	Finska	5	244	Torino FC	Italija	1
91	Lech Poznan	Poljska	5	245	Sligo Rovers FC	Irska	1
92	PSG Paris Saint-Germain FC	Francija	5	246	Slask Wroclaw	Poljska	1
93	Brøndby IF	Danska	5	247	Wisla Krakow	Poljska	1
94	S.S. Lazio	Italija	5	248	1. FC Brno	Češka	1
95	FC Shakhtar Donetsk	Ukrajina	5	249	FC Differdange 03	Luksemburg	1
96	RC Deportivo La Coruna	Španija	5	250	RC Strasbourg	Francija	1
97	Servette FC	Švica	4	251	FC Dinamo Tbilisi	Gruzija	1
98	AGF Århus	Danska	4	252	Limerick FC	Irska	1
99	Standard de Reims Champagne	Francija	4	253	Szombierki Bytom	Poljska	1
100	AC Fiorentina	Italija	4	254	IBV Vestmannaeyjar	Islandija	1
101	IFK Norrköping	Švedska	4	255	AZ Alkmaar	Nizozemska	1
102	Athletic Club Bilbao	Španija	4	256	Dundee United FC	Škotska	1
103	FC Schalke 04	Nemčija	4	257	CU Bohemians Praha	Češka	1
104	FC Victoria 91	Nemčija	4	258	Tampere United	Finska	1
105	FC Avenir Beggen	Luksemburg	4	259	KS Elbasan	Albanija	1
106	Östers IF	Švedska	4	260	Hellas-Verona FC	Italija	1
107	Leeds United AFC	Anglija	4	261	FC Karvina	Češka	1
108	KF Partizani	Albanija	4	262	FC Beroe 2000 Kazanlak	Bolgarija	1
109	Sliema Wanderers FC	Malta	4	263	Örgryte IS	Švedska	1
110	Vejle BK (VB)	Danska	4	264	FK Vardar	Makedonija	1
111	Fram Reykjavik	Islandija	4	265	Larissa FC	Grčija	1
112	Valletta FC	Malta	4	266	Moss FK	Norveška	1
113	FC Universitatea Craiova	Romunija	4	267	Pezoporikos Lamaca FC	Ciper	1
114	Lillestrom SK	Norveška	4	268	CA Spora Luxembourg	Luksemburg	1
115	NK Dinamo Zagreb	Hrvaška	4	269	FC Luzern	Švica	1
116	Hamrun Spartans FC	Malta	4	270	KV Mechelen	Belgija	1
117	VfB Stuttgart	Nemčija	4	271	KA Akureyri	Islandija	1
118	Shamrock Rovers FC	Irska	4	272	Staint Patrick's Athletic FC	Irska	1

119	MTK Budapest	Madžarska	3	273	FC Etar Veliko Tarnovo	Bolgarija	1
120	FC Wismut Aue	Nemčija	3	274	Zagłębie Lubin	Poljska	1
121	FC Haka	Finska	3	275	FC Hansa Rostock	Nemčija	1
122	Esbjerg fB (Efb)	Danska	3	276	Apollon Limassol FC	Ciper	1
123	Győri ETO FC	Madžarska	3	277	KS Flamurtari	Albanija	1
124	Vålerenga IF	Norveška	3	278	UC Sampdoria	Italija	1
125	KuPS Kuopio	Finska	3	279	FC Žalgiris Vilnius	Litva	1
126	Olympiakos Nicosia FC	Ciper	3	280	NK Olimpija Ljubljana	Slovenija	1
127	Hvidovre IF	Danska	3	281	FC Sion	Švica	1
128	KB Københavns Boldklub	Danska	3	282	SC Tavriya Simferopol	Ukrajina	1
129	Legia Warszawa	Poljska	3	283	FC Aarau	Švica	1
130	B 1903 København	Danska	3	284	Beitar Jerusalem FC	Israel	1
131	Keflavík	Islandija	3	285	Cork City FC	Irska	1
132	1. FC Magdeburg	Nemčija	3	286	FC Salzburg	Avstrija	1
133	FC TPS Turku	Finska	3	287	Blackburn Rovers FC	Anglija	1
134	FC Baník Ostrava	Češka	3	288	Parma FC	Italija	1
135	Nottingham Forest FC	Anglija	3	289	MFK Košice	Slovaška	1
136	Odense BK (OB)	Danska	3	290	K. Lierse SK	Belgija	1
137	Aberdeen FC	Škotska	3	291	NK Maribor	Slovenija	1
138	Widzew Łódź	Poljska	3	292	Molde FK	Norveška	1
139	Real Sociedad de Fútbol	Španija	3	293	Willem II	Nizozemska	1
140	Vikingur Reykjavík	Islandija	3	294	Hertha BSC Berlin	Nemčija	1
141	US Luxembourg	Luksemburg	3	295	SC Heerenveen	Nizozemska	1
142	SK Sturm Graz	Avstrija	3	296	Helsingborgs IF	Švedska	1
143	FC Lokomotiv Moskva	Rusija	3	297	RCD Mallorca	Španija	1
144	LOSC Lille Métropole	Francija	3	298	KRC Genk	Belgija	1
145	Djurgårdens IF FF	Švedska	2	299	M. Haifa Maccabi Haifa FC	Izrael	1
146	OGC Nice	Francija	2	300	RC Celta de Vigo	Španija	1
147	Sevilla FC	Španija	2	301	FC Thun	Švica	1
148	Wiener SC (Wien)	Avstrija	2	302	Udinese Calcio	Italija	1
149	Wolverhampton Wanderers FC	Anglija	2	303	Real Betis Balompie	Španija	1
150	1. FC Nürnberg	Nemčija	2	304	FC Artmedia Bratislava	Slovaška	1
151	FC Lyn Oslo	Norveška	2	305	SK Slavia Praha	Češka	1
152	1. FC Köln	Nemčija	2	306	Anorthosis Famagusta FC	Ciper	1
153	PFC Lokomotiv Sofia	Bolgarija	2	307	FC BATE Borisov	Belorusija	1
154	Derry City FC	Severna Irska	2	308	CFR Cluj	Romunija	1

PRILOGA B: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov v sezonah 1991/92, 1992/93, 1993/94, 1994/95, 1995/96

Sezone 1991/92, 1992/93, 1993/94, 1994/95, 1995/96							
	Klub	Država	št. uvrstitev		Klub	Država	št. uvrstitev
1	Rangers FC	Škotska	4	44	Floriana FC	Malta	1
2	FC Barcelona	Španija	4	45	FC Bayern München	Nemčija	1
3	RSC Anderlecht	Belgija	3	46	Leeds United AFC	Anglija	1
4	AC Milan	Italija	3	47	Legia Warszawa	Poljska	1
5	FC Steaua Bucuresti	Romunija	3	48	PFC CSKA Moskva	Rusija	1
6	IFK Göteborg	Švedska	3	49	Arsenal FC	Anglija	1
7	FK Austria Wien	Avstrija	3	50	HNK Hajduk Split	Hrvaška	1
8	FC Dynamo Kyiv	Ukrajina	3	51	IA Akraness	Islandija	1
9	AEK Athens FC	Grčija	3	52	Fram Reykjavik	Islandija	1
10	Rosenborg BK	Norveška	3	53	Club Brugge KV	Belgija	1
11	FC Spartak Moskva	Rusija	3	54	Viking (Stavanger) FK	Norveška	1
12	FC Porto	Portugalska	3	55	APOEL FC	Ciper	1
13	PSV Eindhoven	Nizozemska	2	56	FC Universitatea Craiova	Romunija	1
14	Manchester United FC (Man Utd)	Anglija	2	57	NK Dinamo Zagreb	Hrvaška	1
15	Grasshopper – Club	Švica	2	58	Vikingur Reykjavik	Islandija	1
16	Budapest Honvéd FC	Madžarska	2	59	FC Lahti	Finska	1
17	AFC Ajax	Nizozemska	2	60	Hamrun Spartans FC	Malta	1
18	Besiktas JK	Turčija	2	61	FC Dinamo Minsk	Belorusija	1
19	Panathinaikos FC	Grčija	2	62	VfB Stuttgart	Nemčija	1
20	SL Benfica	Portugalska	2	63	Lyngby FC	Danska	1
21	Galatasaray SK	Turčija	2	64	PSG Paris Saint-Germain FC	Francija	1
22	Ferencvárosi TC	Madžarska	2	65	Brøndby IF	Danska	1
23	AC Sparta Praha	Češka	2	66	Portadown FC	Severna Irska	1
24	Olympique de Marseille	Francija	2	67	1. FC Kaiserslautern	Nemčija	1
25	HJK Helsinki	Finska	2	68	FC Etar Veliko Tarnovo	Bolgarija	1
26	Lech Poznan	Poljska	2	69	Zagłębie Lubin	Poljska	1
27	US Luxembourg	Luksemburg	2	70	FC Hansa Rostock	Nemčija	1
28	Skonto FC	Latvija	2	71	Apollon Limassol FC	Ciper	1
29	Real Madrid CF	Španija	1	72	KS Flamurtari	Albanija	1
30	BV Borussia Dortmund	Nemčija	1	73	UC Sampdoria	Italija	1
31	PFC CSKA Sofia	Bolgarija	1	74	FC Žalgiris Vilnius	Litva	1
32	FC Dinamo Bucuresti	Romunija	1	75	NK Olimpija Ljubljana	Slovenija	1
33	ŠK Slovan Bratislava	Slovaška	1	76	FC Sion	Švica	1
34	FK Crvena Zvezda	Srbija	1	77	SC Tavriya Simferopol	Ukrajina	1
35	Feyenoord Rotterdam	Nizozemska	1	78	Maccabi M. Tel-Aviv FC	Izrael	1
36	Juventus FC	Italija	1	79	FC Aarau	Švica	1
37	AS Monaco FC	Francija	1	80	AIK Solna	Švedska	1
38	Werder Bremen	Nemčija	1	81	Beitar Jerusalem FC	Israel	1
39	PFC Levski Sofia	Bolgarija	1	82	Cork City FC	Irska	1
40	Linfield FC	Severna Irska	1	83	FC København	Danska	1
41	FC Nantes-Atlantique	Francija	1	84	FC Salzburg	Avstrija	1
42	Glentoran FC	Severna Irska	1	85	AaB Aalborg BK	Danska	1
43	Dundalk FC	Irska	1	86	Blackburn Rovers FC	Anglija	1
					Število klubov v sezoni		128
					Število klubov 1. v UEFA Ligi prvakov		21

PRILOGA C: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov v sezonah 1996/97, 1997/98, 1998/99, 1999/00, 2000/01

Sezone 1996/97, 1997/98, 1998/99, 1999/00, 2000/01							
	Klub	Država	št. uvrstitev		Klub	Država	št. uvrstitev
1	Manchester United FC	Anglija	5	34	AC Fiorentina	Italija	1
2	Rosenborg BK	Norveška	5	35	Athletic Club Bilbao	Španija	1
3	Real Madrid CF	Španija	4	36	FC Steaua Bucuresti	Romunija	1
4	PSV Eindhoven	Nizozemska	4	37	Club Atletico de Madrid	Španija	1
5	FC Barcelona	Španija	4	38	Fenerbahçe SK	Turčija	1
6	Juventus FC	Italija	4	39	Hamburger SV	Nemčija	1
7	Galatasaray SK	Turčija	4	40	SL Benfica	Portugalska	1
8	Olympiacos CFP	Grčija	4	41	FC Internazionale Milano	Italija	1
9	FC Dynamo Kyiv	Ukrajina	4	42	Leeds United AFC	Anglija	1
10	FC Bayern München	Nemčija	4	43	Olympique de Marseille	Francija	1
11	FC Porto	Portugalska	4	44	HJK Helsinki	Finska	1
12	AC Milan	Italija	3	45	Widzew Lodz	Poljska	1
13	BV Borussia Dortmund	Nemčija	3	46	FC Girondins de Bordeaux	Francija	1
14	Rangers FC	Škotska	3	47	Brøndby IF	Danska	1
15	AC Sparta Praha	Češka	3	48	1. FC Kaiserslautern	Nemčija	1
16	FC Spartak Moskva	Rusija	3	49	AIK Solna	Švedska	1
17	Arsenal FC	Anglija	3	50	AJ Auxerre	Francija	1
18	Bayer 04 Leverkusen	Nemčija	3	51	Parma FC	Italija	1
19	SK Sturm Graz	Avstrija	3	52	MFK Košice	Slovaška	1
20	Sporting Clube the Portugal	Portugalska	2	53	Newcastle United FC	Anglija	1
21	AFC Ajax	Nizozemska	2	54	K. Lierse SK	Belgija	1
22	IFK Göteborg	Švedska	2	55	RC Lens	Francija	1
23	Besiktas JK	Turčija	2	56	NK Maribor	Slovenija	1
24	Panathinaikos FC	Grčija	2	57	Boavista FC	Portugalska	1
25	Feyenoord Rotterdam	Nizozemska	2	58	Molde FK	Norveška	1
26	AS Monaco FC	Francija	2	59	Willem II	Nizozemska	1
27	Valencia CF	Španija	2	60	Chelsea FC	Anglija	1
28	NK Dinamo Zagreb	Hrvaška	2	61	Hertha BSC Berlin	Nemčija	1
29	PSG Paris Saint-Germain FC	Francija	2	62	FC Shakhtar Donetsk	Ukrajina	1
30	S.S. Lazio	Italija	2	63	Lyon Olympique Lyonnais	Francija	1
31	RSC Anderlecht	Belgija	1	64	SC Heerenveen	Nizozemska	1
32	SK Rapid Wien	Avstrija	1	65	RC Deportivo La Coruna	Španija	1
33	Grasshopper – Club	Švica	1	66	Helsingborgs IF	Švedska	1
					Število klubov v sezoni		128
					Število klubov 1. v UEFA Ligi prvakov		20

PRILOGA Č: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov v sezonah 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06

Sezone 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06							
	Klub	Država	št. uvrstitev		Klub	Država	št. uvrstitev
1	Real Madrid CF	Španija	5	34	Werder Bremen	Nemčija	2
2	PSV Eindhoven	Nizozemska	5	35	AEK Athens FC	Grčija	2
3	Manchester United FC (Man Utd)	Anglija	5	36	FC Spartak Moskva	Rusija	2
4	Juventus FC	Italija	5	37	Valencia CF	Španija	2
5	Olympiacos CFP	Grčija	5	38	S.S. Lazio	Italija	2
6	FC Bayern München	Nemčija	5	39	LOSC Lille Metropole	Francija	2
7	Arsenal FC	Anglija	5	40	FK Partizan	Srbija	1
8	Lyon Olympique Lyonnais	Francija	5	41	SK Rapid Wien	Avstrija	1
9	RSC Anderlecht	Belgija	4	42	Besiktas JK	Turčija	1
10	AC Milan	Italija	4	43	SL Benfica	Portugalska	1
11	AFC Ajax	Nizozemska	4	44	FC Nantes-Atlantique	Francija	1
12	FC Barcelona	Španija	4	45	FC Basel 1893	Švica	1
13	Panathinaikos FC	Grčija	4	46	Olympique de Marseille	Francija	1
14	FC Internazionale Milano	Italija	4	47	PFC CSKA Moskva	Rusija	1
15	Liverpool FC	Anglija	4	48	Real Sociedad de Fútbol	Španija	1
16	AC Sparta Praha	Češka	4	49	VfB Stuttgart	Nemčija	1
17	FC Dynamo Kyiv	Ukrajina	4	50	PSG Paris Saint-Germain FC	Francija	1
18	Rosenborg BK	Norveška	4	51	Maccabi M. Tel-Aviv FC	Izrael	1
19	FC Porto	Portugalska	4	52	AJ Auxerre	Francija	1
20	RC Deportivo La Coruna	Španija	4	53	Newcastle United FC	Anglija	1
21	Fenerbahçe SK	Turčija	3	54	RC Lens	Francija	1
22	Galatasaray SK	Turčija	3	55	Boavista FC	Portugalska	1
23	Celtic FC	Škotska	3	56	FC Shakhtar Donetsk	Ukrajina	1
24	Club Brugge KV	Belgija	3	57	RCD Mallorca	Španija	1
25	AS Roma	Italija	3	58	KRC Genk	Belgija	1
26	Bayer 04 Leverkusen	Nemčija	3	59	M. Haifa Maccabi Haifa FC	Izrael	1
27	Chelsea FC	Anglija	3	60	RC Celta de Vigo	Španija	1
28	FC Lokomotiv Moskva	Rusija	3	61	FC Thun	Švica	1
29	BV Borussia Dortmund	Nemčija	2	62	Udinese Calcio	Italija	1
30	Rangers FC	Škotska	2	63	Villarreal CF	Španija	1
31	FC Schalke 04	Nemčija	2	64	Real Betis Balompie	Španija	1
32	Feyenoord Rotterdam	Nizozemska	2	65	FC Artmedia Bratislava	Slovaška	1
33	AS Monaco FC	Francija	2				
					Število klubov v sezoni		160
					Število klubov 1. v UEFA Ligi prvakov		11

PRIOLOGA D: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov v sezonah 1986/87, 1987/88, 1988/89, 1989/90, 1990/91, 1991/92, 1992/93, 1993/94, 1994/95, 1995/96

Sezone od 1986/87, 1987/88, 1988/89, 1989/90, 1990/91, 1991/92, 1992/93, 1993/94, 1994/95, 1995/96							
	Klub	Država	št. uvrstitev		Klub	Država	št. uvrstitev
1	Rangers FC	Škotska	7	68	BV Borussia Dortmund	Nemčija	1
2	FC Steaua Bucuresti	Romunija	7	69	ŠK Slovan Bratislava	Slovaška	1
3	FC Porto	Portugalska	7	70	BSC Young Boys	Švica	1
4	Real Madrid CF	Španija	6	71	Fenerbahçe SK	Turčija	1
5	PSV Eindhoven	Nizozemska	6	72	Ujpest FC	Madžarska	1
6	AC Milan	Italija	6	73	Feyenoord Rotterdam	Nizozemska	1
7	AC Sparta Praha	Češka	6	74	FC Internazionale Milano	Italija	1
8	RSC Anderlecht	Belgija	5	75	Derry City FC	Severna Irska	1
9	Budapest Honvéd FC	Madžarska	5	76	FK Vojvodina	Srbija	1
10	FC Dynamo Kyiv	Ukrajina	5	77	FC Nantes-Atlantique	Francija	1
11	Rosenborg BK	Norveška	5	78	Olympiacos CFP	Grčija	1
12	FC Bayern München	Nemčija	5	79	Floriana FC	Malta	1
13	FC Spartak Moskva	Rusija	5	80	KS Ruch Chorzow	Poljska	1
14	HJK Helsinki	Finska	5	81	FC Avenir Beggen	Luksemburg	1
15	PFC CSKA Sofia	Bolgarija	4	82	Leeds United AFC	Anglija	1
16	FK Crvena Zvezda	Srbija	4	83	Legia Warszawa	Poljska	1
17	IFK Göteborg	Švedska	4	84	PFC CSKA Moskva	Rusija	1
18	Besiktas JK	Turčija	4	85	KF Partizani	Albanija	1
19	FC Barcelona	Španija	4	86	Arsenal FC	Anglija	1
20	Panathinaikos FC	Grčija	4	87	HNK Hajduk Split	Hrvaška	1
21	SL Benfica	Portugalska	4	88	IA Akraness	Islandija	1
22	FK Austria Wien	Avstrija	4	89	Sliema Wanderers FC	Malta	1
23	Galatasaray SK	Turčija	4	90	Viking (Stavanger) FK	Norveška	1
24	Linfield FC	Severna Irska	4	91	Valletta FC	Malta	1
25	AEK Athens FC	Grčija	4	92	FC Universitatea Craiova	Romunija	1
26	Olympique de Marseille	Francija	4	93	Odense BK (OB)	Danska	1
27	Brøndby IF	Danska	4	94	NK Dinamo Zagreb	Hrvaška	1
28	Grasshopper - Club	Švica	3	95	Vikingur Reykjavik	Islandija	1
29	Gornik Zabrze	Poljska	3	96	FC Dinamo Minsk	Belorusija	1
30	Malmö FF	Švedska	3	97	VfB Stuttgart	Nemčija	1
31	Fram Reykjavik	Islandija	3	98	FC Girondins de Bordeaux	Francija	1
32	Club Brugge KV	Belgija	3	99	FC Dnipro Dnipropetrovsk	Ukrajina	1
33	APOEL FC	Ciper	3	100	Lyngby FC	Danska	1
34	Berliner FC Dynamo (Berlin)	Nemčija	3	101	Rabat Ajax FC	Malta	1
35	FC Lahti	Finska	3	102	FC Karvina	Češka	1
36	Hamrun Spartans FC	Malta	3	103	FC Beroe 2000 Kazanlak	Bolgarija	1
37	Lech Poznan	Poljska	3	104	Órgryte IS	Švedska	1
38	US Luxembourg	Luksemburg	3	105	FK Vardar	Makedonija	1
39	SK Rapid Wien	Avstrija	2	106	Larissa FC	Grčija	1
40	Manchester United FC	Anglija	2	107	Moss FK	Norveška	1
41	FC Dinamo Bucuresti	Romunija	2	108	Pezoporikos Larnaca FC	Ciper	1
42	AFC Ajax	Nizozemska	2	109	CA Spora Luxembourg	Luksemburg	1
43	AS Jeunesse Esch	Luksemburg	2	110	FC Luzern	Švica	1
44	Juventus FC	Italija	2	111	KV Mechelen	Belgija	1
45	AS Monaco FC	Francija	2	112	KA Akureyri	Islandija	1
46	Liverpool FC	Anglija	2	113	Staint Patrick's Athletic FC	Irska	1
47	Werder Bremen	Nemčija	2	114	1. FC Kaiserslautern	Nemčija	1
48	Ferencvárosi TC	Madžarska	2	115	FC Etar Veliko Tarnovo	Bolgarija	1
49	PFC Levski Sofia	Bolgarija	2	116	Zagłębie Lubin	Poljska	1
50	KF Tirana	Albanija	2	117	FC Hansa Rostock	Nemčija	1
51	AC Omonia	Ciper	2	118	Apollon Limassol FC	Ciper	1
52	Celtic FC	Škotska	2	119	KS Flamurtari	Albanija	1
53	Glentoran FC	Severna Irska	2	120	UC Sampdoria	Italija	1
54	KS Dinamo Tirana	Albanija	2	121	FC Žalgiris Vilnius	Litva	1
55	Valur Reykjavik	Islandija	2	122	NK Olimpija Ljubljana	Slovenija	1
56	Dundalk FC	Irska	2	123	FC Sion	Švica	1
57	FC Wacker Tirol (Innsbruck)	Avstrija	2	124	SC Tavriya Simferopol	Ukrajina	1

58	1. FC Dynamo Dresden	Nemčija	2	125	Maccabi M. Tel-Aviv FC	Izrael	1
59	Lillestrom SK	Norveška	2	126	FC Aarau	Švica	1
60	Shamrock Rovers FC	Irska	2	127	AIK Solna	Švedska	1
61	PSG Paris Saint-Germain FC	Francija	2	128	Beitar Jerusalem FC	Israel	1
62	SSC Napoli (Soccer)	Italija	2	129	Cork City FC	Irska	1
63	Neuchâtel Xamax FC	Švica	2	130	FC Kobenhavn	Danska	1
64	Portadown FC	Severna Irska	2	131	FC Salzburg	Avstrija	1
65	Skonto FC	Latvija	2	132	AaB Aalborg BK	Danska	1
66	MTK Budapest	Madžarska	1	133	Blackburn Rovers FC	Anglija	1
67	AGF Århus	Danska	1				
					Število klubov v sezoni		287
					Število klubov 1. v UEFA Ligi prvakov		39

PRILOGA E: Število uvrstitev v UEFA Ligo prvakov v sezonah 1996/97, 1997/98, 1998/99, 1999/00, 2000/01, 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06

Sezone od 1996/97, 1997/98, 1998/99, 1999/00, 2000/01, 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06							
	Klub	Država	št. uvrstitev		Klub	Država	št. uvrstitev
1	Manchester United FC (Man Utd)	Anglija	10	47	NK Dinamo Zagreb	Hrvaška	2
2	Real Madrid CF	Španija	9	48	AJ Auxerre	Francija	2
3	PSV Eindhoven	Nizozemska	9	49	Newcastle United FC	Anglija	2
4	Juventus FC	Italija	9	50	RC Lens	Francija	2
5	Olympiacos CFP	Grčija	9	51	Boavista FC	Portugalska	2
6	Rosenborg BK	Norveška	9	52	FC Shakhtar Donetsk	Ukrajina	2
7	FC Bayern München	Nemčija	9	53	LOSC Lille Metropole	Francija	2
8	FC Barcelona	Španija	8	54	FK Partizan	Srbija	1
9	FC Dynamo Kyiv	Ukrajina	8	55	Grasshopper – Club	Švica	1
10	Arsenal FC	Anglija	8	56	AC Fiorentina	Italija	1
11	FC Porto	Portugalska	8	57	Athletic Club Bilbao	Španija	1
12	AC Milan	Italija	7	58	FC Steaua Bucuresti	Romunija	1
13	Galatasaray SK	Turčija	7	59	Club Atletico de Madrid	Španija	1
14	AC Sparta Praha	Češka	7	60	Hamburger SV	Nemčija	1
15	AFC Ajax	Nizozemska	6	61	FC Nantes-Atlantique	Francija	1
16	Panathinaikos FC	Grčija	6	62	FC Basel 1893	Švica	1
17	Bayer 04 Leverkusen	Nemčija	6	63	Leeds United AFC	Anglija	1
18	Lyon Olympique Lyonnais	Francija	6	64	PFC CSKA Moskva	Rusija	1
19	RSC Anderlecht	Belgija	5	65	HJK Helsinki	Finska	1
20	BV Borussia Dortmund	Nemčija	5	66	Widzew Lodz	Poljska	1
21	Rangers FC	Škotska	5	67	Real Sociedad de Fútbol	Španija	1
22	FC Internazionale Milano	Italija	5	68	VfB Stuttgart	Nemčija	1
23	FC Spartak Moskva	Rusija	5	69	FC Girondins de Bordeaux	Francija	1
24	RC Deportivo La Coruna	Španija	5	70	Brøndby IF	Danska	1
25	Fenerbahçe SK	Turčija	4	71	1. FC Kaiserslautern	Nemčija	1
26	Feyenoord Rotterdam	Nizozemska	4	72	Maccabi M. Tel-Aviv FC	Izrael	1
27	AS Monaco FC	Francija	4	73	AIK Solna	Švedska	1
28	Liverpool FC	Anglija	4	74	Parma FC	Italija	1
29	Valencia CF	Španija	4	75	MFK Košice	Slovaška	1
30	S.S. Lazio	Italija	4	76	K. Lierse SK	Belgija	1
31	Chelsea FC	Anglija	4	77	NK Maribor	Slovenija	1
32	Besiktas JK	Turčija	3	78	Molde FK	Norveška	1
33	Celtic FC	Škotska	3	79	Willem II	Nizozemska	1
34	Club Brugge KV	Belgija	3	80	Hertha BSC Berlin	Nemčija	1
35	AS Roma	Italija	3	81	SC Heerenveen	Nizozemska	1
36	PSG Paris Saint-Germain FC	Francija	3	82	Helsingborgs IF	Švedska	1
37	SK Sturm Graz	Avstrija	3	83	RCD Mallorca	Španija	1
38	FC Lokomotiv Moskva	Rusija	3	84	KRC Genk	Belgija	1
39	Sporting Clube the Portugal	Portugalska	2	85	M. Haifa Maccabi Haifa FC	Izrael	1
40	SK Rapid Wien	Avstrija	2	86	RC Celta de Vigo	Španija	1
41	IFK Göteborg	Švedska	2	87	FC Thun	Švica	1
42	FC Schalke 04	Nemčija	2	88	Udinese Calcio	Italija	1
43	SL Benfica	Portugalska	2	89	Villarreal CF	Španija	1
44	Werder Bremen	Nemčija	2	90	Real Betis Balompie	Španija	1
45	AEK Athens FC	Grčija	2	91	FC Artmedia Bratislava	Slovaška	1
46	Olympique de Marseille	Francija	2				
					Število klubov v sezoni		288
					Število klubov 1. v UEFA Ligi prvakov		31

PRILOGA F: Število uvrstitev v četrtfinale UEFA Lige prvakov

Število četrtfinalov				
	Klub	Država	Sezona	št.
1	Real Madrid CF	Španija	1955–1956, 1956–1957, 1957–1958, 1958–1959, 1959–1960, 1961–1962, 1963–1964, 1964–1965, 1965–1966, 1966–1967, 1967–1968, 1972–1973, 1975–1976, 1979–1980, 1980–1981, 1986–1987, 1987–1988, 1988–1989, 1990–1991, 1995–1996, 1997–1998, 1998–1999, 1999–2000, 2000–2001, 2001–2002, 2002–2003, 2003–2004	27
2	FC Bayern Munchen	Nemčija	1972–1973, 1973–1974, 1974–1975, 1975–1976, 1976–1977, 1980–1981, 1981–1982, 1985–1986, 1986–1987, 1987–1988, 1989–1990, 1990–1991, 1994–1995, 1997–1998, 1998–1999, 1999–2000, 2000–2001, 2001–2002, 2004–2005, 2006–2007	20
3	SL Benfica	Portugalska	1960–1961, 1961–1962, 1962–1963, 1964–1965, 1965–1966, 1967–1968, 1968–1969, 1971–1972, 1975–1976, 1977–1978, 1983–1984, 1987–1988, 1989–1990, 1991–1992, 1994–1995, 2005–2006	16
4	AC Milan	Italija	1955–1956, 1957–1958, 1962–1963, 1963–1964, 1968–1969, 1988–1989, 1989–1990, 1990–1991, 1992–1993, 1993–1994, 1994–1995, 2002–2003, 2003–2004, 2004–2005, 2005–2006, 2006–2007	16
5	Juventus FC	Italija	1961–1962, 1967–1968, 1972–1973, 1977–1978, 1982–1983, 1984–1985, 1985–1986, 1995–1996, 1996–1997, 1997–1998, 1998–1999, 2002–2003, 2004–2005, 2005–2006	14
6	Manchester United FC	Anglija	1956–1957, 1957–1958, 1965–1966, 1967–1968, 1968–1969, 1996–1997, 1997–1998, 1998–1999, 1999–2000, 2000–2001, 2001–2002, 2002–2003, 2006–2007, 2007–2008	14
7	AFC Ajax	Nizozemska	1957–1958, 1966–1967, 1968–1969, 1970–1971, 1971–1972, 1972–1973, 1977–1978, 1979–1980, 1994–1995, 1995–1996, 1996–1997, 2002–2003	12
8	FC Barcelona	Španija	1959–1960, 1960–1961, 1974–1975, 1985–1986, 1991–1992, 1993–1994, 1994–1995, 1999–2000, 2001–2002, 2002–2003, 2005–2006, 2007–2008	12
9	Liverpool FC	Anglija	1964–1965, 1976–1977, 1977–1978, 1980–1981, 1981–1982, 1982–1983, 1983–1984, 1984–1985, 2001–2002, 2004–2005, 2006–2007, 2007–2008	12
10	FC Internazionale Milano	Italija	1963–1964, 1964–1965, 1965–1966, 1966–1967, 1971–1972, 1980–1981, 1998–1999, 2002–2003, 2004–2005, 2005–2006	10
11	RSC Anderlecht	Belgija	1962–1963, 1965–1966, 1974–1975, 1981–1982, 1985–1986, 1986–1987, 1987–1988, 1991–1992, 1993–1994	9
12	FK Crvena zvezda	Srbija (YU)	1956–1957, 1957–1958, 1970–1971, 1973–1974, 1980–1981, 1981–1982, 1986–1987, 1990–1991, 1991–1992	9
13	FC Dynamo Kyiv	Ukrajina	1972–1973, 1975–1976, 1976–1977, 1981–1982, 1982–1983, 1986–1987, 1991–1992, 1997–1998, 1998–1999	9
14	PSV Eindhoven	Nizozemska	1963–1964, 1975–1976, 1987–1988, 1988–1989, 1989–1990, 1992–1993, 2004–2005, 2006–2007	8
15	Celtic FC	Škotska	1966–1967, 1968–1969, 1969–1970, 1970–1971, 1971–1972, 1973–1974, 1979–1980	7
16	FC Porto	Portugalska	1986–1987, 1990–1991, 1992–1993, 1993–1994, 1996–1997, 1999–2000, 2003–2004	7
17	PFC CSKA Sofia	Bolgarija	1956–1957, 1966–1967, 1973–1974, 1980–1981, 1981–1982, 1989–1990	6
18	Rangers FC	Škotska	1959–1960, 1961–1962, 1964–1965, 1978–1979, 1987–1988, 1992–1993	6
19	Arsenal FC	Anglija	1971–1972, 2000–2001, 2003–2004, 2005–2006, 2007–2008	5
20	Club Atletico de Madrid (Atletico)	Španija	1958–1959, 1970–1971, 1973–1974, 1977–1978, 1996–1997	5
21	Chelsea FC	Anglija	1999–2000, 2003–2004, 2004–2005, 2006–2007, 2007–2008	5
22	BV Borussia Dortmund	Nemčija	1957–1958, 1963–1964, 1995–1996, 1996–1997, 1997–1998	5
23	Galatasaray SK	Turčija	1962–1963, 1969–1970, 1988–1989, 1993–1994, 2000–2001	5
24	IFK Goteborg	Švedska	1984–1985, 1985–1986, 1988–1989, 1992–1993, 1994–1995	5
25	Panathinaikos FC	Grčija	1970–1971, 1984–1985, 1991–1992, 1995–1996, 2001–2002	5
26	AC Sparta Praha	Češka	1959–1960, 1965–1966, 1967–1968, 1984–1985, 1991–1992	5
27	AS Monaco FC	Francija	1988–1989, 1993–1994, 1997–1998, 2003–2004	4
28	FC Pribram (AC Dukla Praha)	Češka	1961–1962, 1962–1963, 1963–1964, 1966–1967	4
29	SK Rapid Wien	Avstrija	1955–1956, 1960–1961, 1968–1969, 1983–1984	4
30	FC Spartak Moskva	Rusija	1980–1981, 1990–1991, 1993–1994, 1995–1996	4
31	Royal Standard de Liege	Belgija	1958–1959, 1961–1962, 1969–1970, 1971–1972	4
32	Valencia CF	Španija	1999–2000, 2000–2001, 2002–2003, 2006–2007	4
33	Club Brugge KV	Belgija	1976–1977, 1977–1978, 1992–1993	3
34	RC Deportivo La Coruna	Španija	2000–2001, 2001–2002, 2003–2004	3
35	SG Dynamo Dresden	Nemčija (NDR)	1976–1977, 1978–1979, 1990–1991	3
36	Feyenoord Rotterdam	Nizozemska	1962–1963, 1969–1970, 1971–1972	3
37	HNK Hajduk Split	Hrvaška (YU)	1975–1976, 1979–1980, 1994–1995	3
38	Hamburger SV (Hamburg)	Nemčija	1960–1961, 1979–1980, 1982–1983	3
39	Leeds United FC	Anglija	1969–1970, 1974–1975, 2000–2001	3
40	Legia Warszawa	Poljska	1969–1970, 1970–1971, 1995–1996	3
41	Olympiacos Lyonnais (Lyon)	Francija	2003–2004, 2004–2005, 2005–2006	3
42	Olympique de Marseille	Francija	1989–1990, 1990–1991, 1992–1993	3
43	VfL Borussia Monchengladbach	Nemčija	1975–1976, 1976–1977, 1977–1978	3
44	FK Partizan	Srbija (YU)	1955–1956, 1963–1964, 1965–1966	3
45	Stade de Reims Champagne (Reims)	Francija	1955–1956, 1958–1959, 1962–1963	3
46	AC Roma	Italija	1983–1984, 2006–2007, 2007–2008	3

47	AS Saint Etienne	Francija	1974–1975, 1975–1976, 1976–1977	3
48	FC Spartak Trnava	Slovaška	1968–1969, 1972–1973, 1973–1974	3
49	FC Steaua Bucuresti	Romunija	1985–1986, 1987–1988, 1988–1989	3
50	Ujpesti TE	Madžarska	1971–1972, 1972–1973, 1973–1974	3
51	Vasas SC	Madžarska	1957–1958, 1964–1965, 1967–1968	3
52	Aston Villa FC	Anglija	1981–1982, 1982–1983	2
53	FK Austria Wien	Avstrija	1978–1979, 1984–1985	2
54	BFC Dynamo Berlin	Nemčija (NDR)	1979–1980, 1983–1984	2
55	FC Girondis de Bordeaux	Francija	1984–1985, 1987–1988	2
56	SV Werder Bremen	Nemčija	1988–1989, 1993–1994	2
57	FC Dnipro Dnipropetrovsk	Ukrajina	1984–1985, 1989–1990	2
58	AC Fiorentina	Italija	1956–1957, 1969–1970	2
59	Grasshopper-Club Zurich (GCZ)	Švica	1956–1957, 1978–1979	2
60	FC Koln	Nemčija	1964–1965, 1978–1979	2
61	Bayer 04 Leverkusen	Nemčija	1997–1998, 2001–2002	2
62	OGC Nice	Francija	1956–1957, 1959–1960	2
63	Nottingham Forest FC	Anglija	1978–1979, 1979–1980	2
64	Schalke 04 FC	Nemčija	1958–1959, 2007–2008	2
65	Wiener Sportklub (WSC)	Avstrija	1958–1959, 1959–1960	2
66	FC Zurich	Švica	1963–1964, 1976–1977	2
67	Aberdeen FC	Škotska	1985–1986	1
68	AEK Athens FC	Grčija	1968–1969	1
69	AGF Aarhus	Danska	1960–1961	1
70	DWS Amsterdam	Nizozemska	1964–1965	1
71	FC Ararat Yerevan	Armenija (SZ)	1974–1975	1
72	Athletic Club Bilbao	Španija	1956–1957	1
73	Atvidabergs FF	Švedska	1974–1975	1
74	FC Erzgebirge Aue	Nemčija	1958–1959	1
75	AJ Auxerre	Francija	1996–1997	1
76	FK Banik Ostrava	Češka	1980–1981	1
77	FC Basel	Švica	1973–1974	1
78	Besiktas JK	Turčija	1986–1987	1
79	Eintracht Braunschweig	Nemčija	1967–1968	1
80	Brøndby IF	Danska	1986–1987	1
81	Burnley FC	Anglija	1960–1961	1
82	PFC CSKA Moskva	Rusija	1992–1993	1
83	Derby County FC	Anglija	1972–1973	1
84	FC Dinamo Bucuresti	Romunija	1983–1984	1
85	FC Dinamo Minsk	Belorusija	1983–1984	1
86	Djurgårdens IF Fotboll	Švedska	1955–1956	1
87	Dundee FC	Škotska	1962–1963	1
88	Dundee United FC	Škotska	1983–1984	1
89	Eintracht Frankfurt	Nemčija	1959–1960	1
90	Everton FC	Anglija	1970–1971	1
91	Fenerbahce SK	Turčija	2007–2008	1
92	Ferencvaros TC	Madžarska	1965–1966	1
93	Gornik Zabrze	Poljska	1967–1968	1
94	Hibernian FC	Škotska	1955–1956	1
95	FC Hradec Kralove	Češka	1960–1961	1
96	IFK Malmo	Švedska	1960–1961	1
97	FC Carl Zeiss Jena	Nemčija	1970–1971	1
98	FC Kaiserslautern	Nemčija	1998–1999	1
99	FC Lahti	Finska	1985–1986	1
100	S. S. Lazio	Italija	1999–2000	1
101	Linfield FC	Severna Irska	1966–1967	1
102	Malmo FF	Švedska	1978–1979	1
103	KV Mechelen	Belgija	1989–1990	1
104	MTK Hungaria FC	Madžarska	1955–1956	1
105	FC Nantes	Francija	1995–1996	1
106	FC Nurnberg	Nemčija	1961–1962	1
107	Olympiacos CFP	Grčija	1998–1999	1
108	Paris Saint Germain (PSG)	Francija	1994–1995	1
109	Real Sociedad	Španija	1982–1983	1
110	Rosenborg BK	Norveška	1996–1997	1
111	Ruch Chorzow S.A.	Poljska	1974–1975	1

112	Sampdoria UC	Italija	1991–1992	1
113	Sevilla FC	Španija	1957–1958	1
114	Sporting Clube de Portugal	Portugalska	1982–1983	1
115	RC Strassbourg	Francija	1979–1980	1
116	Tottenham Hotspur FC	Anglija	1961–1962	1
117	FC Universitatea Craiova	Romunija	1981–1982	1
118	FFC Victoria (Frankfurt) 91	Nemčija	1969–1970	1
119	Villarreal CF	Španija	2005–2006	1
120	FK Vojvodina	Srbija (YU)	1966–1967	1
121	FC Wacker Innsbruck	Avstrija	1977–1978	1
122	Widzew Lodz	Poljska	1982–1983	1
123	Wisla Krakow SA	Poljska	1978–1979	1
124	Wolverhampton Wanderers FC (Wolves)	Anglija	1959–1960	1
125	BSC Young Boys	Švica	1958–1959	1

PRILOGA G: Število uvrstitev v polfinale UEFA Lige prvakov

Število polfinalov				
	Klub	Država	Sezona	št.
1	Real Madrid CF	Španija	1955–1956, 1956–1957, 1957–1958, 1958–1959, 1959–1960, 1961–1962, 1963–1964, 1965–1966, 1967–1968, 1972–1973, 1975–1976, 1979–1980, 1980–1981, 1986–1987, 1987–1988, 1988–1989, 1997–1998, 1999–2000, 2000–2001, 2001–2002, 2002–2003	21
2	AC Milan	Italija	1955–1956, 1957–1958, 1962–1963, 1968–1969, 1988–1989, 1989–1990, 1992–1993, 1993–1994, 1994–1995, 2002–2003, 2004–2005, 2005–2006, 2006–2007	13
3	FC Bayern Munchen	Nemčija	1973–1974, 1974–1975, 1975–1976, 1980–1981, 1981–1982, 1986–1987, 1989–1990, 1990–1991, 1994–1995, 1998–1999, 1999–2000, 2000–2001	12
4	FC Barcelona	Španija	1959–1960, 1960–1961, 1974–1975, 1985–1986, 1991–1992, 1993–1994, 1999–2000, 2001–2002, 2005–2006, 2007–2008	10
5	Juventus FC	Italija	1967–1968, 1972–1973, 1977–1978, 1982–1983, 1984–1985, 1995–1996, 1996–1997, 1997–1998, 1998–1999, 2002–2003	10
6	Manchester United FC	Anglija	1956–1957, 1957–1958, 1965–1966, 1967–1968, 1968–1969, 1996–1997, 1998–1999, 2001–2002, 2006–2007, 2007–2008	10
7	Liverpool FC	Anglija	1964–1965, 1976–1977, 1977–1978, 1980–1981, 1983–1984, 1984–1985, 2004–2005, 2006–2007, 2007–2008	9
8	AFC Ajax	Nizozemska	1968–1969, 1970–1971, 1971–1972, 1972–1973, 1979–1980, 1994–1995, 1995–1996, 1996–1997	8
9	SL Benfica	Portugalska	1960–1961, 1961–1962, 1962–1963, 1964–1965, 1967–1968, 1971–1972, 1987–1988, 1989–1990	8
10	FC Internazionale Milano	Italija	1963–1964, 1964–1965, 1965–1966, 1966–1967, 1971–1972, 1980–1981, 2002–2003	7
11	Celtic FC	Škotska	1966–1967, 1969–1970, 1971–1972, 1973–1974	4
12	Chelsea FC	Anglija	2003–2004, 2004–2005, 2006–2007, 2007–2008	4
13	FK Crvena Zvezda	Srbija (YU)	1956–1957, 1970–1971, 1990–1991, 1991–1992	4
14	Club Atletico de Madrid (Atletico)	Španija	1958–1959, 1970–1971, 1973–1974	3
15	BV Borussia Dortmund	Nemčija	1963–1964, 1996–1997, 1997–1998	3
16	FC Dynamo Kyiv	Ukrajina	1976–1977, 1986–1987, 1998–1999	3
17	Hamburger SV (Hamburg)	Nemčija	1960–1961, 1979–1980, 1982–1983	3
18	Leeds United AFC	Anglija	1969–1970, 1974–1975, 2000–2001	3
19	Olympique de Marseille	Francija	1989–1990, 1990–1991, 1992–1993	3
20	AS Monaco FC	Francija	1993–1994, 1997–1998, 2003–2004	3
21	Panathinaikos FC	Grčija	1970–1971, 1984–1985, 1995–1996	3
22	FC Porto	Portugalska	1986–1987, 1993–1994, 2003–2004	3
23	PSV Eindhoven	Nizozemska	1975–1976, 1987–1988, 2004–2005	3
24	FC Steaua Bucuresti	Romunija	1985–1986, 1987–1988, 1988–1989	3
25	RSC Anderlecht	Belgija	1981–1982, 1985–1986	2
26	PFC CSKA Sofia	Bolgarija	1966–1967, 1981–1982	2
27	Feyenoord Rotterdam	Nizozemska	1962–1963, 1969–1970	2
28	IFK Goteborg	Švedska	1985–1986, 1992–1993	2
29	VfL Borussia Mönchengladbach	Nemčija	1976–1977, 1977–1978	2
30	Nottingham Forest FC	Anglija	1978–1979, 1979–1980	2
31	Rangers FC	Škotska	1959–1960, 1992–1993	2
32	Stade de Reims Champagne (Reims)	Francija	1955–1956, 1958–1959	2
33	AS Saint Etienne	Francija	1974–1975, 1975–1976	2
34	Valencia CF	Španija	1999–2000, 2000–2001	2
35	FC Zurich	Švica	1963–1964, 1976–1977	2
36	Vasas SC	Madžarska	1957–1958, 1964–1965	2
37	Arsenal FC	Anglija	2005–2006	1
38	Aston Villa FC	Anglija	1981–1982	1
39	FK Austria Wien	Avstrija	1978–1979	1
40	FC Girondis de Bordeaux	Francija	1984–1985	1
41	Club Brugge KV	Belgija	1977–1978	1
42	RC Deportivo La Coruna	Španija	2003–2004	1
43	Derby County FC	Anglija	1972–1973	1
44	FC Dinamo Bucuresti	Romunija	1983–1984	1
45	Dundee FC	Škotska	1962–1963	1
46	Dundee United FC	Škotska	1983–1984	1
47	Eintracht Frankfurt	Nemčija	1959–1960	1
48	AC Fiorentina	Italija	1956–1957	1
49	Galatasaray SK	Turčija	1988–1989	1
50	Hibernian FC	Škotska	1955–1956	1
51	FC Koln	Nemčija	1978–1979	1
52	Legia Warszawa	Poljska	1969–1970	1
53	Bayer 04 Leverkusen	Nemčija	2001–2002	1

54	Malmö FF	Švedska	1978–1979	1
55	FC Nantes	Francija	1995–1996	1
56	FK Partizan	Srbija (YU)	1965–1966	1
57	FC Příbram (AC Dukla Praha)	Češka	1966–1967	1
58	Paris Saint-Germain (PSG)	Francija	1994–1995	1
59	SK Rapid Wien	Avstrija	1960–1961	1
60	Real Sociedad	Španija	1982–1983	1
61	AC Roma	Italija	1983–1984	1
62	Sampdoria UC	Italija	1991–1992	1
63	AC Sparta Praha	Češka	1991–1992	1
64	FC Spartak Moskva	Rusija	1990–1991	1
65	FC Spartak Trnava	Slovaška	1968–1969	1
66	Standard de Liège	Belgija	1961–1962	1
67	Tottenham Hotspur FC	Anglija	1961–1962	1
68	Újpesti TE	Mađarska	1973–1974	1
69	Villarreal CF	Španija	2005–2006	1
70	Widzew Łódź	Poljska	1982–1983	1
71	BSC Young Boys	Švicarska	1958–1959	1

PRILOGA H: Število uvrstitev v finale UEFA Lige prvakov

Število finalov				
	Klub	Država	Sezona	št.
1	Real Madrid CF	Španija	1955–1956, 1956–1957, 1957–1958, 1958–1959, 1959–1960, 1961–1962, 1963–1964, 1965–1966, 1980–1981, 1997–1998, 1999–2000, 2001–2002	12
2	AC Milan	Italija	1957–1958, 1962–1963, 1968–1969, 1988–1989, 1989–1990, 1992–1993, 1993–1994, 1994–1995, 2002–2003, 2004–2005, 2006–2007	11
3	FC Bayern Munchen	Nemčija	1973–1974, 1974–1975, 1975–1976, 1981–1982, 1986–1987, 1998–1999, 2000–2001	7
4	Juventus FC	Italija	1972–1973, 1982–1983, 1984–1985, 1995–1996, 1996–1997, 1997–1998, 2002–2003	7
5	Liverpool FC	Anglija	1976–1977, 1977–1978, 1980–1981, 1983–1984, 1984–1985, 2004–2005, 2006–2007	7
6	SL Benfica	Portugalska	1960–1961, 1961–1962, 1962–1963, 1964–1965, 1967–1968, 1987–1988, 1989–1990	7
7	AFC Ajax	Nizozemska	1968–1969, 1970–1971, 1971–1972, 1972–1973, 1994–1995, 1995–1996	6
8	FC Barcelona	Španija	1960–1961, 1985–1986, 1991–1992, 2005–2006	5
9	Internazionale FC	Italija	1963–1964, 1964–1965, 1966–1967, 1971–1972	4
10	Manchester United FC	Anglija	1967–1968, 1998–1999, 2007–2008	3
11	Celtic FC	Škotska	1966–1967, 1969–1970	2
12	FC Porto	Portugalska	1986–1987, 2003–2004	2
13	FC Steaua Bucuresti	Romunija	1985–1986, 1988–1989	2
14	Hamburger SV	Nemčija	1979–1980, 1982–1983	2
15	Nottingham Forest FC	Anglija	1978–1979, 1979–1980	2
16	Olympique de Marseille	Francija	1990–1991, 1992–1993	2
17	Stade de Reims Champagne (Reims)	Francija	1955–1956, 1958–1959	2
18	Valencia CF	Španija	1999–2000, 2000–2001	2
19	AC Fiorentina	Italija	1956–1957	1
20	Arsenal FC	Anglija	2005–2006	1
21	AS Monaco	Francija	2003–2004	1
22	AS Roma	Italija	1983–1984	1
23	AS Saint Etienne	Francija	1975–1976	1
24	Aston Villa FC	Anglija	1981–1982	1
25	Bayer 04 Leverkusen	Nemčija	2001–2002	1
26	BV Borussia Dortmund	Nemčija	1996–1997	1
27	Club Atletico de Madrid	Španija	1973–1974	1
28	Club Brugge KV	Belgija	1977–1978	1
29	Eintracht Frankfurt	Nemčija	1959–1960	1
30	Feyenoord Rotterdam	Nizozemska	1969–1970	1
31	FK Crvena Zvezda	Jugoslavija	1990–1991	1
32	FK Partizan	Jugoslavija	1965–1966	1
33	Leeds United AFC	Anglija	1974–1975	1
34	Malmö FF	Švedska	1978–1979	1
35	Panathinaikos FC	Grčija	1970–1971	1
36	PSV Eindhoven	Nizozemska	1987–1988	1
37	Sampdoria UC	Italija	1991–1992	1
38	VfL Borussia Mönchengladbach	Nemčija	1976–1977	1
39	Chelsea FC	Anglija	2007–2008	1

PRILOGA I: Število zmag v UEFA Lige prvakov

Zmagovalci UEFA Lige prvakov				
	Zmagovalci	Država	Sezona	št.
1	Real Madrid CF	Španija	1955–1956, 1956–1957, 1957–1958, 1958–1959, 1959–1960, 1965–1966, 1997–1998, 1999–2000, 2001–2002	9
2	AC Milan	Italija	1962–1963, 1968–1969, 1988–1989, 1989–1990, 1993–1994, 2002–2003, 2006–2007	7
3	Liverpool FC	Anglija	1976–1977, 1977–1978, 1980–1981, 1983–1984, 2004–2005	5
4	AFC Ajax	Nizozemska	1970–1971, 1971–1972, 1972–1973, 1994–1995	4
5	FC Bayern München	Nemčija	1973–1974, 1974–1975, 1975–1976, 2000–2001	4
6	Manchester United FC	Anglija	1967–1968, 1998–1999, 2007–2008	3
7	FC Barcelona	Španija	1991–1992, 2005–2006	2
8	FC Internazionale Milano	Italija	1963–1964, 1964–1965	2
9	FC Porto	Portugalska	1986–1987, 2003–2004	2
10	Juventus	Italija	1984–1985, 1995–1996	2
11	Nottingham Forest FC	Anglija	1978–1979, 1979–1980	2
12	SL Benfica	Portugalska	1960–1961, 1961–1962	2
13	Aston Vila FC	Anglija	1981–1982	1
14	BV Borussia Dortmund	Nemčija	1996–1997	1
15	Celtic FC	Škotska	1966–1967	1
16	FC Steaua Bucuresti	Romunija	1985–1986	1
17	Feyenoord	Nizozemska	1969–1970	1
18	FK Crvena Zvezda	Jugoslavija	1990–1991	1
19	Hamburger SV	Nemčija	1982–1983	1
20	Olympique de Marseille	Francija	1992–1993	1
21	PSV Eindhoven	Nizozemska	1987–1988	1

PRILOGA J: Odstotek domačih in tujih igralcev v sezoni 2001/02

Sezona 2001/02									
			št.	%				št.	%
1	Real Madrid CF	Domači	21	65,63	17	Juventus FC	Domači	20	62,50
		Tuji	11	34,38			Tuji	12	37,50
		Skupaj	32	100,00			Skupaj	32	100,00
2	AC Roma	Domači	12	46,15	18	FC Porto	Domači	16	59,26
		Tuji	14	53,85			Tuji	11	40,74
		Skupaj	26	100,00			Skupaj	27	100,00
3	FC Lokomotiv Moskva	Domači	15	68,18	19	Celtic FC	Domači	4	19,05
		Tuji	7	31,82			Tuji	17	80,95
		Skupaj	22	100,00			Skupaj	21	100,00
4	RSC Anderlecht	Domači	11	44,00	20	Rosenborg BK	Domači	20	95,24
		Tuji	14	56,00			Tuji	1	4,76
		Skupaj	25	100,00			Skupaj	21	100,00
5	Liverpool FC	Domači	9	34,62	21	FC Barcelona	Domači	12	46,15
		Tuji	17	65,38			Tuji	14	53,85
		Skupaj	26	100,00			Skupaj	26	100,00
6	Boavista FC	Domači	14	51,85	22	Bayer 04 Leverkusen	Domači	15	57,69
		Tuji	13	48,15			Tuji	11	42,31
		Skupaj	27	100,00			Skupaj	26	100,00
7	BV Borussia Dortmund	Domači	11	47,83	23	Olympique Lyonnais (Lyon)	Domači	15	65,22
		Tuji	12	52,17			Tuji	8	34,78
		Skupaj	23	100,00			Skupaj	23	100,00
8	FC Dynamo Kyiv	Domači	10	45,45	24	Fenerbahce SK	Domači	15	68,18
		Tuji	12	54,55			Tuji	7	31,82
		Skupaj	22	100,00			Skupaj	22	100,00
9	Arsenal FC	Domači	11	39,29	25	Manchester United FC	Domači	10	35,71
		Tuji	17	60,71			Tuji	18	64,29
		Skupaj	28	100,00			Skupaj	28	100,00
10	Schalke 04 FC	Domači	7	29,17	26	LOSC Lille Metropole	Domači	15	65,22
		Tuji	17	70,83			Tuji	8	34,78
		Skupaj	24	100,00			Skupaj	23	100,00
11	RCD Mallorca	Domači	16	66,67	27	Olympiacos CFP	Domači	15	62,50
		Tuji	8	33,33			Tuji	9	37,50
		Skupaj	24	100,00			Skupaj	24	100,00
12	Panathinaikos FC	Domači	12	50,00	28	RC Deportivo La Coruna	Domači	15	57,69
		Tuji	12	50,00			Tuji	11	42,31
		Skupaj	24	100,00			Skupaj	26	100,00
13	FC Nantes	Domači	22	70,97	29	FC Bayern Munchen	Domači	13	50,00
		Tuji	9	29,03			Tuji	13	50,00
		Skupaj	31	100,00			Skupaj	26	100,00
14	PSV Eindhoven	Domači	15	60,00	30	Feyenoord Rotterdam	Domači	12	48,00
		Tuji	10	40,00			Tuji	13	52,00
		Skupaj	25	100,00			Skupaj	25	100,00
15	Galatasaray SK	Domači	20	68,97	31	FC Spartak Moskva	Domači	12	52,17
		Tuji	9	31,03			Tuji	11	47,83
		Skupaj	29	100,00			Skupaj	23	100,00
16	S. S. Lazio	Domači	13	54,17	32	AC Sparta Praha	Domači	25	86,21
		Tuji	11	45,83			Tuji	4	13,79
		Skupaj	24	100,00			Skupaj	29	100,00

PRILOGA K: Odstotek domačih in tujih igralcev v sezoni 2004/05

Sezona 2004/05									
			št.	%				št.	%
1	AS Monaco FC	Domači	10	40,00	17	Arsenal FC	Domači	5	19,23
		Tuji	15	60,00			Tuji	21	80,77
		Skupaj	25	100,00			Skupaj	26	100,00
2	Liverpool FC	Domači	8	28,57	18	PSV Eindhoven	Domači	13	50,00
		Tuji	20	71,43			Tuji	13	50,00
		Skupaj	28	100,00			Skupaj	26	100,00
3	Olympiacos CFP	Domači	13	61,90	19	Rosenborg BK	Domači	19	86,36
		Tuji	8	38,10			Tuji	3	13,64
		Skupaj	21	100,00			Skupaj	22	100,00
4	RC Deportivo La Coruna	Domači	17	70,83	20	Panathinaikos FC	Domači	9	39,13
		Tuji	7	29,17			Tuji	14	60,87
		Skupaj	24	100,00			Skupaj	23	100,00
5	Bayer 04 Leverkusen	Domači	14	51,85	21	AC Milan	Domači	11	45,83
		Tuji	13	48,15			Tuji	13	54,17
		Skupaj	27	100,00			Skupaj	24	100,00
6	Real Madrid CF	Domači	15	62,50	22	FC Barcelona	Domači	18	60,00
		Tuji	9	37,50			Tuji	12	40,00
		Skupaj	24	100,00			Skupaj	30	100,00
7	AS Roma	Domači	21	72,41	23	Celtic FC	Domači	9	36,00
		Tuji	8	27,59			Tuji	16	64,00
		Skupaj	29	100,00			Skupaj	25	100,00
8	Dynamo Kyiv	Domači	6	28,57	24	FC Shakhtar Donetsk	Domači	6	26,09
		Tuji	15	71,43			Tuji	17	73,91
		Skupaj	21	100,00			Skupaj	23	100,00
9	FC Bayern München	Domači	11	45,83	25	Valencia CF	Domači	12	52,17
		Tuji	13	54,17			Tuji	11	47,83
		Skupaj	24	100,00			Skupaj	23	100,00
10	Juventus FC	Domači	13	50,00	26	FC Internazionale Milano	Domači	7	25,93
		Tuji	13	50,00			Tuji	20	74,07
		Skupaj	26	100,00			Skupaj	27	100,00
11	AFC Ajax	Domači	7	29,17	27	Werder Bremen	Domači	12	50,00
		Tuji	17	70,83			Tuji	12	50,00
		Skupaj	24	100,00			Skupaj	24	100,00
12	Maccabi Tel-Aviv FC	Domači	18	81,82	28	RSC Anderlecht	Domači	12	50,00
		Tuji	4	18,18			Tuji	12	50,00
		Skupaj	22	100,00			Skupaj	24	100,00
13	Olympique Lyonnais (Lyon)	Domači	18	72,00	29	Chelsea FC	Domači	7	26,92
		Tuji	7	28,00			Tuji	19	73,08
		Skupaj	25	100,00			Skupaj	26	100,00
14	Manchester United FC	Domači	11	35,48	30	FC Porto	Domači	19	67,86
		Tuji	20	64,52			Tuji	9	32,14
		Skupaj	31	100,00			Skupaj	28	100,00
15	Fenerbahçe SK	Domači	16	72,73	31	PFC CSKA Moskva	Domači	10	45,45
		Tuji	6	27,27			Tuji	12	54,55
		Skupaj	22	100,00			Skupaj	22	100,00
16	AC Sparta Praha	Domači	20	83,33	32	Paris Saint-Germain (PSG)	Domači	12	50,00
		Tuji	4	16,67			Tuji	12	50,00
		Skupaj	24	100,00			Skupaj	24	100,00

PRILOGA L: Odstotek domačih in tujih igralcev v sezoni 2006/07

Sezona 2006/07									
			št.	%				št.	%
1	Chelsea FC	Domači	6	25,00	17	Olympique Lyonnais (Lyon)	Domači	17	62,96
		Tuji	18	75,00			Tuji	10	37,04
		Skupaj	24	100,00			Skupaj	27	100,00
2	FC Barcelona	Domači	7	31,82	18	Real Madrid CF	Domači	17	56,67
		Tuji	15	68,18			Tuji	13	43,33
		Skupaj	22	100,00			Skupaj	30	100,00
3	Werder Bremen	Domači	12	52,17	19	FC Steaua Bucuresti	Domači	20	86,96
		Tuji	11	47,83			Tuji	3	13,04
		Skupaj	23	100,00			Skupaj	23	100,00
4	PFC Levski Sofia	Domači	20	83,33	20	FC Dynamo Kyiv	Domači	11	40,74
		Tuji	4	16,67			Tuji	16	59,26
		Skupaj	24	100,00			Skupaj	27	100,00
5	FC Bayern Munchen	Domači	13	46,43	21	Manchester United FC	Domači	11	40,74
		Tuji	15	53,57			Tuji	16	59,26
		Skupaj	28	100,00			Skupaj	27	100,00
6	FC Internazionale Milano	Domači	5	21,74	22	Celtic FC	Domači	13	50,00
		Tuji	18	78,26			Tuji	13	50,00
		Skupaj	23	100,00			Skupaj	26	100,00
7	FC Spartak Moskva	Domači	14	56,00	23	SL Benfica	Domači	11	47,83
		Tuji	11	44,00			Tuji	12	52,17
		Skupaj	25	100,00			Skupaj	23	100,00
8	Sporting Clube de Portugal	Domači	14	60,87	24	FC Kobenhavn	Domači	13	61,90
		Tuji	9	39,13			Tuji	8	38,10
		Skupaj	23	100,00			Skupaj	21	100,00
9	Liverpool FC	Domači	11	35,48	25	Arsenal FC	Domači	2	8,00
		Tuji	20	64,52			Tuji	23	92,00
		Skupaj	31	100,00			Skupaj	25	100,00
10	PSV Eindhoven	Domači	12	46,15	26	FC Porto	Domači	9	37,50
		Tuji	14	53,85			Tuji	15	62,50
		Skupaj	26	100,00			Skupaj	24	100,00
11	FC Girondins de Bordeaux	Domači	15	65,22	27	PFC CSKA Moskva	Domači	14	60,87
		Tuji	8	34,78			Tuji	9	39,13
		Skupaj	23	100,00			Skupaj	23	100,00
12	Galatasaray SK	Domači	19	73,08	28	Hamburger SV (Hamburg)	Domači	11	40,74
		Tuji	7	26,92			Tuji	16	59,26
		Skupaj	26	100,00			Skupaj	27	100,00
13	Valencia CF	Domači	23	74,19	29	AC Milan	Domači	16	57,14
		Tuji	8	25,81			Tuji	12	42,86
		Skupaj	31	100,00			Skupaj	28	100,00
14	AS Roma	Domači	15	60,00	30	LOSC Lille Metropole	Domači	14	53,85
		Tuji	10	40,00			Tuji	12	46,15
		Skupaj	25	100,00			Skupaj	26	100,00
15	FC Shakhtar Donetsk	Domači	10	40,00	31	AEK Athens FC	Domači	13	54,17
		Tuji	15	60,00			Tuji	11	45,83
		Skupaj	25	100,00			Skupaj	24	100,00
16	Olympiacos CFP	Domači	9	40,91	32	RSC Anderlecht	Domači	11	50,00
		Tuji	13	59,09			Tuji	11	50,00
		Skupaj	22	100,00			Skupaj	22	100,00

PRILOGA M: Odstotek tujih igralcev v sezoni 2001/02 glede na to, iz katere države prihajajo

Tuji igralci, države 2001/02							
		št.	%			št.	%
1	Brazilija	49	6,02	35	Senegal	3	0,37
2	Argentina	29	3,56	36	Wales	3	0,37
3	Francija	28	3,44	37	Albanija	2	0,25
4	Srbija	17	2,09	38	Japonska	2	0,25
5	Nizozemska	16	1,97	39	Južna Afrika	2	0,25
6	Hrvaška	15	1,84	40	Nemčija	2	0,25
7	Češka	10	1,23	41	Severna Irska	2	0,25
8	Kamerun	10	1,23	42	Slonokoščena obala	2	0,25
9	Danska	9	1,11	43	Škotska	2	0,25
10	Švedska	9	1,11	44	Turčija	2	0,25
11	Urugvaj	9	1,11	45	Združene države Amerike	2	0,25
12	Nigerija	8	0,98	46	Bolivija	1	0,12
13	Poljska	8	0,98	47	Burkina Faso	1	0,12
14	Rusija	8	0,98	48	Ciper	1	0,12
15	Belgija	7	0,86	49	Čile	1	0,12
16	Portugalska	7	0,86	50	Črna gora	1	0,12
17	Gana	6	0,74	51	Egipt	1	0,12
18	Irska	6	0,74	52	Gabon	1	0,12
19	Anglija	5	0,61	53	Grčija	1	0,12
20	Norveška	5	0,61	54	Islandija	1	0,12
21	Romunija	5	0,61	55	Italija	1	0,12
22	Slovaška	5	0,61	56	Izrael	1	0,12
23	Ukrajina	5	0,61	57	Koreja	1	0,12
24	Belorusija	4	0,49	58	Latvija	1	0,12
25	Bosna in Hercegovina	4	0,49	59	Liberija	1	0,12
26	Kolumbija	4	0,49	60	Madžarska	1	0,12
27	Maroko	4	0,49	61	Makedonija	1	0,12
28	Švica	4	0,49	62	Peru	1	0,12
29	Avstralija	3	0,37	63	Slovenija	1	0,12
30	Bolgarija	3	0,37	64	Španija	1	0,12
31	Finska	3	0,37	65	Togo	1	0,12
32	Gruzija	3	0,37	66	Trinidad in Tobago	1	0,12
33	Gvineja	3	0,37	67	Uzbekistan	1	0,12
34	Paragvaj	3	0,37	68	Venezuela	1	0,12
					Domači igralci	453	55,65
					Total	814	100,00

PRILOGA N: Odstotek tujih igralcev v sezoni 2004/05 glede na to, iz katere države prihajajo

Tuji igralci, države 2004/05							
		št.	%			št.	%
1	Brazilija	59	7,43	35	Rusija	3	0,38
2	Francija	34	4,28	36	Slonokoščena obala	3	0,38
3	Argentina	29	3,65	37	Albanija	2	0,25
4	Srbija	14	1,76	38	Avstralija	2	0,25
5	Hrvaška	13	1,64	39	Ciper	2	0,25
6	Nizozemska	13	1,64	40	Egipt	2	0,25
7	Romunija	13	1,64	41	Gvineja	2	0,25
8	Češka	12	1,51	42	Kolumbija	2	0,25
9	Portugalska	12	1,51	43	Koreja	2	0,25
10	Švedska	10	1,26	44	Latvija	2	0,25
11	Urugvaj	10	1,26	45	Maroko	2	0,25
12	Italija	9	1,13	46	Norveška	2	0,25
13	Španija	9	1,13	47	Paragvaj	2	0,25
14	Irska	8	1,01	48	Severna Irska	2	0,25
15	Kamerun	8	1,01	49	Tunizija	2	0,25
16	Gana	7	0,88	50	Wales	2	0,25
17	Danska	6	0,76	51	Belorusija	1	0,13
18	Grčija	6	0,76	52	Burkina Faso	1	0,13
19	Nigerija	6	0,76	53	Gruzija	1	0,13
20	Poljska	6	0,76	54	Iran	1	0,13
21	Švica	6	0,76	55	Islandija	1	0,13
22	Anglija	5	0,63	56	Kanada	1	0,13
23	Belgija	5	0,63	57	Kongo	1	0,13
24	Južna Afrika	5	0,63	58	Litva	1	0,13
25	Slovaška	5	0,63	59	Madžarska	1	0,13
26	Združene države Amerike	5	0,63	60	Maldivi	1	0,13
27	Finska	4	0,50	61	Mali	1	0,13
28	Nemčija	4	0,50	62	Mehika	1	0,13
29	Senegal	4	0,50	63	Sierra Leone	1	0,13
30	Turčija	4	0,50	64	Škotska	1	0,13
31	Ukrajina	4	0,50	65	Togo	1	0,13
32	Bolgarija	3	0,38	66	Uzbekistan	1	0,13
33	Bosna in Hercegovina	3	0,38	67	Venezuela	1	0,13
34	Peru	3	0,38				
					Domači igralci	399	50,25
					Total	794	100,00

PRILOGA O: Odstotek tujih igralcev v sezoni 2006/07 glede na to, iz katere države prihajajo

Tuji igralci, države 2006/07							
		št.	%			št.	%
1	Brazilija	86	10,70	37	Bosna in Hercegovina	2	0,25
2	Argentina	32	3,98	38	Ciper	2	0,25
3	Francija	28	3,48	39	Čile	2	0,25
4	Nizozemska	16	1,99	40	Egipt	2	0,25
5	Portugalska	13	1,62	41	Ekvador	2	0,25
6	Srbija	13	1,62	42	Iran	2	0,25
7	Češka	10	1,24	43	Japonska	2	0,25
8	Hrvaška	10	1,24	44	Kanada	2	0,25
9	Italija	10	1,24	45	Kitajska	2	0,25
10	Španija	10	1,24	46	Kongo	2	0,25
11	Nigerija	9	1,12	47	Severna Irska	2	0,25
12	Slonokoščena obala	9	1,12	48	Ukrajina	2	0,25
13	Švedska	8	1,00	49	Wales	2	0,25
14	Kamerun	7	0,87	50	Črna gora	1	0,12
15	Poljska	7	0,87	51	Gabon	1	0,12
16	Švica	7	0,87	52	Gruzija	1	0,12
17	Belgija	5	0,62	53	Gvineja	1	0,12
18	Danska	5	0,62	54	Islandija	1	0,12
19	Norveška	5	0,62	55	Izrael	1	0,12
20	Urugvaj	5	0,62	56	Koreja	1	0,12
21	Anglija	4	0,50	57	Latvija	1	0,12
22	Finska	4	0,50	58	Litva	1	0,12
23	Gana	4	0,50	59	Mali	1	0,12
24	Kolumbija	4	0,50	60	Moldavija	1	0,12
25	Maroko	4	0,50	61	Namibija	1	0,12
26	Mehika	4	0,50	62	Rusija	1	0,12
27	Romunija	4	0,50	63	Senegal	1	0,12
28	Avstralija	3	0,37	64	Slovaška	1	0,12
29	Grčija	3	0,37	65	Surinam	1	0,12
30	Irska	3	0,37	66	Škotska	1	0,12
31	Madžarska	3	0,37	67	Togo	1	0,12
32	Nemčija	3	0,37	68	Turčija	1	0,12
33	Paragvaj	3	0,37	69	Uzbekistan	1	0,12
34	Peru	3	0,37	70	Združene države Amerike	1	0,12
35	Avstrija	2	0,25	71	Albanija	1	0,12
36	Belorusija	2	0,25				
					Domači igralci	408	50,75
					Total	804	100,00